

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXII/284/08
Rady Miejskiej w Zabrzu
z dnia 17.03.2008 r.

Miasto Zabrze

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA ZABRZE NA LATA 2008-2020

Marzec 2008 r.

Spis treści

Wstęp	3
I. Aksjologiczne podstawy rozwoju Zabrze	4
II. Wewnętrzne czynniki strategiczne	11
1. Siły	11
2. Słabości	20
III. Zewnętrzne czynniki strategiczne	29
1. Szanse	29
2. Zagrożenia	38
IV. Analiza SWOT	46
1. Macierz SWOT	46
2. Kluczowe czynniki rozwoju miasta	51
V. Rekomendacje strategiczne	53
VI. Wizja rozwoju miasta	57
VII. Priorytety rozwoju	59
VIII. Cele strategiczne i cele horyzontalne	61
IX. Kierunki działań	63
1. Kierunki działań dla priorytetu: „Środowisko gospodarcze”	63
2. Kierunki działań dla priorytetu: „Nowoczesne społeczeństwo miejskie”	67
3. Kierunki działań dla priorytetu: „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”	71
4. Kierunki działań dla priorytetu: „Usługi metropolitalne”	74
5. Kierunki działań dla celów horyzontalnych	78
X. Założenia procesu wdrażania strategii	82
1. Założenia o charakterze organizacyjnym	82
2. Założenia w zakresie działalności promocyjnej	84
3. Założenia w zakresie finansowania procesu wdrażania strategii	84
XI. Monitoring strategiczny	85
1. Założenia systemu monitoringu strategicznego	85
2. Rozwiązania organizacyjne w zakresie monitoringu strategicznego	99
Spis tabel i rysunków	100
Załącznik nr 1. Uczestnicy prac nad Strategią	101
Załącznik nr 2. Wyniki internetowej ankiety dla mieszkańców Zabrze	105
Załącznik nr 3. Wyniki ankietyzacji bezpośredniej mieszkańców Zabrze	120
Załącznik nr 4. Wyniki warsztatu moderacyjnego: „Diagnoza strategiczna miasta Zabrze – wartości, uwarunkowania i problemy rozwoju”	131
Załącznik nr 5. Wyniki warsztatu moderacyjnego: „Wizja i cele rozwoju”	142
Załącznik nr 6. Wyniki warsztatu moderacyjnego: „Przedsięwzięcia rozwojowe miasta”	144

Wstęp

Podjęcie prac nad strategią stanowi najczęściej pierwszy, często kluczowy etap skutecznego zarządzania każdą organizacją. Strategia rozwoju miasta jako dokument definiujący najważniejsze potrzeby społeczne, gospodarcze i środowiskowe w postaci priorytetów i celów długookresowych wskazuje, poprzez kierunki działań oraz przedsięwzięcia, określoną alokację zasobów, która w możliwie najlepszy sposób powinna przyczynić się do realizacji pożądanej wizji rozwoju. Tworzenie strategii jest działaniem ciągłym, stale zorientowanym na dbanie o realizację określonych zamierzeń. Nabiera szczególnego znaczenia, w momencie stwierdzenia obecności w otoczeniu miasta szans lub zagrożeń, które mogą znacząco modyfikować dotychczasowe założenia odnoszące się do pożądanej przyszłości.

Proces tworzenia strategii jest współcześnie koniecznością każdego miasta, wynikającą z realiów zarządzania. Aby uniknąć marnowania energii i środków trzeba zaplanować realizację przedsięwzięć. Nie powinno to jednak być mechaniczne rozpisanie harmonogramu zadań, ale zbiór dobrze przemyślanych decyzji, które mają opisany w wizji cel rozwojowy. Doprecyzowanie strategii w programach operacyjnych odbywa się poprzez wskazanie projektów łączących interesy publiczne społeczności miasta oraz najważniejszych podmiotów zainteresowanych jego rozwojem.

Prezentowany dokument *Strategia rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* obejmuje: analizę aksjologiczną, bilans strategiczny w kategoriach sił i słabości miasta oraz szans i zagrożeń, analizę SWOT wraz z rekomendacjami strategicznymi, wizję i priorytety rozwoju, cele strategiczne i cele horyzontalne. Konkretyzacja zaproponowanych rozwiązań strategicznych następuje na poziomie identyfikacji kierunków działań oraz przedsięwzięć rozwojowych, a także poprzez określenie założeń organizacyjnych, promocyjnych i finansowych. Ponadto *Strategia* zawiera szczegółowe ustalenia dotyczące monitoringu na etapie wdrażania, dające podstawy do prowadzenia procesu ewaluacji jej efektów.

Integralną część *Strategii* stanowią wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców miasta oraz opinie zgromadzone podczas trzech warsztatów moderacyjnych z udziałem przedstawicieli: władz miasta, Urzędu Miejskiego, administracji państwowej, sektora biznesu, organizacji pozarządowych, instytucji otoczenia biznesu, Kościoła oraz instytucji edukacyjnych i kulturalnych.

I. Aksjologiczne podstawy rozwoju Zabrze

Wyznaczenie kierunków strategicznego rozwoju miasta wymaga określenia zbioru podstawowych wartości, które mogą i powinny przesądzać o wyborze konkretnych opcji strategicznych. Ich ustalenie musi być rezultatem badań, zarówno nad realiami funkcjonowania miasta, rozpoznawalnymi trendami wpływającymi na determinanty jego rozwoju, jak i opiniami głównych użytkowników miejskich, w tym przede wszystkim mieszkańców.

Analiza aksjologiczna w ogólnych założeniach ma na celu odpowiedź na pytanie: czego chcemy? Jest zbiorem działań zorientowanych na określenie docelowego (w strategicznym wymiarze) stanu miasta, elementów na niego się składających (bez ich dokładnego opisywania, co ma miejsce w późniejszych etapach tworzenia strategii), za to z precyzyjnym uwzględnieniem potrzeb, jakie zgłaszają - mniej lub bardziej dobitnie - różne grupy lokalne. Jej zakres obejmuje w pierwszej kolejności ustalenie ich oczekiwań, zarówno tych aktualnych, jak i przyszłych, rozpoznawalnych w ramach możliwych do przewidzenia zmian. Istotnie uzupełniającym elementem analizy jest także określenie ogólnych składowych wizerunku miasta, które stanowią z jednej strony szczególną barierę jego przekształceń (musimy się liczyć z tym, jak nas postrzegają), z drugiej zaś mogą być wyzwaniem, którego osiągnięcie jest celem jego rozwoju (tacy chcemy być i będziemy!).

Rezultatem analizy jest w pierwszej kolejności sformułowanie listy podstawowych wartości, które uznać można za szczególne kryteria decydujące o wyborach strategicznych. Ich zastosowanie przejawia się zarówno na etapie formułowania wizji i priorytetów rozwojowych, jak i określania hierarchii i ważności czynników oraz wyznaczania celów strategicznych. Wartości determinują bowiem konkretne działania (trzeba robić nie tylko to, co jest potrzebne, ale i to, co chcemy by było zrobione, właśnie w naszym mieście). Niewątpliwie najistotniejszym rezultatem analizy aksjologicznej jest określenie wizji rozwoju miasta. Jednoznaczne, zwykle krótkie, określenie przyszłego stanu miasta, będącego z jednej strony odpowiedzią na ustalone wcześniej oczekiwania, z drugiej zaś uwzględnieniem jego sytuacji i możliwości rozwojowych, należy do podstawowych zadań całego procesu planowania strategicznego. Mając wizję rozwoju miasta można wyznaczać jego główne priorytety rozwojowe i dalej cele, działania, przedsięwzięcia, projekty itp.

Do zbioru informacji, które określają aksjologiczne podstawy rozwoju Zabrze zaliczyć należy dane zebrane z badań opinii mieszkańców miasta, liderów rozwoju lokalnego oraz

mieszkańców wybranych miast Aglomeracji Górnośląskiej, opisujących w sondażu zewnętrzny wizerunek Zabrze (załączniki). Mieszkańcy mieli okazję wypowiadać się w dwóch formach: ankiety rozdawanej na ulicach oraz poprzez Internet.

Liderzy uczestniczyli w trzech warsztatach, podczas których odpowiadali na wiele pytań i mogli (anonimowo) zgłaszać swoją opinię w istotnych dla rozwoju miasta sprawach. Sondaż zewnętrzny przeprowadzono wśród mieszkańców miast sąsiednich i w pewnym sensie konkurencyjnych wobec Zabrze w Aglomeracji Górnośląskiej (Bytom, Gliwice, Ruda Śląska, Katowice, Sosnowiec).

Na podstawie zebranych informacji, wzbogaconych o dane uzyskane z dwóch analiz¹, można sformułować listy:

- Wartości wyrażanych przez mieszkańców (najpowszechniej):

- **Bezpieczeństwo** z jednej strony – postrzegane jako skuteczne radzenie sobie z problemami społecznymi takimi jak: awantury, hałasy nocne, pijaństwo, wandalizm, z drugiej zaś dbanie o bezpieczeństwo wszystkich mieszkańców poprzez monitoring wybranych obszarów, zwiększenie liczby partoli policyjnych, większą aktywność Straży Miejskiej, lepsze oświetlenie, promowanie postaw obywatelskich (np. interesowania się własnym sąsiedztwem) itp.,

- **Estetyka miasta** – wyrażana w domaganiu się konkretnych działań, przede wszystkim ze strony władz miejskich, a mających na celu dbanie o czystość miasta, remonty elewacji kamienic (głównie w centrum miasta), tworzenie atrakcyjnych obszarów zieleni, rewitalizacja terenów przemysłowych, ingerowanie w zachowania niektórych użytkowników miasta (zaśmiecających, dewastujących, niszczących dobro publiczne),

- **Poszanowanie tradycji** – podzielane w stopniu co najmniej średnio istotnym przez ponad 60% mieszkańców Zabrze, a precyzowane jako konieczność promowania dziedzictwa przemysłowego, dbania o zabytki, podnoszenia dumy, propagowania imprez kulturalnych promujących śląskość,

- **Kultura osobista** – wyrażana poprzez domaganie się określonych zachowań od wszystkich użytkowników miasta: przestrzeganie przepisów, tolerancja (np. wobec mniejszości romskiej), odpowiedzialność, kulturalne zachowywanie się (np. niehałasowanie, sprzątanie po swoich zwierzętach), dbanie o czystość,

---

¹ Analiza porównawcza dynamiki rozwoju Zabrze i miast Aglomeracji Górnośląskiej. Urząd Miejski Zabrze, sierpień 2007;

Diagnoza strategiczna Zabrze – analiza porównawcza w wymiarze krajowym i międzynarodowym oraz pozycja metropolitalna w Aglomeracji Górnośląskiej. Urząd Miejski Zabrze, wrzesień 2007

– **Przedsiębiorczość** – postrzegana jako postawa wobec realiów życia, głównie w wymiarze ekonomicznym, mająca poparcie społeczne i szczególną akceptację dla przedsiębiorczych postaw uwzględniających interesy lokalne i wspierających dumę mieszkańców,

– **Gospodarność** – w wielu opiniach stanowiącą immanentną część śląskości, choć niekoniecznie tak postrzeganą przez przyjezdnych, wyrażaną w zachowaniach dotyczących zarówno dbania o prywatną własność, jak i dobro publiczne,

– **Religijność** – postrzegana w śląskich realiach, jako związana przede wszystkim z działalnością Kościoła Katolickiego, stanowiąca swego rodzaju wyróżnik społeczności regionalnej i polskości (wydaje się mieć związek z okresem zaborów),

– **Odniesienia dzielnicowe** – dobitnie wyrażane przez mieszkańców niektórych dzielnic, przede wszystkim tych, które mają w miarę zintegrowane społeczności lokalne i wielowiekową tożsamość, ich istnienie nie zagraża jednak spójności miasta (nie pojawiają się dążenia do podziału miasta),

- Wartości wyrażanych przez liderów rozwoju lokalnego:

– **Odpowiednie miejsca pracy** dla młodych, wykształconych osób – stanowiące szczególny warunek rozwoju gospodarczego Zabrze. Potencjał rynku pracy jest głównym argumentem (oprócz wolnych terenów) dla inwestorów, których miasto chce pozyskać, aby stworzyli oni miejsca pracy stanowiące alternatywę wobec migracji,

– **Posiadanie inwestorów** odpowiednich do potrzeb zabrzańskiego rynku pracy – postrzegane jest jako cel pośredni, umożliwiający realizację podstawowych funkcji miejskich, w tym zaspokojenie potrzeb mieszkańców (miejsca pracy) jako warunek ich dalszego życia w mieście,

– **Współpraca podmiotów i środowisk** – stanowiąca konieczny element realizacji demokratycznych zasad współżycia społecznego i skutecznego zarządzania w nowoczesnych jednostkach terytorialnych. Zaangażowanie różnych podmiotów umożliwia pozyskanie akceptacji dla zamierzonych przedsięwzięć i projektów, z których część wymaga współpracy, a nawet bezpośredniego udziału większości liczących się użytkowników miasta (realizacja wielu celów strategicznych, rozciągnięta na lata i obejmująca dziesiątki szczegółowych zadań),

– **Aktywne uczestnictwo i zaangażowanie mieszkańców** – koniecznym wydaje się być pozyskanie bezpośredniego zainteresowania mieszkańców sprawami

miejskimi, w tym promowanie postaw obywatelskich (udział w wyborach), zachęcanie do uczestnictwa w spotkaniach, wyrażania opinii, dbania o dobro publiczne itp.,

– **Zmiany świadomości poprzez kulturę, sztukę, sport** – wiele zmieniło się w ostatnich latach w realiach zabrzańskich (głównie gospodarczych) i wielowiekowy dorobek zachowań i postaw (głównie opartych o model społeczności miasta przemysłowego) wydaje się być już nieaktualny. Potrzebne są nowe wzorce, których dostarczyć może w pewnych obszarach kultura (globalna i regionalna), sztuka czy sport, pod warunkiem z jednej strony dopasowania ich oferty do potrzeb miejskich, z drugiej zaś rozwoju ambicji i rozmachu twórców, animatorów, osób zarządzających projektami itp.,

– **Nowoczesność gospodarki** – rozumiana jako potwierdzona rynkowo konkurencyjna pozycja firm i produktów zabrzańskich, jednocześnie całkowicie zgodna z normami ekologicznymi i dobrze wpisana w nowoczesne technologie, rozwijające się dziedziny badań, przewidywane trendy,

– **Przyjazne warunki dla nowoczesnych technologii** – postrzegane jako tworzenie środowiska dla rozwoju nauki i upowszechniania rezultatów badań, w tym zachęt dla praktycznego wdrażania osiągnięć naukowych poprzez wspieranie instytucji naukowych, angażowanie się w imprezy targowe oraz inicjatywy promocyjne,

– **Dobre zagospodarowanie wolnych terenów** – (stanowiących jeden z cenniejszych zasobów Zabrze) wymagające rozważnych decyzji planistycznych, których skutki na lata przesądzić mogą o strukturze i cechach funkcji miejskich.

- Elementów aktualnej wizji miasta:

– **Górnictwo** – ciągle ważny składnik wizerunku Zabrze, które swoimi aktualnymi działaniami promocyjnymi nie chce z nim zrywać. Mieszkańcy akceptują tę tradycyjną dziedzinę gospodarki, ponieważ z kopalnią związany jest byt kilku tysięcy osób. Wydaje się jednak, iż nie powinien to być podstawowy element konstrukcji zabrzańskich przekazów promocyjnych, które może raczej należałoby opierać na nowoczesnych przemysłach, technologiach i usługach,

– obiekt infrastruktury społecznej - **Górnik Zabrze** – to najlepiej znany podmiot wśród zlokalizowanych w Zabrzu. Jego oddziaływanie związane jest z czasem minionej - póki co - świetności klubu piłkarskiego, którego sława sięgała poza granice Polski. Wydaje się, iż trzeba starać się nie tracić tej wizytówki miasta, a jeszcze wspierać jej działalność poprzez promocję.

– obiekty i instytucje infrastruktury społecznej - **Śląskie Centrum Chorób Serca** – najlepszy produkt metropolitalny Zabrze, którego sława obejmuje rynek światowy i jest podtrzymywana poprzez działalność Fundacji Rozwoju Kardiologii w Zabrzu. Jest jednocześnie naukową wizytówką miasta i może być zaczątkiem nowego wizerunku, znacznie odbiegającego od górniczo-hutniczo-przemysłowych stereotypów,

– obiekty infrastruktury społecznej - **Dom Muzyki i Tańca** – najlepiej rozpoznawalny regionalnie zabrzański obiekt, promowany przez telewizję regionalną i instytucje kultury. Jego działalność przyciąga do miasta rzesze okazjonalnych użytkowników, zdaniem wielu osób powinien być lepiej wykorzystany,

– **zabytki, dziedzictwo przemysłowe** – są szczególnym potwierdzeniem pozycji Zabrze, w tym jego przedwojennej zamożności i świetności, której elementy wydają się być w pewnym zakresie możliwe do odtworzenia, może w nieco innych funkcjach (kiedyś kopalnia - teraz muzeum), ale o podobnym znaczeniu co do istoty oddziaływania na wizerunek miasta,

– **duże, śląskie** miasto – Zabrze jest prawie 200-tysięcznym miastem, które jednoznacznie jest kojarzone ze śląskimi realiami, zarówno poprzez historię i położenie, jak i cechy mieszkańców. Specyficzna integracja społeczności niektórych dzielnic wydaje się potwierdzać ten element wizerunku miasta,

– miasto, **część Metropolii Górnośląskiej** – postępujący proces integracji miast Aglomeracji Górnośląskiej i ich metropolitalne aspiracje wydają się być wyznacznikami przyszłego wizerunku Zabrze, miasto może mieć istotny udział w tych przekształceniach i poprzez swoją metropolitalną ofertę być postrzegane w tym wymiarze rozwojowym.

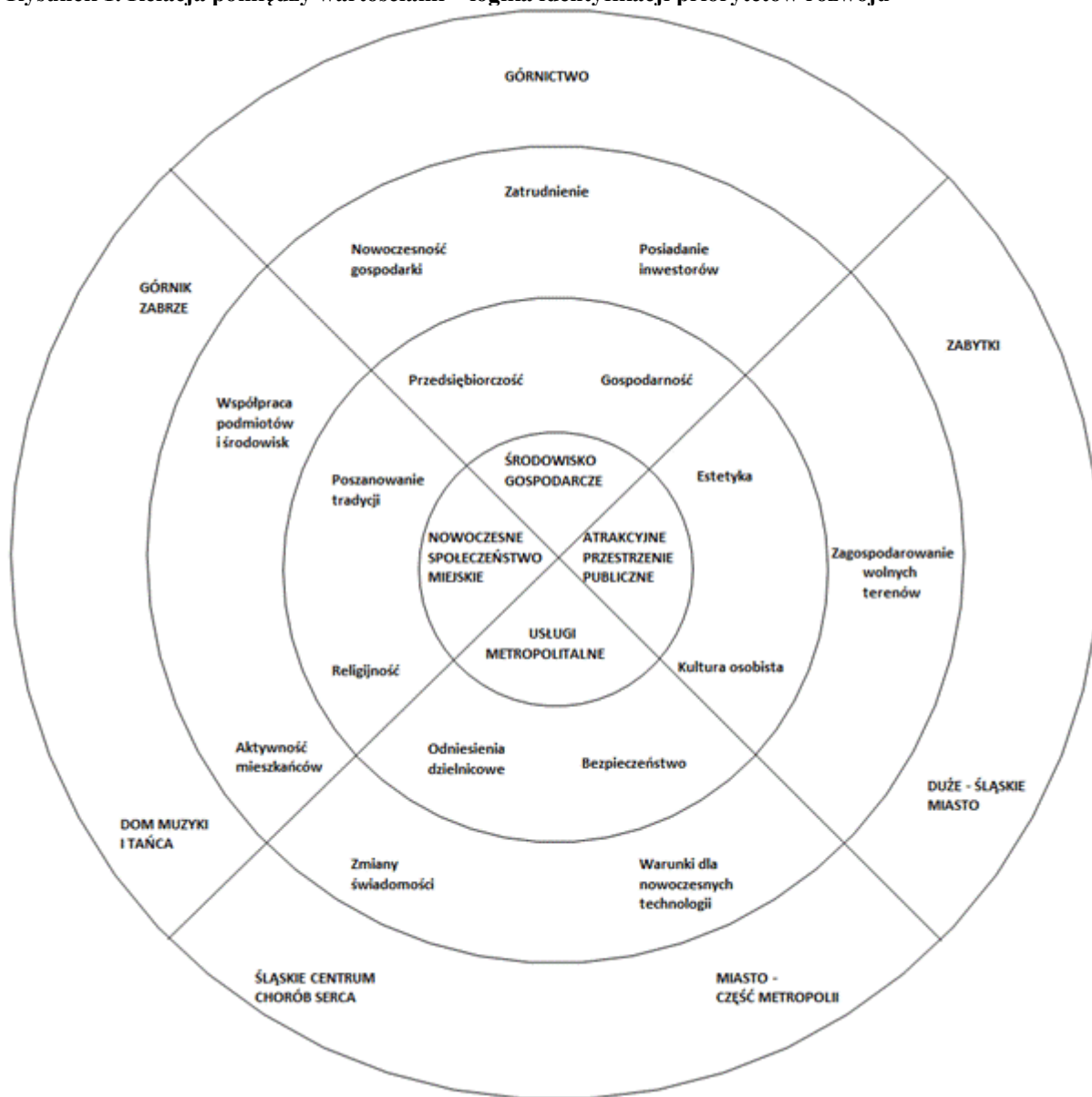
Interpretacji zawartości zbioru przedstawionych powyżej wartości i elementów wizerunku dokonano ustalając związki pomiędzy nimi. Na zabrzańskie realia w strategicznym kontekście składają się odpowiedzi na następujące pytania:

- jakie wartości i elementy wizerunku są do siebie zbliżone w wyznaczonych trzech płaszczyznach analizy (aby podzielić je na podobne grupy),
- jakie priorytety rozwoju miasta skupiają podobne, wzajemnie na siebie zachodzące lub uzupełniające się wartości i elementy wizerunku miasta (aby ustalić zawartość priorytetu),
- jaka jest siła wpływu konkretnych składowych logicznych poszczególnych priorytetów, (aby ustalić nazwę priorytetu i doprecyzować jego sens).

Zaprezentowane na poniższym rysunku relacje wartości pokazano poprzez wyznaczenie trzech kręgów, określających wartości uzyskane z opinii mieszkańców miasta, liderów rozwoju lokalnego oraz mieszkańców wybranych miast Aglomeracji Górnośląskiej. Nałożono na nie linie podziału pomiędzy grupami podobnych wartości i elementów wizerunku.

Rysunek 1. Relacja pomiędzy wartościami – logika identyfikacji priorytetów rozwoju

Jest faktem, że przyporządkowanie niektórych wartości (np. „bezpieczeństwo”) i elementów wizerunku (np. „duże śląskie miasto”) ma charakter autorski. Ich umiejscowienie, jako składowych sensu priorytetu, wynika z ustalenia najistotniejszego kierunku ich oddziaływania oraz znaczenia w określaniu uwarunkowań rozwojowych. Wykreowane priorytety określają główne obszary koncentracji wysiłków dla wdrażających

Strategię, które poprzez wartości zgodne są - i z dużym prawdopodobieństwem będą – z wyrażanymi potrzebami faktycznych i potencjalnych użytkowników miasta.

II. Wewnętrzne czynniki strategiczne

Na potrzeby przeprowadzenia analizy SWOT dokonano identyfikacji czynników determinujących procesy rozwojowe miasta. Za wewnętrzne czynniki strategiczne uznano siły i słabości, tj. pozytywne i negatywne oddziaływania, które pozostają w kompetencjach władz i mieszkańców miasta. Listę wewnętrznych czynników strategicznych Zabrze podzielono na cztery grupy:

- czynniki o charakterze polityczno-prawnym,
- czynniki o charakterze ekonomicznym,
- czynniki o charakterze społecznym,
- czynniki o charakterze infrastrukturalno-środowiskowym.

Identyfikacja czynników została dokonana na podstawie: *Analizy porównawczej dynamiki rozwoju Zabrze i miast Aglomeracji Górnośląskiej*², *Diagnozy strategicznej Zabrze – analizy porównawczej w wymiarze krajowym i międzynarodowym oraz pozycji metropolitalnej w Aglomeracji Górnośląskiej*³, warsztatów moderacyjnych z udziałem liderów rozwoju lokalnego⁴ oraz pozyskanych opinii mieszkańców Zabrze i wybranych miast Aglomeracji (badania ankietowe i sondaż)⁵.

1. Siły

Czynniki o charakterze polityczno-prawnym

S1. Przynależność Zabrze do Górnośląskiego Związku Metropolitalnego

Wraz z pozostałymi trzynastoma miastami Aglomeracji Górnośląskiej Zabrze jest współzałożycielem Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, którego władze formalnie ukonstytuowały się 20 września 2007 r. Oczekuje się, iż GZM, jako reprezentant ponad 2 mln mieszkańców, będzie dążył do integracji miast Aglomeracji Górnośląskiej, m.in. poprzez koordynację i realizację wspólnych przedsięwzięć dofinansowanych ze środków europejskich. Władze Zabrze (Prezydent Miasta) odgrywają istotną rolę w działalności Związku pełniąc funkcję Zastępcy Zgromadzenia GZM.

---

² *Analiza porównawcza dynamiki rozwoju Zabrze i miast Aglomeracji Górnośląskiej*. Urząd Miejski Zabrze, sierpień 2007.

³ *Diagnoza strategiczna Zabrze – analiza porównawcza w wymiarze krajowym i międzynarodowym oraz pozycja metropolitalna w Aglomeracji Górnośląskiej*. Urząd Miejski Zabrze, wrzesień 2007.

⁴ Wyniki warsztatów moderacyjnych z udziałem liderów rozwoju lokalnego zamieszczono w załączniku.

⁵ Syntetyczne wyniki badań ankietowych zamieszczono w załączniku.

S2. Przynależność Zabrze do KZK GOP

Jedną z najcenniejszych zdobyczy dotychczasowej współpracy miast Aglomeracji Górnośląskiej i sąsiednich gmin wiejskich jest Komunalny Związek Komunikacyjny GOP, który rozwiązał problemy sprawności komunikacji w większości miast Aglomeracji. Tysiące podróżnych codziennie korzysta ze wspólnych rozstrzygnięć (w tym głównie biletów) i może swobodnie wybierać wygodne dla siebie połączenia autobusowe. Przynależąc do Związku Zabrze zyskuje lepszą dostępność komunikacyjną.

S3. Zaawansowane prace nad Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz zmianami w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego

Miasto podjęło aktywne działania w zakresie przygotowania dokumentów programujących kluczowe rozstrzygnięcia gospodarki przestrzennej. Zaawansowanie prac nad Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz zmian w częściowych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pozwoli na przyspieszenie realizacji inwestycji infrastrukturalnych, w tym drogowych, a także przygotowanie terenów przeznaczonych pod inwestycje przemysłowe i usługowe oraz budownictwo mieszkaniowe.

Czynniki o charakterze ekonomicznym

S4. Duża ilość wolnych terenów inwestycyjnych (*green field*)

We współczesnym, coraz bardziej zatłoczonym świecie coraz większe znaczenie odgrywają wolne przestrzenie, które można przeznaczyć na cele inwestycyjne. Dotychczas nieużytkowane gospodarczo tereny nabierają wyjątkowej atrakcyjności i stają się jednym z podstawowych elementów budowania lokalizacyjnej przewagi konkurencyjnej miasta. Zabrze mając tego rodzaju tereny może liczyć na zainteresowanie wielu inwestorów.

S5. Starania o wyznaczenie w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego terenów dla przygotowania ofert inwestycyjnych

Zaawansowanie prac nad częściowymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, w zakresie obszarów przeznaczonych pod inwestycje jest warunkiem niezbędnym m.in. dla pozyskania inwestorów w dziedzinie gospodarki. Stanowi także pierwszy z etapów przygotowania atrakcyjnych ofert inwestycyjnych.

S6. Dobre skomunikowanie miasta w układzie korytarzy transportowych

Decyzje wielu różnych podmiotów, dotyczące przebiegu autostrad i dróg krajowych w Aglomeracji Górnośląskiej i jej sąsiedztwie, bardzo korzystnie wpłynęły na skomunikowanie Zabrze. Jego pozycja konkurencyjna bardzo wzrosła już z oddaniem śląskiego odcinka autostrady A-4, a będzie jeszcze lepsza po ukończeniu DTŚ i autostrady A-1, przebiegającej bezpośrednio obok miasta. W niewielkiej odległości znajdzie się także skrzyżowanie autostrad.

S7. Lokalizacja Kopalni Węgla Kamiennego Sośnica - Makoszowy

Mimo ciągle jeszcze trwającej restrukturyzacji polskiego górnictwa węgla kamiennego pewnym jest, że KWK „Sośnica - Makoszowy” i „Ruch – Makoszowy” będą nadal działać. Jest to ważny zabrzański podmiot gospodarczy, miejsce pracy kilku tysięcy osób i istotny element wizerunku miasta. Kopalnia jest ostatnim symbolem kończącej się epoki, ale jednocześnie poprzez swój potencjał ekonomiczny (nie mamy poza węglem żadnych znaczących źródeł energii) jest to ciągle dobre przedsiębiorstwo, którego przyszłość uzasadnia energetyczna polityka państwa.

S8. Lokalizacja Górnośląskiego Zakładu Gazowniczego

Wśród znaczących podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w Zabrzu w pierwszej dziesiątce znajduje się GZG. Jest to ważne przedsiębiorstwo o zasięgu regionalnym, którego znaczenie i potencjał wobec popularyzowania się proekologicznych trendów będzie rosło. Przebieg procesów modernizacyjnych w gospodarce mieszkaniowej i działalności firm skłania dystrybutora gazu do optymistycznego patrzenia w przyszłość, którego chyba nie zakłócają nawet polsko–rosyjsko–unijne potyczki polityczne i gospodarcze.

S9. Duża liczba przedsiębiorstw działających w branży handlowej, w tym sklepy wielkopowierzchniowe

Specyficzną siłą Zabrze, której znaczenie wydaje się być przez wielu niedoceniane, jest lokalizacja na obszarze miasta wielu placówek handlowych, w tym sklepów wielkopowierzchniowych. Przyciągają one tysiące klientów i stały się już jednym z elementów wizerunku gospodarczego miasta (rozpoznawane są szczególnie przez mieszkańców sąsiednich miast). Stanowią jednocześnie ważny podmiot rynku pracy, oferując

wiele miejsc zatrudnienia, również w działalnościach świadczących usługi dla handlowców (reklama, transport, ochrona itp.).

S10. Rozwinięta sieć komunikacji autobusowej

Położenie Zabrze pomiędzy miastami Aglomeracji Górnośląskiej, przynależność do KZK GOP i działania władz miejskich sprawiają, że obszar miasta jest dobrze dostępny w zakresie komunikacji autobusowej. Mimo niemałej powierzchni Zabrze można się sprawnie dostać do wszystkich jego dzielnic bez poważniejszych problemów.

W tej dziedzinie funkcjonowania miasta problem stanowi jedynie znaczne zatłoczenie ulic. Zamierzenia dotyczące modernizacji centrum (w tym realizacja projektu budowy centrum przesiadkowego) wzmocnią jeszcze tę siłę miejską.

S11. Duży potencjał ludności w wieku produkcyjnym

Mimo niekorzystnych zmian demograficznych Zabrze jest ciągle miastem o liczącym się potencjale ludnościowym (185 000 osób). W jego strukturze istotną rolę zajmują mieszkańcy w wieku produkcyjnym, którzy są poważnym argumentem dla inwestorów poszukujących takiego miejsca dla swej działalności, które może oferować potencjalnie znaczne zasoby pracy.

S12. Wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców Zabrze

Wraz ze wzrostem zamożności mieszkańców oraz rozszerzaniem się rynku pracy rośnie zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji, głównie zorientowanych na zwiększenie możliwości zdobycia dobrego zatrudnienia. Szczególnie cenny, w wymiarze ekonomicznym, jest wzrost liczby mieszkańców z wyższym wykształceniem. Niewątpliwie istotne są także - wynikające ze wzrostu poziomu wykształcenia - większa elastyczność i mobilność zasobów pracy oraz wzrost popytu na dobra i usługi.

S13. Wysokie dochody budżetu Zabrze w porównaniu z pozostałymi miastami Aglomeracji Górnośląskiej

Wśród miast Aglomeracji Górnośląskiej Zabrze należy do bogatszych. Miasto jest duże i posiada wiele podmiotów działających na jego obszarze. W ostatnich latach jego władze potrafiły również wpisać swoje zamierzenia rozwojowe w cele polityki unijnej (dotacje). Ta siła miasta pozwala ambitnie myśleć o planach rozwoju

i wynikających z nich przedsięwzięciach, na które stać miasto. Trzeba jednak powstrzymać zmniejszanie się liczby mieszkańców, stanowiących największe źródło dochodów miejskich.

S14. Wzrastająca wartość wydatków inwestycyjnych z budżetu miasta

Rozwój miasta wymaga inwestycji i władze Zabrze rozumiejąc to zwiększają wydatki inwestycyjne. Istotna ich część przeznaczona jest na poprawę jakości infrastruktury technicznej, która w dalszej kolejności ma stanowić o jego atrakcyjności osadniczej i przyciągnąć nowych inwestorów gospodarczych. Zaangażowania środków miejskich doczekały się także przedsięwzięcia zorientowane na poprawę estetyki miasta, wspieranie kreowanej funkcji turystycznej oraz rewitalizację.

Czynniki o charakterze społecznym

S15. Znaczący potencjał ludnościowy miasta

Miasto jest silne pozytywnymi cechami swoich mieszkańców. Jako jednostka osadnicza jest miejscem życia ludzi i to oni są jego najważniejszymi użytkownikami. Stanowią o podaży zasobów pracy, o popycie na dobra, o możliwościach świadczenia określonych usług, klimacie i wizerunku miasta. Zabrze jest dużym miastem, z dobrze funkcjonującymi społecznościami lokalnymi w dzielnicach i ogólnie pojętym znaczącym potencjałem ludnościowym. Jest to ważna siła również w relacjach pomiędzy miastami powstającej Aglomeracji, gdzie liczba mieszkańców istotnie oddziałuje na grę sił i wpływów.

S16. Znaczna liczba emerytów w wieku aktywności zawodowej o stabilnych dochodach

Istotnym czynnikiem określającym pojemność zabrzańskiego rynku jest siła nabywcza jego uczestników, w tym jej stabilność. Specyficzne warunki zatrudnienia w kopalniach węgla kamiennego oraz realia procesu restrukturyzacji tradycyjnych branż przemysłowych doprowadziły do powstania znacznej liczby stosunkowo młodych emerytów. Ich comiesięczne dochody są stałe i często powyżej średniej. Są więc interesującą grupą potencjalnych nabywców. Stanowią mogą również specyficzny zasób pracy, część z nich jest bowiem zainteresowana „dorobieniem” do emerytury.

S17. Wzrastająca zamożność mieszkańców miasta

Koniunktura gospodarcza, której przejawy dostrzec można w całym kraju oraz możliwości poszukiwania zatrudnienia za granicą wpływają również na wzrost zamożności mieszkańców Zabrze. Tak rozumiana siła oddziałuje głównie na popyt na rynku dóbr i usług, którymi zainteresowani są mieszkańcy. Stać ich na więcej, więc mają również wyższe wymagania co do jakości, terminów, oryginalności, różnorodności oferty itp.

S18. Ciekawa oferta turystyki w oparciu o obiekty przemysłowe

W miarę nowym, choć opartym o przeszłość, zasobem Zabrze są obiekty przemysłowe, które stanowią materialną bazę dla rozwoju działalności turystycznej. Unikalność ofert (np. kopalnia zabytkowa) stanowi o atrakcyjności tego produktu miasta i powinna przełożyć się na rozpropagowanie go w międzynarodowej skali. Cechy dostępności oferty turystycznej, zawierającej w sobie również bazę gastronomiczną, noclegową, usługi kulturalne itp., zadecydują o znaczeniu tej gałęzi w profilu gospodarczym miasta.

S19. Rozpoznawalna oferta kulturalna Domu Muzyki i Tańca

Wśród obiektów infrastruktury społecznej Zabrze w obszarze kultury niewątpliwie wyróżnia się Dom Muzyki i Tańca, który jest najlepiej rozpoznawany regionalnie. W pewnym stopniu promuje go telewizja regionalna i użytkujące go instytucje kultury. Jego działalność istotnie wpływa na wizerunek Zabrze, gdyż imprezy organizowane w Domu Muzyki i Tańca przyciągają do miasta wielu okazjonalnych użytkowników.

S20. Znana marka Klubu Sportowego „Górnik Zabrze”

Klub Sportowy „Górnik Zabrze” jest najlepiej znanym podmiotem wśród zlokalizowanych w Zabrzu. Jego popularność związana jest z czasem świetności klubu piłkarskiego, którego sława miała międzynarodowy zasięg. Także i teraz jest on szczególną wizytówką miasta i może być wykorzystany w jego promocji (również wewnętrznej). Docenić należy też znaczenie klubu jako obiektu sportowego, wykorzystywanego do propagowania kultury fizycznej oraz wykorzystania szans związanych z Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej w 2012 r.

S21. Międzynarodowa pozycja Śląskiego Centrum Chorób Serca

Za najlepszy produkt metropolitalny Zabrze w powszechnym odczuciu uważa się Śląskie Centrum Chorób Serca, którego sława ma światowy zasięg i jest podtrzymywana poprzez działalność Fundacji Rozwoju Kardiologii. Jest on jednocześnie także naukową wizytówką miasta i może być zaczątkiem jego nowego wizerunku. Potencjał, jaki jest w stanie zaoferować, mógłby być wykorzystany jako główny argument we wspieraniu działalności świadczenia usług medycznych w Zabrzu.

S22. Lokalizacja filii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego

Wśród zabrzańskich szkół wyższych na pierwszym miejscu wyróżnia się Śląski Uniwersytet Medyczny, który w mieście ma swój wydział. Jest to uczelnia o dużym potencjale, znaczącej liczbie studentów i znanej marce. Jest także najlepszą placówką tego rodzaju w regionie. Niewątpliwie przetrwa reformy szkolnictwa wyższego i niekorzystne trendy demograficzne, choć jej działalność naukowa, jak i wszystkich instytucji tego rodzaju w Polsce, boryka się z trudnościami finansowymi.

S23. Lokalizacja Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej

W określaniu sił społecznych Zabrze ważną pozycję odgrywa Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej. Jego oferta dobrze wpisuje się w regionalne potrzeby rynku pracy i wydaje się być atrakcyjna w przyszłości. Poprzez działalność tej instytucji Zabrze niewątpliwie wzbogaca swój wizerunek i pozycję ośrodka akademickiego.

S24. Działalność Filharmonii Zabrzeńskiej i Teatru Nowego

Regionalny rynek usług w dziedzinie kultury współtworzy wiele zasłużonych instytucji, wśród których znajdują się Filharmonia Zabrzeńska oraz Teatr Nowy. Znaczenie Filharmonii pomniejsza brak reprezentacyjnej siedziby, ale to nie przeszkadza jej święcić tryumfy na wielu scenach w kraju i za granicą. Siedziba Teatru Nowego stanowi ważny punkt w układzie urbanistycznym centrum miasta, zaś jego działalność jest dobrze rozpoznawalna w regionie i kraju. Funkcjonowanie tych instytucji dodaje rozmachu ofercie kulturalnej miasta i może być zaczątkiem wkładu Zabrze w metropolitalny produkt wysokiej kultury w skali całej Aglomeracji Górnośląskiej.

S25. Duża liczba imprez kulturalnych o znaczeniu lokalnym

Statystyki potwierdzają, że specyficzną siłą miasta są lokalne imprezy kulturalne, często dzielnicowe, choć i w swym zasięgu również (np. poprzez transmisję telewizyjną) ogólnopolskie. Mieszkańcy chętnie tłumnie uczestniczą w tej części oferty kulturalnej miasta i jest ona przez nich dobrze postrzegana. Stanowi tym samym skuteczny element promocji wewnętrznej oraz budowania atrakcyjności osadniczej Zabrze.

S26. Atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu w ramach Miejskiego Ogródu Botanicznego

Wyjątkowym i unikalnym produktem Zabrze jest ogród botaniczny. Choć instytucja ta ma przede wszystkim charakter rekreacyjny, to może być traktowana jako szczególny wkład w metropolitalną ofertę regionu, który ze względu na zanieczyszczenie, przemysłowy charakter i brak dostatecznej ilości urządzeń rekreacyjnych wymaga wielu inicjatyw w tej dziedzinie. Ogród wzbogaca miasto, jest oazą pomiędzy wielkomiejską zabudową, w pewnym stopniu zaspokajając także potrzeby estetyczne i edukacyjne.

Czynniki o charakterze infrastrukturalno-środowiskowym

S27. Duża liczba starych budynków o cennych walorach architektonicznych

Choć w Polsce jest wiele starszych miast niż Zabrze, to jego przedwojenne zasoby budynków i obiektów przemysłowych posiadają atrakcyjność, która mogłaby się liczyć w porównaniach. Czasy świetności większości z nich niestety dawno już minęły, ale stanowią one cenny potencjał, który - pod warunkiem odrestaurowania - może stanowić o specyficznym klimacie miejskim i być elementem dobrze wzbogacającym turystyczną ofertę miasta.

S28. Duże inwestycje proekologiczne w gospodarce wodno-kanalizacyjnej

Nowoczesne miasto musi radzić sobie z problemami codziennego funkcjonowania w sposób uwzględniający prawo oraz społeczne i polityczne trendy. Proekologiczne inwestycje w modernizację urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, choć wymagają znacznych nakładów, są opłacalne. Widać to nie tylko w prostych rachunkach (np. wydatki – kary), ale przede wszystkim w stanie środowiska (w zabrzańskich realiach głównie w kontekście regionalnym) i wynikającej z niego atrakcyjności osadniczej.

S29. Spadek zanieczyszczeń gazowych ze źródeł szczególnie uciążliwych

Upadek tradycyjnych przemysłów i modernizacje technologii w działających przedsiębiorstwach bardzo korzystnie odbiły się na stanie zanieczyszczenia powietrza w Zabrzu. Od wielu lat ciągle zmniejsza się ilość niepożądanych gazów i choć wiele jest jeszcze do zrobienia (np. problemy niskiej emisji), to w mieście mieszka się coraz lepiej. Trendy społeczne i polityczne sprzyjają dalszemu postępowi tego procesu.

2. Słabości

Czynniki o charakterze polityczno - prawnym

W1. Brak znaczących funkcji administracyjnych o znaczeniu regionalnym i krajowym

Zabrze było przez kilkadziesiąt lat kojarzone z miejscem zamieszkania pracowników przedsiębiorstw przemysłowych. Nie lokowano na jego obszarze instytucji zorientowanych na świadczenie usług publicznych, w tym administracyjnych. Funkcję stolicy regionu pełnią Katowice i w świadomości wielu tak musi być. Zauważalny jest jednak fakt, iż inne ośrodki miejskie walczą o prestiżowe funkcje administracyjne, aby podnieść swoją rangę.

W2. Niekorzystny wizerunek Zabrze jako miasta drugiej kategorii w skali Aglomeracji Górnośląskiej

Przez lata przemysłowa orientacja Zabrze, niewysokie (w porównaniu z innymi miastami) przeciętne wykształcenie mieszkańców i cechy zlokalizowanych w nim usług, wpływały na postrzeganie miasta. Przemiany ustrojowe wywołały szereg problemów w jego ekonomicznych realiach i przyczyniły się do utrwalenia wielu niekorzystnych elementów wizerunku miejskiego. Tempo pożądanych zmian w miastach Aglomeracji Górnośląskiej nie było równe i Zabrze pozostało w niektórych dziedzinach w tyle za Katowicami czy Gliwicami. Odbija się to na obrazie miasta w świadomości jego faktycznych i potencjalnych użytkowników.

W3. Niski procent powierzchni gminy objęty Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego

Rezultatem wieloletnich zaniedbań oraz nowych wyzwań rozwoju jest brak rozstrzygnięć planistycznych określających warunki zagospodarowania przestrzennego, obejmujących cały obszar miasta. Obecnie ok. 80% powierzchni miasta wymaga podjęcia decyzji dotyczących lokalizacji funkcji. Prace nad Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego, ze względu na duży stopień złożoności, potrwają jeszcze wiele lat.

W4. Niedostateczna promocja Zabrze

Koniecznym elementem nowoczesnego zarządzania jest działalność promocyjna. Marketingowa orientacja na klienta warunkuje rynkowy sukces i potwierdzenie słuszności decyzji władz, nie tylko stricte gospodarczych. Promocja Zabrze jest niedostateczna i wymaga

doprecyzowania celów i skoordynowania z innymi dziedzinami zarządzania rozwojem miasta. Realizacja przedsięwzięć promocyjnych pozwoli na wdrożenie zamierzeń strategicznych, w tym utrwalenie pożądanego wizerunku miasta.

Czynniki o charakterze ekonomicznym

W5. Zbyt mała liczba podmiotów oferujących usługi na poziomie ponadregionalnym

Zabrze w ostatnich dziesięcioleciach było miejscem lokalizacji tradycyjnych działalności przemysłowych i, podobnie jak wiele innych śląskich miast, nie miało wystarczającej działalności usługowej. Usługi o zasięgu ponadregionalnym, jakie aktualnie są świadczone w Zabrzu, w znacznej większości rozwinęły się dopiero w ostatnich latach. Wymagają wykształconych pracowników i dostępności komunikacyjnej, a to są cechy, które Zabrze ciągle poprawia.

W6. Zmniejszający się potencjał miejsc pracy

Proces restrukturyzacji tradycyjnych dziedzin przemysłu oraz modernizacja i zmiany technologii powodują poważne redukcje miejsc pracy. Zabrzeńskie firmy ograniczają zatrudnienie i wydaje się, iż sytuację mogą poprawić tylko nowe inwestycje, na obszarze miasta. Zmniejszający się potencjał miejsc pracy ma też swoje niekorzystne przełożenie na rozmiary migracji.

W7. Stare zakłady przemysłowe wymagające restrukturyzacji (np. koksownia)

Na obszarze miasta ciągle jeszcze działają stare zakłady przemysłowe wymagające restrukturyzacji. Ich przyszłość uwarunkowana jest koniecznością zmian i być może istotnych ograniczeń. Nieunikniona może być nawet likwidacja niektórych przedsiębiorstw. Z punktu widzenia interesów gospodarczych miasta, im szybciej rozwiąże się problemy i zmodernizuje stare działalności, tym lepiej dla procesu tworzenia profilu gospodarczego, a w niektórych przypadkach także i budżetu miasta.

W8. Mała przedsiębiorczość mieszkańców mierzona liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 osób w relacji do pozostałych miast Aglomeracji Górnośląskiej

Dotychczasowy profil gospodarczy miasta, zdominowany działalnością tradycyjnych przemysłów nie sprzyjał promowaniu postaw przedsiębiorczych. Od kilkunastu lat powstają nowe firmy, ale proces ten odbywa się w mniejszym zakresie, niż ma to miejsce w innych

miastach Aglomeracji Górnośląskiej. Mieszkańcy wolą poszukiwać zatrudnienia, niż angażować swój wysiłek w kreowanie miejsc pracy dla siebie i innych.

W9. Dekapitalizacja wartości majątku trwałego przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie miasta – brak inwestycji

Zabrzeńskie przedsiębiorstwa ciągle jeszcze wydają się borykać z trudnościami przekształceń, jakie były udziałem całej polskiej gospodarki. Miasto traci na atrakcyjności (głównie inwestycyjnej), będąc postrzegane jako miejsce lokalizacji firm nierozwijających się. Chociaż dekapitalizacja majątku jest w kompetencjach zarządzających przedsiębiorstwami, to jej skutki stają się elementami wizerunku miasta, a pośrednio dotyczą także realiów środowiska gospodarczego.

W10. Przeciętny standard obiektów noclegowych zlokalizowanych w mieście

Zasięg oferty Zabrze przekłada się na zainteresowanie obiektami noclegowymi w mieście. Turystyka biznesowa stanowi zasadniczą część rynku dla przedsiębiorstw świadczących usługi hotelarskie. Standard obiektów jest przeciętny, brakuje wyższych jakości, tj. hoteli cztero - i pięciogwiazdkowych. Goście w takich przypadkach muszą korzystać z oferty Katowic czy Gliwic. Brakuje również obiektów bezpośrednio związanych z ofertą usług świadczonych w ramach eksponowania dziedzictwa przemysłowego.

Czynniki o charakterze społecznym

W11. Niewielki udział uczniów szkół średnich wśród młodzieży w wieku 15-18 lat w relacji do pozostałych miast Aglomeracji Górnośląskiej

Zabrze cechuje się przemysłową orientacją gospodarki i w połączeniu z wieloletnimi trendami zatrudnienia w niektórych grupach społecznych utrzymuje się stereotyp myślenia w kategoriach konieczności zdobycia wykształcenia zawodowego. Wykształcenie ogólne jest postrzegane jako mniej atrakcyjne, głównie ze względu na późniejszy start zawodowy i samodzielność finansową. Sytuacja ta zmienia się, ale realia rynku pracy oddziałują wolno i młodzież ciągle trzeba namawiać, by inwestowała w swe wykształcenie.

W12. Utrzymujący się ujemny przyrost naturalny

Trudności w odtwarzaniu populacji nie są wyłącznie specyfiką Zabrze. Dotyczą całej Polski, a nawet większości krajów europejskich. Niekorzystne trendy demograficzne utrzymują się już od kilku lat, ale ich skutki nabrały nowego znaczenia wobec wzrostu migracji i to głównie ludzi młodych. Zabrze traci swój potencjał ludnościowy i nawet aktywna polityka prorodzinna na szczeblu lokalnym niewiele może zmienić.

W13. Wzrastające negatywne saldo migracji

Otwarcie granic oraz rynków pracy niektórych krajów UE, które było jednym z rezultatów integracji unijnej, poskutkowało wzrostem mobilności Polaków. Ujemne saldo migracji Zabrze to także efekt procesów dezurbanizacyjnych i poszukiwania atrakcyjnych miejsc zamieszkania w obszarach podmiejskich, głównie przez ludzi zamożnych, wykształconych i tym samym zwykle o bardziej elastycznych postawach wobec pracodawców. Miasto zmniejszając liczbę mieszkańców traci swój największy potencjał.

W14. Brak monitoringu wizyjnego

Nowoczesne zarządzanie miastem obejmuje konieczność szybkiego reagowania na zjawiska dziejące się na jego obszarze, szczególnie w miejscach intensywnie uczęszczanych przez jego użytkowników. Potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa, wielokrotnie zgłaszane przez mieszkańców Zabrze, powinny znaleźć swoje potwierdzenie w lepszym pilnowaniu wybranych ulic, placów, zaułków itp., poprzez stworzenie monitoringu wizyjnego. Jego brak zauważalny jest głównie w centrum miasta i w tym rejonie problem ten jest najbardziej nagłaśniany.

W15. Niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców

Mieszkańcy Zabrze we wszystkich formach wyrażania opinii o funkcjonowaniu miasta zgłaszali konieczność poprawy bezpieczeństwa. Dotyczyło to szczególnie centrum i sąsiednich dzielnic, gęsto zaludnionych i użytkowanych. Ludzie boją się przebywać po zmroku w wielu miejscach, dostrzegają konieczność zabezpieczania mieszkań, pilnowania samochodów itp. Wiele obaw budzą także nocne awantury, hałasy, niewłaściwe zachowania na ulicy.

W16. Utrzymywanie się negatywnych tendencji w zakresie zjawisk patologicznych

Zmiany w realiach gospodarczych Zabrze przyczyniły się do powiększenia zjawiska bezrobocia i utraty społecznej pozycji wielu rodzin. Mimo poprawiania się warunków ekonomicznych istotna grupa osób nie potrafi się odnaleźć w nowej rzeczywistości. Radzenie sobie z negatywnymi tendencjami w zakresie zjawisk patologicznych potrwa i wymagać będzie wielu wysiłków nie tylko w obszarze polityki społecznej miasta, ale i ogólnopolskich rozwiązań prawnych.

W17. Starzenie się społeczności miasta

Ujemny przyrost naturalny oraz negatywne saldo migracji przyczyniają się do starzenia się społeczności Zabrze. Emeryci i renciści mają dochody i nawet jeśli są one skromne, to jest to grupa zwykle niechętna poszukiwaniu dodatkowych środków zasilania rodzinnych budżetów (jeśli w ogóle zdrowie na to pozwala). Zjawisko starzenia się skutkuje zmianą preferencji w nabywaniu dóbr i usług, w tym koniecznością rozwiązania problemów związanych z opieką nad osobami niesamodzielnymi. Miasto traci nie tylko na gospodarczym znaczeniu (brak zasobów pracy), ale i na ogólnym wizerunku i aktywności mieszkańców.

W18. Niedostateczna promocja imprez kulturalnych

W Zabrzu odbywa się wiele imprez kulturalnych, o których nie wie dostateczna liczba ich potencjalnych użytkowników. Dotyczy to szczególnie wydarzeń o charakterze dzielnicowym, często bardzo atrakcyjnych i cennych, jeśli rozważać je w kategoriach poziomu wykonawców czy propagowanych wartości. Niedostateczna promocja sprawia, że marnuje się część potencjału miasta, które mogłoby między innymi poprzez kulturę budować swój nowy wizerunek.

W19. Najmniejsze wydatki na sport i rekreację wśród miast Aglomeracji Górnośląskiej

Analiza struktury wydatków miast Aglomeracji Górnośląskiej wykazała, że Zabrze najmniej wydaje na działalność sportową i rekreacyjną. Tłumaczyć to można na wiele sposobów, w tym również usprawiedliwiając decyzje władz miejskich innymi, pilniejszymi potrzebami użytkowników miasta. Pamiętać należy, że oferta nowoczesnego miasta zawiera zbiór produktów świadczonych przez obiekty i instytucje infrastruktury społecznej i zarówno obecni, jak i nowi mieszkańcy dostrzegą zmiany w tym obszarze.

W20. Mała liczba mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców

Cechy zasobów mieszkaniowych Zabrze, w tym znaczna liczba starych, przedwojennych budynków o niedzisiejszych standardach oraz sytuacja spółdzielni mieszkaniowych i ogólne realia kreowania warunków dla rozwoju budownictwa indywidualnego wpływają na istniejącą, małą liczbę mieszkań. W stosunku do potrzeb, w tym wchodzenia w dorosłe życie kolejnego pokolenia wyżu demograficznego, oferta mieszkaniowa miasta jest niewystarczająca i może grozić „ucieczką” dotychczasowych mieszkańców.

W21. Mała powierzchnia mieszkań przypadająca na mieszkańca

W ubiegłych dziesięcioleciach, wobec ogólnych braków mieszkaniowych, ludzie akceptowali małe mieszkania, ciesząc się z samego faktu ich posiadania. Teraz, wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa, rosną wymagania i brak dostatecznie dużych mieszkań powoduje utratę mieszkańców, tym dotkliwszą, że w pierwszej kolejności wyprowadzają się osoby, które stać na większe mieszkania, a więc także płacące regularnie czynsz, kupujące w droższych sklepach, korzystające z wyspecjalizowanych usług itp.

W22. Największy udział mieszkań komunalnych wśród miast Aglomeracji Górnośląskiej

Jako specyficzną słabość Zabrze można uznać największy udział mieszkań komunalnych w porównaniu z innymi miastami Aglomeracji Górnośląskiej. Jej oddziaływanie przejawia się co najmniej w dwóch aspektach: są i będą znaczącym wydatkiem w budżecie miasta, który dopłaca do tego rodzaju zasobów mieszkaniowych oraz potwierdzają socjalny charakter polityki miasta, które minimalizując realia rynkowe jednocześnie skazuje się na wizerunek miejsca zamieszkania tych, których nie stać na swoje własne mieszkanie.

W23. Duża liczba mieszkań komunalnych wymagających remontów, modernizacji i podniesienia standardu

Mieszkania komunalne są najczęściej pozyskane jako dziedzictwo poprzednich realiów społecznych czy gospodarczych i należą do starych zasobów miasta. Tym samym wymagają remontów, modernizacji i podnoszenia standardów. To zaś zmusza do wydatkowania znacznych środków i podejmowania tego rodzaju przedsięwzięć. Jest to poważne obciążenie budżetu, którego odzyskanie w postaci czynszu płaconego przez lokatorów jest wątpliwe.

W24. Brak wystarczającej liczby obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych

Duża liczba mieszkańców Zabrze generuje wiele różnych potrzeb w dziedzinie infrastruktury społecznej, w tym konieczność działalności obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych. Miasto posiada boiska, baseny, hale itp. jednak ich oferta postrzegana jest jako niewystarczająca. Jest faktem oczywistym, iż zarzut ten powinien zniwelować w znacznym stopniu rynek, jednak jako element oferty osadniczej miasta, władze powinny wspierać przedsięwzięcia tego rodzaju i tworzyć korzystne warunki dla ich inicjowania.

W25. Znaczna ilość obszarów mieszkaniowych wymagających rewitalizacji

Wiele budynków przedwojennych i obiektów po zlikwidowanych zakładach przemysłowych, a pozostających w dyspozycji miasta, wymaga rewitalizacji. Część z nich zaliczana jest do zabytków i tym samym koszty ich modernizacji są wyższe. Najwięcej tego typu obiektów znajduje się w centrum miasta i ich rewitalizacja staje się koniecznością, nie tylko ze względu na ich mieszkaniową użyteczność, ale i estetykę miasta oraz jego funkcje reprezentacyjne.

Czynniki o charakterze infrastrukturalno-środowiskowym

W26. Brak systemu ścieżek rowerowych

Zabrze posiada wiele cennych terenów zieleni miejskiej, które mogłyby stać się miejscem lokalizacji ścieżek rowerowych, stanowiących urządzenia sportowo-rekreacyjne, ale i szczególną alternatywę komunikacyjną. Popularyzowane trendy aktywnych form spędzania wolnego czasu również stanowią motywację dla ich budowy. Mieszkańcy zgłaszają zainteresowanie tego rodzaju aktywnością i brak ścieżek zmniejsza atrakcyjność osadniczą Zabrze.

W27. Znaczna ilość terenów poprzemysłowych wymagających rewitalizacji

W krajobrazie miasta stare hale, magazyny, kominy czy inne urządzenia po zlikwidowanych zakładach przemysłowych stanowią zwykle niepożądany element. Mogłyby być prawdziwą perłą niektórych ulic, czy dzielnic, pod warunkiem ich rewitalizacji i adaptacji dla nowych, pożądanych funkcji miejskich. W działania te należałoby zaangażować również kapitał prywatny, tym samym lepiej zakorzeniając jego obecność w Zabrzu.

W28. Słabe skomunikowanie miasta na kierunku północ-południe

Lokalizacja Zabrze jako miasta na starym szlaku Gliwice-Bytom (później Katowice) wymusiła już dwa wieki temu jego wschodnio-zachodnią orientację komunikacyjną. Skutkuje to do dziś słabymi powiązaniem na kierunku północ-południe, nie stanowiącymi głównej osi komunikacyjnej, łącząc Zabrze z mniejszymi ośrodkami miejskimi i gminami wiejskimi. Istota tej orientacji przejawia się jednak w wewnętrznych realiach komunikacyjnych miasta i skutkuje zatłoczeniem centrum oraz niedogodnym dojazdem do zjazdu z autostrady.

W29. Zły stan dróg

Prawie każde miasto w Polsce ciągle boryka się z problemem złego stanu dróg. Jest to najczęściej wynikiem wieloletnich zaniedbań w tej dziedzinie, co przy wzmożonym zmotoryzowaniu społeczeństwa, skutkującym większą intensywnością ruchu, wpływa na szybsze zużywanie się elementów tych urządzeń. W Zabrzu sytuację komplikują dodatkowo szkody górnicze. Miasto remontuje i modernizuje drogi, ale skala prac jest tak wielka, iż może potrwać to jeszcze wiele lat.

W30. Duże zatłoczenie w centrum miasta

Wzmożony ruch samochodowy w centrum dużych miast jest zjawiskiem obecnie powszechnym i Zabrze niczym szczególnym wśród nich się nie wyróżnia. Jest to skutek zarówno dużego ruchu samochodowego, niedostosowanej zabudowy, małej przepustowości wielu odcinków ulic i skrzyżowań itp. Rozwiązaniem zwykle są obwodnice wyprowadzające ruch tranzytowy z najbardziej użytkowanych ulic, ale w realiach przestrzennych Zabrze, te problemy, może do końca nie rozwiązać nawet DTŚ. Duże miasta borykają się z nimi i dopiero radykalne przedsięwzięcia (np. zamykanie ulic, obowiązek pozostawiania samochodów i korzystania z komunikacji publicznej) oddziałują w miarę skutecznie.

W31. Wysokie koszty procesów rekonwersji przestrzeni miasta

Zwarta zabudowa centrum Zabrze i niektórych jego dzielnic oraz bezpośrednie sąsiedztwo starych zakładów przemysłowych, posiadających jeszcze wiele urządzeń infrastruktury, znacznie utrudnia procesy przekształcania miejskiej przestrzeni. Uwzględnić należy jeszcze fakt, iż wiele z obiektów ma charakter zabytkowy i tym samym ich modernizacja jest droższa. Część z nich wymaga złożonych działań rewitalizacyjnych

i adaptacji dla nowych funkcji, co w dużym, tętniącym życiem mieście zawsze jest przedsięwzięciem trudnym i kosztownym.

W32. Znaczna liczba budynków wymagających odnowienia

Stara, przedwojenna zabudowa centrum Zabrze i niektórych jego dzielnic po kilkudziesięciu latach z oczywistych względów wymaga remontów. W wielu miejscach warto rozważyć także modernizację i adaptację budynków do nowoczesnych funkcji miejskich. Zabrze posiada wiele tego rodzaju obiektów i ich odnowienie zapewne będzie wieloletnim i kosztownym procesem.

W33. Zaniedbane parki, skwery, place, zieleń miejska

Mimo stosunkowo dużej powierzchni miasta wykorzystanej pod działalność przemysłową, Zabrze przez wielu jego użytkowników postrzegane jest jako miasto zielone. Gorzej z jakością oferty parków, skwerów, urządzeń miejskich itp., która pozostawia wiele do życzenia. Szczególne zastrzeżenia dotyczą tego rodzaju obiektów poza centrum miasta i przestrzeniami centralnymi dzielnic. Zaniedbane tereny zielone zniechęcają mieszkańców na co dzień spragnionych kontaktu z naturą i drobnymi elementami estetyki miasta.

III. Zewnętrzne czynniki strategiczne

Konieczność przeprowadzenia analizy SWOT wymaga identyfikacji zewnętrznych czynników strategicznych rozwoju miasta. Za takie uznano szanse i zagrożenia, tj. pozytywne i negatywne oddziaływania, które są w kompetencjach podmiotów regionalnych, krajowych i międzynarodowych. Listę zewnętrznych czynników strategicznych Zabrze podzielono na cztery grupy:

- czynniki o charakterze politycznym,
- czynniki o charakterze ekonomicznym,
- czynniki o charakterze społecznym,
- czynniki o charakterze infrastrukturalno-środowiskowym.

Identyfikacja czynników została dokonana na podstawie: *Analizy porównawczej dynamiki rozwoju Zabrze i miast Aglomeracji Górnośląskiej*⁶, *Diagnozy strategicznej Zabrze – analizy porównawczej w wymiarze krajowym i międzynarodowym oraz pozycji metropolitalnej w Aglomeracji Górnośląskiej*⁷ oraz opinii mieszkańców wybranych miast Aglomeracji (sondaż)⁸.

1. Szanse

Czynniki o charakterze politycznym

O1. Dostępność środków Unii Europejskiej przeznaczonych na finansowanie rozwoju lokalnego

Proces integracji europejskiej przewiduje stopniowe wyrównywanie jakości życia we wszystkich krajach członkowskich. W ramach tego rodzaju wytycznych realizuje się konkretne postanowienia dotyczące dysponowania środkami unijnymi, wspierającymi procesy likwidacji wieloletnich zaniedbań, w wielu aspektach obejmujące poziom lokalny. W najbliższych latach polskie miasta będą miały szansę skorzystać z wielu różnych źródeł zewnętrznego finansowania inwestycji.

---

⁶ *Analiza porównawcza dynamiki rozwoju Zabrze i miast Aglomeracji Górnośląskiej*. Urząd Miejski Zabrze, sierpień 2007.

⁷ *Diagnoza strategiczna Zabrze – analiza porównawcza w wymiarze krajowym i międzynarodowym oraz pozycja metropolitalna w Aglomeracji Górnośląskiej*. Urząd Miejski Zabrze, wrzesień 2007.

⁸ Syntetyczne wyniki badań ankietowych zamieszczono w załączniku.

O2. Propagowanie idei rozwojowych przez rozstrzygnięcia polityk Unii Europejskiej

Decyzje Unii Europejskiej wpływają na rozwój lokalny oraz regionalny poprzez stawianie wymagań co do jego kierunków, upowszechnianie tzw. dobrych praktyk, współfinansowanie projektów rozwojowych oraz sprawdzanie ich efektów (poprzez rozpowszechnianie procedur ewaluacyjnych i narzędzi benchmarkingowych). Tym samym rozwój kształtuje nie tylko metodologię planowania i wdrażania strategii, ale upowszechnia ujednolicone standardy życia, pogłębiając wewnętrzną integrację wspólnoty.

O3. Powstanie Górnośląskiego Związku Metropolitalnego

Inicjatywy integrujące miasta Aglomeracji Górnośląskiej znalazły swe formalne potwierdzenie poprzez powołanie związku międzygminnego (zarejestrowanego przez MSWiA 8 czerwca 2007 r.) oraz podpisanie, 20 września 2007 r. symbolicznego Aktu Powołania Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, który nadał ich współpracy nowy charakter.

O4. Zainteresowanie polityków uchwaleniem ustawy aglomeracyjnej

Konieczność poważnego potraktowania lokalnych inicjatyw integracyjnych, jakie powstają w miastach Aglomeracji Górnośląskiej, wymusiła na parlamentarzystach pewną koncentrację uwagi na zagadnieniach prawnych umożliwiających przyszłe funkcjonowanie połączonych miast. Mimo przyspieszonych wyborów i zaledwie ogólnych deklaracji polityków wiodących partii wydaje się, iż sprawa nabrała już takiej rangi, że nie da się jej długo przemilczeć (jak to miało miejsce przez ostatnie kilkanaście lat) i doczeka się ona ustawowych rozwiązań.

O5. Lepsze możliwości współpracy i podejmowania wspólnych projektów pomiędzy polskimi miastami a miastami Unii Europejskiej

Postępujący proces integracji europejskiej stwarza wiele możliwości zacieśniania współpracy pomiędzy miastami. Szczególnie wspierane są inicjatywy przyczyniające się do likwidacji, czasami wieloletnich, uprzedzeń i stereotypów oraz powstawania nowych więzi kulturalnych, gospodarczych itp. Środki unijne przeznaczane są na wspólne projekty, które mają służyć wspieraniu rozwoju lokalnego poprzez adaptację konkretnych rozwiązań problemów miejskich i wypracowywaniu sieci powiązań między miastami.

O6. Kreowanie nowego wizerunku Śląska przez władze regionu

W zbiorowej świadomości wielu osób w kraju i za granicą funkcjonuje stereotyp Śląska jako regionu tradycyjnych przemysłów, w tym głównie górniczo-hutniczego. Władze regionu wolno starają się zastępować go wizerunkiem, w którym obok kilku dobrze funkcjonujących kopalń oraz hut prężnie rozwijają się nowoczesne działalności przemysłowe i usługowe. Śląsk wypracowuje swoją pozycję - nie tylko w świadomości, ale i w przychodach - również jako miejsce lokalizacji przemysłu samochodowego, komputerowego, biotechnologicznego oraz usług związanych z nauką, kulturą, a także turystyką poprzemysłową i kwalifikowaną. Miasta mogą skorzystać z tego nowego wizerunku i odpowiednio wpasować się swoimi produktami w tworzoną ofertę regionalną.

Czynniki o charakterze ekonomicznym

O7. Wzrastające zainteresowanie inwestorów zagranicznych Aglomeracją Górnośląską

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne stały się pożądanym elementem nowoczesnej gospodarki. Ich lokalizacja przyczynia się do wzrostu eksportu, unowocześniania procesów technologicznych, polepszania jakości zasobów ludzkich oraz rozwoju sieci współpracy. Konkretnie umiejscowienie podnosi atrakcyjność danego miasta dla kapitału międzynarodowego i (z reguły) skutkuje pozytywnymi efektami mnożnikowymi, również w sektorze usług publicznych oraz w sektorach rynkowych związanych z zaspokajaniem potrzeb bytowych. Ze strategicznego punktu widzenia ważny jest także fakt występowania danego miasta na mapie powiązań kooperacyjnych w skali ponadnarodowej.

O8. Wzrost dochodowości polskich przedsiębiorstw

Jednym z pozytywnych skutków integracji europejskiej, powiązanych z aktualnymi trendami ogólnogospodarczymi i skutkami przekształceń gospodarki polskiej jest obserwowany i przewidywany wzrost dochodowości przedsiębiorstw, które odnalazły się w nowych realiach działalności i dobrze sobie radzą. Ich koniunktura umożliwić powinna wzrost zamożności zatrudnionych oraz nowe nakłady inwestycyjne na rozwój firm, w tym również eksport kapitałów i poszukiwanie konkurencyjnej pozycji na światowych rynkach.

O9. Wzrost zdolności inwestycyjnych polskich przedsiębiorstw

Polskie przedsiębiorstwa coraz chętniej inwestują wypracowane kapitały w zwiększenie majątku trwałego poprzez polepszenie jego parametrów technicznych bądź

unowocześnienie technologii. W miarę rozwoju interesują się także nakładami na wartości niematerialne i prawne oraz kapitał ludzki (doksztalcanie) i społeczny (public relations). Wszystko to skutkuje zwiększającą się odpowiedzialnością przedsiębiorstw w zakresie ekologicznych, społecznych i ekonomicznych skutków działalności, co przekłada się na wzrost atrakcyjności miejsc ich lokalizacji.

O10. Wzrastający udział przemysłów kreatywnych oraz usług wysoko wyspecjalizowanych w strukturze gospodarki światowej

Rozwijanie przemysłów kreatywnych (opartych o naukę, kulturę i sztukę) oraz świadczenie wysoko wyspecjalizowanych usług stanowi odpowiedź nowoczesnej gospodarki na brak przyrostu nowych miejsc pracy (a wręcz ich likwidację) w sektorach zaliczanych do przemysłów i usług tradycyjnych. Te rodzaje działalności nakierowane na zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu wymagają szczególnych kwalifikacji, w tym talentów i umiejętności praktycznych oraz odpowiedniej wiedzy teoretycznej. Dla wykorzystania tej szansy przez miasta istotny jest odpowiedni klimat społeczny, cechujący się otwartością ideową, tolerancją dla wielokulturowości oraz swobodą wypowiedzi.

O11. Poszukiwanie przez firmy miejsc o specyficznych walorach lokalizacji

Wraz z rozwojem globalnego rynku maleje znaczenie odległości geograficznej między uczestnikami rynku, jednocześnie jednak rośnie zainteresowanie dla specyficznych zasobów, będących wyróżnikami dywersyfikującymi wytworzone produkty i usługi. Występowanie unikalnych potencjałów może warunkować istnienie i rozwój działalności. W świecie masowej produkcji i konsumpcji rzadkie zasoby osiągają wysokie ceny i firmy konkurują o ich pozyskanie. Poszukiwanie unikalności jest szansą dla wielu miast, szczególnie tych położonych w tych regionach świata, które przez lata były zamknięte dla gospodarki rynkowej i zachowały czasami nawet prawie pierwotne warunki funkcjonowania.

O12. Rosnąca stabilizacja gospodarki polskiej

Procesy przekształceń gospodarki polskiej, które sięgają początków lat dziewięćdziesiątych XX wieku, wydają się dobiegać końca. Wiele przedsiębiorstw i działalności upadło, a na ich miejsce powstały nowe. Kończą się restrukturyzacje branż i sektorów, zmniejsza się i zmienia skala prywatyzacji, konstytuują się warunki działania firm, wspierane trwałością unijnego prawa itp. Wszystko to sprzyja dobrej koniunkturze dla

polskich przedsiębiorstw i przekłada się na wzrost zamożności społeczeństwa i jednostek terytorialnych.

O13. Wzrost atrakcyjności kapitału ludzkiego - wzrastająca liczba osób z wyższym wykształceniem

Wzrost zamożności społeczeństwa oraz realia nowoczesnych rynków pracy przejawiają się w większej skłonności do inwestowania w cechy zasobów ludzkich, w tym zainteresowanie posiadaniem wyższego wykształcenia. Do zaistnienia tej szansy przyczyniła się również bogata oferta szkół wyższych, rozszerzona poprzez konkurencyjne działalności niepublicznych placówek tego rodzaju. Młodzież zaczyna dostrzegać zalety wykształcenia i chętnie kształci się nawet kosztem mało atrakcyjnej, ale godziwie opłacanej pracy za granicą by zarobić na czesne. Tworząc dla niej atrakcyjne warunki zamieszkania miasto może zyskać cenny zasób, który umożliwi jego rozwój w wielu dziedzinach.

O14. Popyt na nowe usługi, jako efekt bogacenia się społeczeństwa

Wzrost zamożności społeczeństwa pociąga za sobą zmiany w stylu życia, w tym często popyt na nowe usługi, dotychczas niedostępne dla wielu jego członków. Wśród nich wyróżniają się usługi atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu (rozrywka, turystyka), specjalistyczne usługi bytowe (salony kosmetyczne, projektowanie ubrań) oraz specjalistyczne usługi wynikające z nabywania i użytkowania nowoczesnych urządzeń (samochody, komputery, sprzęt AGD) i warunków mieszkaniowych (ogrzewanie, uzdatnianie wody itp.).

O15. Zmniejszanie się poziomu bezrobocia

Wraz z poprawiającą się koniunkturą dla działalności polskich przedsiębiorstw oraz otwarciem rynków pracy niektórych państw unijnych zmalało - a zdaniem niektórych zniknęło - zjawisko bezrobocia. Każdy, kto chce i kogo elastyczność pozwala na dopasowanie się do oferty pracodawcy, ma szansę znaleźć zadowalające zatrudnienie. Polskim problemem pozostają ciągle koszty pracy i wysokość wynagrodzeń, ale jako szansa miejska postrzegany może być fakt zmniejszania się grupy osób bez dochodów, wymagających opieki socjalnej i bardzo często bez nadziei patrzących w przyszłość.

O16. Instytucje, programy, fundusze wspierające innowacyjność

Podstawowym źródłem finansowania przedsięwzięć innowacyjnych w latach 2007-2013 jest Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka o wartości 9 711,6 mln EURO. W ramach POIG dofinansowanie znajdują projekty związane z podnoszeniem innowacyjności gospodarki, m.in. poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, uczelniami wyższymi i jednostkami badawczo-rozwojowymi.

Czynniki o charakterze społecznym

O17. Duże znaczenie miast w kreowaniu wzorców kulturowych

Miasta od wieków pełnią dominujące funkcje zarówno w realiach gospodarczych, jak i w życiu społecznym. Ocenia się, że ich rola w hierarchii ośrodków osadniczych wraz z postępującą urbanizacją świata będzie się jeszcze zwiększała. Miasta duże, posiadające wiele różnych działalności, stanowią bogate skupiska ludności, zróżnicowanej pod względem etnicznym i kulturowym. Zwykle posiadają także znaczne zasoby instytucjonalne i organizacyjne. Mają większy potencjał kreacyjny oraz absorpcyjny i oddziałują na inne jednostki terytorialne, często tworząc wzorce i nowe kierunki.

O18. Rosnąca zamożność społeczeństwa

Wraz ze wzrostem dochodowości firm poprawia się zamożność społeczeństwa. Podążają za tym przekształcenia struktury wydatków konsumpcyjnych ludności, w tym zwiększa się udział dóbr wyższego rzędu w ogólnym koszyku nabywanych produktów. Rosnąca zamożność społeczności zwiększa pojemność rynku, przy jednoczesnym polepszaniu jakości oferty. Powstają i rozwijają się nowe rynki, w tym usług wysoko wyspecjalizowanych. Miasta mogą zyskać na tego rodzaju przemianach, zarówno poprzez pozyskanie producentów, jak i konsumentów.

O19. Wzrost mobilności przestrzennej oraz gospodarczej ludności w ramach UE

Nowoczesna gospodarka cechuje się dużą mobilnością zasobów ludzkich oraz elastycznością podejmowanej działalności. W Polsce wraz ze wzrostem oferty bytowej oraz trendami na rynku pracy zmiany tego rodzaju będą się nasilać. Pozyskanie fachowców może stać się czynnikiem decydującym w pierwszej kolejności o atrakcyjności miejsca. Zwiększenie mobilności przestrzennej ludności umożliwia kreowanie pożądanej struktury społecznej i przestrzennej miasta, które potrafi zaoferować poszukiwane warunki życia.

O20. Wzrastające potrzeby świadczenia usług edukacyjnych

Wraz ze zmianami gospodarczymi i nowymi potrzebami rynku pracy oraz wzrostem zamożności społeczeństwa rośnie zainteresowanie korzystaniem z usług edukacyjnych. Dotyczy to przede wszystkim inwestowania w warunki kształcenia dzieci i młodzieży, którą rodzice starają się wyposażyć w kwalifikacje zapewniające w przyszłości uzyskanie dobrej pracy i dochodów. Wzrasta zróżnicowanie usług edukacyjnych, również jako rezultat konkurencji na rynku.

O21. Wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze (dzieci, osoby starsze)

Zmiany w stylu życia i cechach pracy wymuszają zapotrzebowanie na specjalistyczne usługi, w tym opiekuńcze. Poziom wynagrodzeń istotnej części społeczeństwa umożliwia zatrudnianie osób w charakterze pomocy w codziennych zajęciach już nie tylko w relacjach rodzinnych, ale rynkowych. Trendy tego rodzaju wydają się być coraz silniejsze i należy spodziewać się coraz wyższych cen na usługi opiekuńcze, szczególnie wobec niekorzystnych trendów demograficznych tj. starzenia się społeczeństwa.

O22. Wzrost wymagań dotyczących standardów mieszkaniowych

Wzrost zamożności społeczeństwa przekłada się w oczywisty sposób na zainteresowanie warunkami zamieszkania. Rosną zarówno potrzeby dotyczące posiadania odpowiedniego lokum (szczególnie wobec promowania się wielu różnego rodzaju ofert kredytów mieszkaniowych), ale także i jego konkretnych cech, w tym wyposażenia. Tworzy to w pierwszej kolejności popyt na usługi budowlane, których ceny rosną. Pojawiają się za to nowe oferty handlowe i produkty umożliwiające indywidualizację wyglądu i innych cech mieszkania (projekty wnętrz, materiały, urządzenia, moda). Miasta mają szansę wzbogacić swoją przestrzeń, pod warunkiem dbania o utrzymanie własnego klimatu i krajobrazu.

O23. Postępująca globalizacja kultury, edukacji, sportu, turystyki

Nieuchronnym rezultatem postępujących procesów globalizacyjnych jest rozszerzający się rynek produktów i usług w dziedzinie kultury, sportu i turystyki. Ludzie w podobnych kręgach kulturowych żyją tak samo i mają te same potrzeby.

Zjawisko to można postrzegać jako szansę dla rozwoju miast, gdyż mogą one swoimi produktami wpisać się w światowe rynki, pod warunkiem posiadania ponad krajowej dostępności komunikacyjnej i prowadzenia odpowiedniej działalności promocyjnej.

O24. Metropolizacja mieszkańców Aglomeracji Górnośląskiej, otwieranie się na nowości, popyt na produkty zagraniczne

Integracja miast Aglomeracji Górnośląskiej sprzyja tworzeniu wspólnych produktów, które ambicjami i rozmachem mogą konkurować na rynku ofert metropolitalnych. Jednocześnie ten kontekst oddziaływania sprzyja powstawaniu popytu na dobra i usługi pochodzące z innych miast, regionów, krajów, kontynentów. Mieszkańcy bogacą się i chcą urozmaicać zakupy o ofertę dostępną w metropoliach. Są to przede wszystkim dobra drogie, ale markowe i ich dostępność, w handlowej czy usługowej ofercie miasta, nobilituje go w skali międzynarodowej.

O25. Zainteresowanie szkół wyższych rozwijaniem oferty edukacyjnej w Zabrzu

Potencjalny rynek usług edukacyjnych szkolnictwa wyższego w Zabrzu i okolicznych gminach jest przyczyną niesłabnącego zainteresowania zaletami lokalizacyjnymi miasta, zgłaszanego przez uczelnie państwowe i prywatne. Aktualna oferta w tej dziedzinie może być wzbogacona jeszcze o wiele różnych kierunków studiów, które mogą znaleźć słuchacze w tej części Aglomeracji Górnośląskiej.

Czynniki o charakterze technologiczno-technicznym

O26. Instytucje, programy, fundusze wspierające rozwój infrastruktury technicznej

Jednym z podstawowych źródeł finansowania projektów infrastrukturalnych w okresie programowania 2007-2013 jest Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko o wartości 36 385,3 mln EURO. W ramach POIiŚ dofinansowanie dotyczy przedsięwzięć realizowanych w dziedzinach: gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, przeciwdziałania zagrożeniom środowiskowym, sieci drogowej, transportu przyjaznego środowisku, infrastruktury energetycznej. Innym źródłem finansowania projektów infrastrukturalnych jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 wspierający realizację działań w dziedzinach: infrastruktury wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, infrastruktury transportowej (priorytet: Zrównoważony rozwój miast), modernizacji i rozbudowy sieci drogowej, infrastruktury edukacji i kultury.

O27. Korelacja pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym a przebiegiem korytarzy transportowych

Infrastruktura transportowa jest czynnikiem integrującym terytorium Unii Europejskiej, stanowiąc o powiązaniach pomiędzy biegunami rozwoju. Jej parametry decydują, m.in. o wielkości ładunku, czasie transportu, jakości podróży, a więc bezpośrednio oddziałują na ogólnie rozumiane koszty transportu, warunkując tym samym lokalizację działalności gospodarczej. Łatwy i szybki dostęp do ponadnarodowych węzłów komunikacyjnych stanowi dziś jeden z warunków rozwoju miasta, zarówno w obszarze realiów ekonomicznych, jak i osadniczych.

O28. Wzrastające znaczenie biotechnologii we współczesnej gospodarce

Cywilizacyjny rozwój ludzkości (w ekologicznym kontekście) przejawia się między innymi w rosnącym znaczeniu medycyny oraz biotechnologii. Działalności te, zwykle o najwyższym potencjale innowacyjnym, cechują się wysokimi nakładami początkowymi, ale i wysokimi, potencjalnymi efektami ekonomicznymi i społecznymi. Miasta, które mają odpowiednie zaplecze naukowe i możliwości wytwórcze w tej dziedzinie, mogą skutecznie konkurować w skali globalnej. Ich zalety jeszcze wzrosną wobec wzrastającego przekonania o konieczności zmian w działalności człowieka wobec zagrożeń środowiska naturalnego.

O29. Szybkie transfery wiedzy i innowacji

Nowe techniki komunikacji i ciągle postępujący proces globalizacji sprzyja rozwojowi działalności zorientowanych na wspomaganie transferów wiedzy i innowacji. Polityka unijna stara się wspierać tego rodzaju aktywności, postrzegając je jako szansę na zdobycie pożądanej pozycji umożliwiającej skuteczne konkurowanie z gospodarkami azjatyckimi i amerykańską. Procesy wymiany mogą obejmować nie tylko specjalistyczne formy kontaktów (naukowcy, fachowcy), ale i popularyzowanie osiągnięć (imprezy, media, czasopisma). Miasta od zawsze były miejscami spotkań i wymiany.

O30. Mobilność wysoko wykwalifikowanych fachowców

Nowe realia działalności gospodarczej oraz wzrastające wykształcenie umożliwiają mało do tej pory znane w Polsce zachowania zawodowe wielu specjalistów. Wzrasta liczba osób, które mogą równie efektywnie i z zadowoleniem pracować w miastach Aglomeracji Górnośląskiej, jak i w Hamburgu, czy Londynie. Połączenia komunikacyjne dają jednak nie

tylko szansę podróżowania, ale służą także przyciąganiu fachowców z innych państw, dla których kontakty kontynentalne również nie są problemem.

O31. Pojawiające się regulacje prawne w zakresie konieczności stosowania proekologicznych technologii

Intensyfikacja działalności człowieka i konieczność ochrony zasobów naturalnych i dobrych warunków życia, wymusza pojawianie się regulacji prawnych precyzujących szczegóły zachowań gospodarczych i osadniczych. Wśród nich coraz większego znaczenia nabiera wspieranie wykorzystania proekologicznych technologii, zarówno poprzez indywidualnych użytkowników miasta (problemy niskiej emisji), jak i w ramach prowadzenia gospodarki komunalnej (oczyszczalnie, wysypiska, utylizacja, recykling).

O32. Rozstrzygnięcia międzynarodowe w sprawach zagrożeń cywilizacyjnych - klimat

Postępujące zmiany klimatyczne, spowodowane niedocenianiem skutków działalności ludzkiej i przecenianiem możliwości obronnych Ziemi, coraz poważniej domagają się konkretnych działań, podejmowanych w skali międzynarodowej (atmosfera Ziemi jest wspólna, morza i oceany nie znają granic). Znaczny nacisk na ustanowienie ograniczeń działalności (głównie gospodarczej) oraz konsekwentne ich przestrzeganie może być szansą na wzrost atrakcyjności wielu miast, teraz zanieczyszczonych, głośnych, zadymionych itp.

2. Zagrożenia

Czynniki o charakterze politycznym

T1. Spadające zainteresowanie społeczeństwa polskiego głosowaniem w wyborach publicznych

Obserwuje się ogólnokrajowy trend braku zainteresowania wyborami wyrażony poprzez spadek frekwencji wyborczej oraz oderwanie głosowania od programów partii i ugrupowań politycznych. Obniżanie się aktywności politycznej skutkuje oddaleniem faktycznych decyzji, podejmowanych w ramach zarządzania, np. jednostką terytorialną, od rzeczywistych potrzeb i wartości ludności ją zamieszkujących. W takich warunkach politycy nie tylko mają słabszą legitymizację do sprawowania władzy, ale również nie otrzymują informacji o rzeczywistych preferencjach wyborczych mieszkańców.

T2. Utrzymujący się negatywny wizerunek Śląska wśród elit politycznych kraju

Śląsk przez lata był uważany za region przemysłowy, głównie górniczy i hutniczy, aktywnie domagający się reform powiązanych ze zgłaszaniem roszczeń płacowych przez silne branżowe związki zawodowe. W ostatnich latach, pomimo spadku wpływu związków na politykę, obawy przed ich radykalnymi decyzjami ciągle pozostają. Znaczące miejsce gospodarki regionu w polityce energetycznej kraju i duży potencjał ludnościowy budzą obawy przed siłami grup nacisku. Jednocześnie utrwalony w przeszłości negatywny wizerunek Śląska ciągle utrzymuje się i skutkuje reakcjami polityków z innych regionów, np. zasadami podziału funduszy europejskich.

T3. Brak lobby śląskiego w parlamencie

Mimo znaczącej liczby posłów i senatorów wybieranych z województwa śląskiego ich integracja pozostawia wiele do życzenia. Podziały partyjne postrzegane są jako silniejsze od skłonności do współpracy w obronie wielu regionalnych przedsięwzięć rozwojowych. Brak skutecznego wpływania na proces ustawodawczy i walki o śląskie interesy od wielu lat osłabia możliwości dochodzenia lokalnych racji w negocjacjach z przedstawicielami władz państwowych.

T4. Trudności w uchwaleniu ustawy aglomeracyjnej

Mimo postępującego procesu integrowania się miast Aglomeracji Górnośląskiej ich wysiłki mogą przynieść pełny efekt dopiero po sformalizowaniu miejskiej współpracy, tj. uchwaleniu odpowiedniej ustawy. Od lat trwają starania o jej wpisanie w obszar zainteresowania parlamentu, ale wiele poza śląskich interesów utrudnia uzyskanie konkretnych rozstrzygnięć w tej sprawie. Miasta ograniczone są w planowaniu swych przedsięwzięć strategicznych poprzez niepewność, zarówno co do tego kiedy ustawa aglomeracyjna może być uchwalona, jak i co konkretnie rozstrzygnie (jakie kompetencje przekaże na szczebel aglomeracyjny, a jakie pozostawi w miastach).

T5. Preferencje w rozdziale środków unijnych dla obszarów Polski wschodniej oraz obszarów wiejskich

Decyzje władz centralnych co do wydatkowania środków unijnych w najbliższych latach podjęto z założeniem szczególnego traktowania obszarów Polski wschodniej oraz obszarów wiejskich. Mimo niewątpliwie większego zaniedbania realizacji wielu funkcji na tych obszarach, preferencje centralne pozbawiły pozostałe miejsca znaczących kwot.

Jako specyficzne zagrożenie postrzegać można także zwrócenie uwagi krajów unijnych na polskie dysproporcje w rozwoju lokalnym, co w następnych latach może przełożyć się na jeszcze mniej korzystne traktowanie obszarów miejskich oraz Polski środkowej i zachodniej. Niesprawiedliwym wydaje się to być szczególnie w kontekście wieloletniej działalności tradycyjnych przemysłów w miastach górnośląskich, kiedyś finansujących rozwój innych regionów Polski, a teraz pozostawionych z zanieczyszczeniami, szkodami górnictwami, znacznymi obszarami poprzemysłowymi wymagającymi rewitalizacji itp.

T6. Brak dobrego prawa umożliwiającego sprawną realizację przedsięwzięć łączących podmioty i kapitały

Dość powszechne wśród zarządzających rozwojem lokalnym są skargi na brak właściwych (sprawnych, skutecznych, jednoznacznych) rozstrzygnięć prawnych, które byłyby dostosowane do realiów podejmowania przedsięwzięć lokalnych. Szczególnie potrzebne wydają się być przepisy umożliwiające angażowanie się różnych podmiotów i kapitałów we wspólne projekty. Jako zagrożenie postrzega się także trudności w interpretacji niektórych ustaw, uchwał i rozporządzeń, co stanowi o obawach wielu samorządowców co do poprawności ich decyzji.

T7. Wymuszanie spójności dokumentów planujących rozwój lokalny i regionalny z polityką UE

W okresie programowania 2007-2013 następuje daleko idące dążenie do zapewnienia spójności dokumentów planujących rozwój społeczno-gospodarczy. W tym zakresie wymagane jest przestrzeganie zasady spójności dokumentów planujących rozwój tworzonych na poziomie Komisji Europejskiej z dokumentami planistycznymi tworzonymi na poziomie kraju, regionu, gminy. Z punktu widzenia dążenia do pozyskania środków unijnych, kluczowe znaczenie odgrywają ustalenia zdefiniowane na poziomie Komisji Europejskiej (m.in. Strategia Lizbońska, Strategiczne Wytocznice Wspólnoty, rozporządzenia wprowadzające fundusze unijne).

Czynniki o charakterze ekonomicznym

T8. Rosnąca migracja zarobkowa wśród młodych i wykształconych ludzi

Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej legalne zatrudnienie w niektórych jej krajach stało się atrakcyjną alternatywą dla krajowego rynku pracy. Skala zjawiska przeszła oczekiwania większości polityków i istotnie przyczyniła się do zmian polskich realiów prowadzenia działalności gospodarczej (brakuje fachowców, wzrastają wynagrodzenia). Szczególnym zagrożeniem okazały się wyjazdy ludzi młodych i wykształconych, którzy „wywożą” nie tylko gospodarczo ujmowane zasoby ludzkie, ale także potencjalny przyrost naturalny i kapitały wiedzy.

T9. Pogłębiające się dysproporcje w dochodach ludności

Zmiany w polskich realiach gospodarczych wpływają na pogłębianie się dysproporcji w dochodach ludności. Coraz większe oddziaływanie rynku i wynikający z tego popyt na niektóre zawody czy kwalifikacje pozwala na lepsze wynagradzanie cennych fachowców. Jednocześnie inni, często z mało atrakcyjnym zawodem, nie uzyskują zadowalających wynagrodzeń. Rosnące dochody ludności mogą skutkować pogłębiającą się segregacją przestrzenną mieszkańców miasta, przejawiającą się występowaniem obok bogatych dzielnic willowych także obszarów o charakterze gett, zamieszkiwanych przez ludność ubogą. Segregacja przestrzenna może powodować napięcia i konflikty społeczne i konieczność kosztownych rewitalizacji obszarów miejskich.

T10. Wzrastające koszty pracy zniechęcające inwestorów

Migracja, niekorzystna sytuacja demograficzna oraz ciągle jeszcze istniejące niedopasowania podaży na rynku pracy do struktury potrzeb pracodawców, mają zasadniczy wpływ na wielkość podatkowych płatności. Te zaś wobec wymagań polityki społecznej, w tym obciążeń wynikających z realiów rentowych i emerytalnych, oddziałują na rosnące koszty pracy. Poszukując miejsc działalności wielu inwestorów rynku światowego szybko rezygnuje z polskiej oferty, kalkulując obciążenia wynikające z zatrudniania pracowników. Zjawisko to w najbliższych latach pogłębiać jeszcze mogą masowe wyjazdy młodych ludzi.

T11. Polityka państwa w zakresie wyboru i kolejności realizacji inwestycji transportowo-komunikacyjnych (budowa autostrad, wspieranie lotniska)

Można zaobserwować, że wiele decyzji o kolejności realizacji inwestycji ponadlokalnych i krajowych ma wątpliwej rangi ekonomiczne uzasadnienie. Postrzegać je można jako zagrożenie wtedy, gdy podejmowane są w oparciu o kryteria polityczne, niezgodne z realiami rynkowymi i potrzebami bezpośrednich zainteresowanych (w tym miast, na obszarze których są zlokalizowane budowane obiekty). Polityka państwa, z założenia ogarniająca ogólnokrajowe interesy, niewątpliwie powinna uznawać ten kontekst za nadrzędny, jednak pod warunkiem w miarę obiektywnego uwzględniania życzeń grup nacisku i regionalnych lobby. Kolejność realizacji dużych projektów infrastrukturalnych, m.in. w dziedzinie drogownictwa, czy ruchu lotniczego, w latach 2007-2013 została zdeterminowana poprzez utworzenie tzw. listy projektów kluczowych współfinansowanych m.in. z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, które nie podlegają procedurom konkursowym.

T12. Wzrastające koszty działalności wynikające z wymagań środowiskowych

Postępujący wzrost świadomości oddziaływania gospodarki na środowisko naturalne wpływa na tworzenie prawa zorientowanego na ochronę zasobów Ziemi. Skutkuje to (i w dalszych latach z pewnością będzie jeszcze skutkowało bardziej) koniecznością inwestowania w technologie przyjazne środowisku, a te jako bardziej nowoczesne i w pełni skalkulowane co do zewnętrznych efektów realizacji działalności, coraz bardziej ją obciążają. Stosowanie katalizatorów czy filtrów, użytkowanie urządzeń oczyszczających, techniki recyklingu, segregacji odpadów, demontażu itp. staje się nieodłącznym elementem procesów wytwarzania produktów i świadczenia usług w każdej dziedzinie oraz poważnym składnikiem jej kosztów.

T13. Brak fachowców

Rosnąca migracja i niekorzystna sytuacja demograficzna pogarszają realia na polskim rynku pracy. Inwestorzy poszukujący miejsc lokalizacji firm kierują się już nie tylko zaletami przestrzeni czy ulgami podatkowymi, ale przede wszystkim dostępnymi zasobami pracy. O atrakcyjności decyduje jednak nie tyle znaczna liczba mieszkańców miasta, ale ich kwalifikacje i umiejętności. Wiele działalności gospodarczych wymaga wieloletniego przygotowania, na które przedsiębiorcy nie mają czasu. Brak fachowców już teraz uniemożliwia rozwój wielu przedsiębiorstw, a zjawisko to będzie się pogłębiać.

T14. Wzrastające koszty prac i usług budowlanych

Brak fachowców wyjątkowo dotknął rynek usług budowlanych. Wielu z nich bowiem łatwo znalazło dobrze płatną pracę za granicą. Niedobór zasobów ludzkich w tej dziedzinie spowodował wzrost wynagrodzeń, których celem jest zatrzymanie w kraju niezbędnej liczby pracowników budowlanych. Również wzrost zamożności społeczeństwa przełożył się na zainteresowanie poprawą standardów zamieszkania, a dobra koniunktura gospodarcza na wzrost inwestycji. Te zjawiska spowodowały wzrost cen materiałów i ogólnych kosztów budowy różnego rodzaju obiektów.

T15. Niska wartość inwestycji zabrzańskich przedsiębiorstw

Analiza sytuacji gospodarczej Zabrza pokazała, że wiele firm zlokalizowanych w mieście nie radzi sobie z rynkowym kontekstem działalności. Ich zyski nie pozwalają tym samym na dokonywanie znaczących inwestycji. Przedsiębiorstwa nie odtwarzają majątku i poprzez zaniedbania technologiczne narażają się na spadek atrakcyjności swoich produktów. Nienadążanie za światowymi trendami grozi utratą klientów i może przyczynić się do upadku firm.

Czynniki o charakterze społecznym

T16. Zmniejszający się potencjał demograficzny Polski

Niekorzystne zmiany potencjału demograficznego objawiają się niskim wskaźnikiem zastępowalności pokoleń, ucieczką młodych i wykształconych ludzi poza granice kraju (wraz z rodzinami) oraz przyrostem ludności w wieku poprodukcyjnym. Skutkuje to wyludnianiem się miast, stopniowym spadkiem dochodów mieszkańców oraz zanikiem działalności usługowej i produkcyjnej.

T17. Utrwalanie się zjawisk biedy oraz wykluczenia społecznego w Polsce

Bieda oraz wykluczenie społeczne są w znacznym stopniu zjawiskami dziedzicznymi. Długotrwały stan bezrobocia, styl życia oparty na konsumowaniu świadczeń socjalnych oraz zajęciach wykraczających poza usankcjonowane przez prawo dziedziny nie tylko wpływa na zachowania przedstawicieli pokolenia, które wypadło poza nawias społeczeństwa, ale i na jego następców. Miastom procesy te przynoszą wiele negatywnych skutków, takich jak: uszczuplanie podaży na rynku pracy, zmniejszanie szans na pozyskanie inwestora

zagranicznego, mały popyt na wiele dóbr i usług (głównie wyższego rzędu), pojawianie się gett, utrzymujące się wysokie wydatki na pomoc społeczną itp.

T18. Niska pozycja Górnika Zabrze w rankingu polskich klubów piłkarskich

Czasy największej świetności Górnika Zabrze przypadają na lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte XX wieku. Od kilku lat klub boryka się z problemami finansowymi, które utrudniają zatrzymanie, czy pozyskanie dobrych piłkarzy. Skutkuje to przeciętnym miejscem w rankingu polskich klubów i mało znaczącą pozycją w rozgrywkach międzynarodowych. Biorąc pod uwagę markę klubu i jej dotychczasowy udział w tworzeniu wizerunku Zabrza trudności tej instytucji przekładają się na postrzeganie miasta (głównie w ramach realizacji jego celów promocyjnych – kojarzenie Zabrza).

T19. Brak koncepcji reformy służby zdrowia

Od początku przemian ustrojowych trwają w kraju dyskusje nad reformą służby zdrowia. Jej rozmach i przebieg są w kompetencjach władz państwowych, ale ostateczne rozstrzygnięcia mogą znacząco wpłynąć na realia funkcjonowania i rozwoju niektórych miast. Szczególnym wyzwaniem będzie skala ewentualnej prywatyzacji, która może przyczynić się do przyciągnięcia inwestorów zainteresowanych świadczeniem usług medycznych. Brak koncepcji reformy opóźnia rozwój Zabrza potencjalnie oparty o ten obszar działalności.

T20. Małe zainteresowanie zamieszkaniem w Zabrzu

Niekorzystne elementy wizerunku Zabrza przyczyniają się do małego zainteresowania zamieszkaniem w mieście. Również realia mieszkaniowe, w tym wiele starych, zaniedbanych budynków, mała liczba mieszkań i ich powierzchnia, nie skłaniają do poszukiwania w Zabrzu swojego miejsca na Ziemi. Mieszkańcy Aglomeracji i inni zainteresowani Śląskiem wolą często Katowice czy Gliwice. Szansą na osłabienie wpływu tego zagrożenia mogą być między innymi inwestycje drogowe, które otworzą wolne tereny miejskie na nowych mieszkańców.

Czynniki o charakterze infrastrukturalno-środowiskowym

T21. Ciągle zbyt małe rozpowszechnienie technologii przyjaznych środowisku

Stan środowiska przyrodniczego coraz częściej budzi troskę wielu polityków, działających zarówno w skali międzynarodowej, jak i lokalnie. Dzieje się tak między innymi z uwagi na wzrastające zagrożenie związane z ocieplaniem się klimatu i powiązane z tym anomalie pogodowe. Niestety, mimo konieczności ochrony środowiska

naturalnego, wysokie koszty zastosowania przyjaznych technologii stanowią barierę ich wykorzystania. Miasta będą ponosić skutki takiej niefrasobliwości przejawiającej się np. występowaniem niekorzystnych zjawisk aglomeracyjnych (niska emisja, zanieczyszczenia, hałas) będą wymagać ponoszenia wzrastających kosztów usuwania ich skutków.

T22. Hałas z drogowego ruchu tranzytowego

Ciągle rosnący ruch samochodowy, w tym wyjątkowo uciążliwy dla mieszkańców miast ruch tranzytowy, stanowi nieuniknione zagrożenie rozwoju cywilizacyjnego, którego przyczyny są daleko poza możliwościami wpływów podmiotów lokalnych. Do najbardziej uciążliwych oddziaływań należy hałas, którego natężenie w wielu miejscach przekracza dopuszczalne normy. W dzisiejszym, i tak już głośnym, świecie decybele emitowane (często całą dobę) przez przejeżdżające ciężarówki czy TIR-y mogą skutecznie odstraszać potencjalnych mieszkańców, a nawet inwestorów.

T23. Małe nakłady na naukę i badania w Polsce

Wśród krajów Unii Europejskiej Polska znajduje się w niechlubnej czołówce państw przeznaczających małe nakłady na naukę i badania. Wiele partii politycznych deklaruje wzmocnienie tego obszaru działalności, ale w momencie podziału środków w budżecie państwowym zwykle dostrzegają ważniejsze ich zdaniem cele (często w ramach polityki społecznej). Od lat zaniedbane placówki naukowe nie dostarczają odpowiednio atrakcyjnych produktów naukowych i trzeba je kupować. Tracimy także potencjał wielu młodych zdolnych absolwentów szkół wyższych, którzy nie mają możliwości kontynuowania w kraju swoich badań.

T24. Małe praktyczne wykorzystanie osiągnięć nauki w gospodarce

Polskie firmy nie postrzegają osiągnięć polskich naukowców jako wystarczająco atrakcyjnych i kreujących obszary potencjalnej działalności. Wolą kupić gotowe, sprawdzone technologie, tracąc często ogromne zyski z przewagi konkurencyjnej, jaką mogłyby uzyskać będąc pierwszym wytwórcą danego produktu. Nierzadko zdarza się słyszeć o sprzedaży wynalazków i patentów za granicę, po latach poszukiwań zbytu w krajowych przedsiębiorstwach. Firmy stają się tym samym raczej podwykonawcą niż liderem na rynku.

IV. Analiza SWOT

1. Macierz SWOT

Celem analizy SWOT jest zbadanie zidentyfikowanych wewnętrznych i zewnętrznych czynników rozwoju miasta, tj. sił i słabości, szans i zagrożeń. Ustalenia wzajemnych relacji pomiędzy grupami czynników dokonano w macierzy SWOT stosując czterostopniową skalę oceny, tj.:

- 0 – brak relacji,
- 1 – słaby wpływ,
- 2 – średni wpływ,
- 3 – silny wpływ.

Macierz SWOT służy do badania wpływu czynników wewnętrznych na czynniki zewnętrzne i sprowadza się do odpowiedzi na następujące pytania:

- czy dana siła pozwala na wykorzystanie danej szansy? / ćwiartka I /
- czy dana siła pozwala na przezwycięzenie danego zagrożenia? / ćwiartka II /
- czy dana słabość nie pozwala na wykorzystanie szansy? / ćwiartka III /
- czy dana słabość pogłębia oddziaływanie zagrożenia? / ćwiartka IV /

Ćwiartki wypełnionej macierzy SWOT zaprezentowano w poniższych tabelach.

Tabela 1. Wzajemne relacje pomiędzy siłami i szansami (ćwiartka I)

	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15	O16	O17	O18	O19	O20	O21	O22	O23	O24	O25	O26	O27	O28	O29	O30	O31	O32	Suma
S1	1	0	2	2	1	2	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	1	0	0	16
S2	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	8
S3	2	0	0	0	0	1	2	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	12
S4	1	1	0	0	0	1	3	0	1	1	2	0	0	2	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	19
S5	1	0	0	0	0	1	3	0	1	0	2	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	1	0	0	1	0	0	16
S6	0	0	1	1	1	1	2	1	1	1	2	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	1	1	1	1	1	0	3	0	1	1	0	23
S7	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4
S8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	5
S9	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	7
S10	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	6
S11	2	0	1	1	0	0	2	1	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	2	0	0	0	0	1	0	20
S12	0	0	0	0	0	1	2	0	0	1	1	0	2	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	2	0	0	0	0	0	0	18
S13	2	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	12
S14	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	8
S15	0	0	1	0	0	0	2	0	1	1	1	0	1	1	0	0	1	1	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	15
S16	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
S17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	2	0	1	1	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	11
S18	2	1	1	0	2	2	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	1	2	0	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17
S19	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
S20	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	4
S21	1	1	1	0	0	1	1	0	0	2	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	2	0	0	0	15
S22	1	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	2	0	0	1	1	0	0	0	14
S23	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	8
S24	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
S25	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
S26	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
S27	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
S28	3	1	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	3	0	0	0	0	2	0	14
S29	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4
Suma	20	8	9	6	9	20	25	5	7	14	23	2	6	17	5	7	10	8	4	7	8	13	14	9	15	10	6	4	6	6	5	2	310

Tabela 2. Wzajemne relacje pomiędzy siłami a zagrożeniami (ćwiartka II)

	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	Suma
S1	0	2	1	2	0	1	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1	1	0	0	1	14
S2	0	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	5
S3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
S4	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	6
S5	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	7
S6	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	7
S7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
S8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
S9	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2
S10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
S11	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	5
S12	0	1	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	1	9
S13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	3
S14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	3
S15	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	4
S16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
S17	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	5
S18	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
S19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
S20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	3
S21	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2	4
S22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	4
S23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
S24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
S25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
S26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
S27	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
S28	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4
S29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Suma	0	8	4	6	2	5	3	5	4	0	1	2	5	0	4	2	6	7	3	10	5	4	5	7	98

Tabela 3. Wzajemne relacje pomiędzy słabościami a szansami (ćwiartka III)

	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15	O16	O17	O18	O19	O20	O21	O22	O23	O24	O25	O26	O27	O28	O29	O30	O31	O32	Suma
W1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
W2	1	0	2	0	0	1	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	14
W3	1	0	0	0	0	0	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	7
W4	1	0	0	1	1	2	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11
W5	0	1	2	0	1	1	1	1	0	1	1	0	0	2	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	15
W6	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	7
W7	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
W8	1	1	0	0	1	1	2	1	0	1	1	0	0	2	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
W9	2	0	0	0	0	2	1	0	0	0	1	1	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0	14
W10	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	6
W11	0	1	0	0	0	1	2	0	0	1	0	2	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	12
W12	0	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
W13	1	0	1	1	0	1	2	1	1	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13
W14	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
W15	0	1	0	0	0	2	2	0	0	0	2	0	0	1	1	0	1	1	0	0	1	2	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	16
W16	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	2	0	2	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	13
W17	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	1	1	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	11
W18	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
W19	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
W20	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	13
W21	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	9
W22	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
W23	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
W24	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
W25	0	1	1	0	0	2	1	0	0	0	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	14
W26	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
W27	0	1	1	1	0	2	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	12
W28	0	1	1	1	0	0	2	0	0	0	2	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	13
W29	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	10
W30	0	1	1	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	13
W31	1	1	0	0	0	2	2	0	0	0	1	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	14
W32	0	1	0	0	0	2	1	0	0	1	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	12
W33	0	1	0	0	0	2	1	0	0	1	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	12
Suma	10	14	11	6	5	31	43	5	3	6	34	6	4	34	4	8	12	22	7	5	4	26	7	7	6	2	1	1	3	13	3	5	348

Tabela 4. Wzajemne relacje pomiędzy słabościami a szansami (ćwiartka IV)

	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	Suma
W1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
W2	0	1	0	0	1	0	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	2	0	0	0	0	9
W3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	4
W4	0	2	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	7
W5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
W6	0	0	0	0	0	1	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	9
W7	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	2	1	0	0	0	1	0	0	0	0	7
W8	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	7
W9	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	0	1	6
W10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
W11	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	6
W12	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	3
W13	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
W14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
W15	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	4
W16	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	5
W17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	5
W18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
W19	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	4
W20	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	7
W21	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	6
W22	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	7
W23	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	8
W24	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3
W25	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	1	0	2	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	11
W26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
W27	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	2	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	8
W28	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	5
W29	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	6
W30	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3
W31	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	6
W32	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	5
W33	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Suma	1	6	3	1	5	11	3	21	11	3	4	8	13	10	11	5	11	3	0	33	2	3	0	1	169

2. Kluczowe czynniki rozwoju miasta

Wykonanie analizy SWOT umożliwia wskazanie kluczowych czynników rozwoju, rozumianych jako oddziaływania wewnętrzne i zewnętrzne, w oparciu o które należy formułować rekomendacje strategiczne, a w dalszej kolejności identyfikować kierunki działań i przedsięwzięcia rozwojowe. Rozpoznanie kluczowych czynników rozwoju Zabrze zostało dokonane na podstawie wyników macierzy SWOT, poprzez wskazanie wierszy i kolumn dla których suma ocen jest wysoka⁹.

Przeprowadzona analiza wykazała, iż Zabrze dysponuje następującymi siłami o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia rozwoju miasta:

- dobre skomunikowanie miasta w układzie korytarzy transportowych,
- duży potencjał ludności w wieku produkcyjnym,
- dużo wolnych terenów inwestycyjnych (*green field*),
- wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców Zabrze,
- ciekawa oferta turystyki w oparciu o obiekty przemysłowe,
- starania o wyznaczenie w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego terenów dla przygotowania ofert inwestycyjnych,
- przynależność Zabrze do Górnośląskiego Związku Metropolitalnego,
- międzynarodowa pozycja Śląskiego Centrum Chorób Serca,
- znaczący potencjał ludnościowy miasta,
- lokalizacja filii Śląskiego Uniwersytetu Medycznego,
- duże inwestycje proekologiczne w dziedzinie wodno-kanalizacyjnej.

Do kluczowych słabości hamujących rozwój miasta zidentyfikowanych na podstawie macierzy SWOT zaliczono:

- znaczną ilość obszarów mieszkaniowych wymagających rewitalizacji,
- niekorzystny wizerunek Zabrze jako miasta drugiej kategorii w skali Aglomeracji Górnośląskiej,
- małą przedsiębiorczość mieszkańców, mierzona liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w relacji do pozostałych miast Aglomeracji Górnośląskiej,
- wzrastające negatywne saldo migracji,
- niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców,

---

⁹ Tzn. zbiorcza ocena danego czynnika strategicznego (dla dwóch ćwiartek macierzy) powinna przekraczać wartość średnią powiększoną o 25% jej wartości.

- małą liczbę mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców,
- znaczną ilość terenów poprzemysłowych wymagających rewitalizacji,
- wysokie koszty procesów rekonwersji przestrzeni miasta.

Wśród zewnętrznych czynników pozytywnie wpływających na procesy rozwojowe miasta najistotniejsze są:

- wzrastające zainteresowanie inwestorów zagranicznych Aglomeracją Górnośląską,
- poszukiwanie przez firmy miejsc o specyficznych walorach lokalizacji,
- popyt na nowe usługi jako efekt bogacenia się społeczeństwa,
- kreowanie nowego wizerunku Śląska przez władze regionu,
- wzrost wymagań dotyczących standardów mieszkaniowych,
- rosnąca zamożność społeczeństwa,
- propagowanie idei rozwojowych przez rozstrzygnięcia polityk Unii Europejskiej.

Istnieją także przeciwności uniemożliwiające podejmowanie działań rozwojowych Zabrze, których oddziaływanie jest znaczące. Do najistotniejszych zagrożeń należą:

- małe zainteresowanie zamieszkaniem w Zabrzu,
- rosnąca migracja zarobkowa wśród młodych i wykształconych ludzi,
- brak fachowców,
- brak dobrego prawa umożliwiającego sprawną realizację przedsięwzięć łączących podmioty i kapitały,
- pogłębiające się dysproporcje w dochodach ludności,
- niska wartość inwestycji zabrzańskich przedsiębiorstw,
- utrwalanie się zjawisk biedy oraz wykluczenia społecznego w Polsce,
- wzrastające koszty prac i usług budowlanych.

V. Rekomendacje strategiczne

Wyznaczenie rekomendacji strategicznych uznać można za jeden z rodzajów wniosków, jakie mogą być rezultatem przedstawionej analizy i macierzy wpływu czynników. Ich forma odnosi się do teoretycznie określonych „strategii czystych”, które ogólnie określają strategiczne kierunki rozwoju miasta. Interpretacja wyników uwzględnia także refleksje wynikające z poniższego zestawienia.

Tabela 5. Zestawienie wyników macierzy SWOT

Czynniki strategiczne	Szanse	Zagrożenia	Suma
Siły	$\sum_{SO} = 310$ 33,5%	$\sum_{ST} = 98$ 10,6%	408
Słabości	$\sum_{WO} = 348$ 37,6%	$\sum_{WT} = 169$ 18,3%	517
Suma	658	267	925

Zasadniczo zwyciężyła **strategia konkurencyjna**, która wiąże się z występowaniem znaczącej liczby czynników wewnętrznych istotnych dla rozwoju Zabrze, niekorzystnie wpływających na możliwości wykorzystania szans pojawiających się w otoczeniu. Miasto posiada słabości i, mimo dobrej koniunktury, może nie przejąć nadarzających się okazji i tym samym przegrać z konkurencyjnymi miastami, zarówno w walce rynkowej, jak i w wyścigu o preferencje polityczne czy przywileje społeczne. Dla wszystkich podobnych ośrodków miejskich w Polsce najbliższe lata będą czasem pojawiania się wielu szans, z których część już dziś jest widoczna lub przewidywalna. Jeśli Zabrze chce oprzeć się konkurencji i uzyskać przewagę musi pokonać swoje słabości. Jest to z pewnością możliwe, gdyż likwidacja, bądź ograniczenie wpływu wskazanych wad miasta leży w kompetencjach jego władz lub mieszkańców. Wśród oddziaływań wyróżnionych czynników należy zwrócić uwagę

na niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców oraz zbyt małą liczbę podmiotów oferujących usługi na poziomie ponadregionalnym, co niekorzystnie wpływa na wizerunek Zabrze i znacząco oddziałuje na postrzeganie innych jego cech.

Na drugim miejscu uplasowała się **strategia agresywna**, choć przewaga nie jest „jednoznacznie determinująca kierunki przemian”. Jest to orientacja zachęcająca do podjęcia intensywnych działań, odważnie zmieniających realia miejskie, ale za obronę przeciw argumentom ostrożnych i niedowierzających uznać należy fakt, iż czynniki otoczenia sprzyjają radykalnym przekształceniom. Długo może nie zdarzyć się tak dobra okazja na realizację wielu przedsięwzięć, szczególnie tych, które wymagają zewnętrznego wsparcia. Dostęp do środków unijnych z pewnością będzie ograniczany (choćby na korzyść biedniejszych regionów w Rumunii czy Bułgarii), zaś kreowanie nowego wizerunku Śląska przez władze regionu jest szansą teraz, gdy ten wizerunek musi ulec zmianie (socjalistycznych realiów już nie ma). W przyszłości przez wiele lat będzie już tylko utrwalany. Wzrastające zainteresowanie inwestorów zagranicznych Aglomeracją Górnośląską wynika przede wszystkim ze szczególnej sytuacji gospodarczej Polski. Tak dobra koniunktura na oferty lokalizacyjne w europejskim państwie średniej wielkości nie pojawi się przez wiele następnych lat. Podstawowymi czynnikami, które wydają się decydować o ambitnych możliwościach rozwojowych Zabrze okazały się: przynależność do Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, dobre skomunikowanie miasta w układzie korytarzy transportowych oraz wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców. Na ich pozytywnym oddziaływaniu trzeba budować pożądaną przyszłość miasta. Zabrze już teraz swoją pozycję opiera i dalej będzie opierać w przyszłości na realiach Aglomeracji Górnośląskiej. Wszystkie jej miasta wspólnie dbają o swój wizerunek. Na konkurencyjności Katowic czy Gliwic skorzysta zarówno Zabrze, jak i mniejsze ośrodki (Piekary Śląskie czy Siemianowice). Opłaca się być członkiem związku tak silnych jednostek terytorialnych, a pozycja Zabrze w nim należy do znaczniejszych.

Kolejne miejsce przypadło **strategii defensywnej**, która w realiach miejskich oznacza konieczność dokonania radykalnych zmian, w tym podniesienia jakości życia i prowadzenia działalności gospodarczej w mieście. Dobrze wykonana analiza strategiczna (bez względu na to, którego dotyczy obszaru) zawsze zorientowana jest w swych generalnych zagadnieniach na zbadanie miasta w kontekście jego „przetrwania”, czyli zatrzymania głównych jego użytkowników (przede wszystkim mieszkańców). Pozycja strategii defensywnej wskazywałaby na to, iż jeśli w przyszłości nie dokona się zmian to mieszkańcy będą opuszczać miasto. Niekorzystne oddziaływanie takich słabości jak: znaczna ilość

obszarów mieszkaniowych wymagających rewitalizacji, niekorzystny wizerunek Zabrze jako miasta drugiej kategorii w skali Aglomeracji Górnośląskiej oraz zmniejszający się potencjał miejsc pracy dodatkowo pogłębia oddziaływanie zagrożeń. Problemem wydają się być ogólnie rozumiane skutki funkcjonowania miasta w ostatnich kilku dekadach. Zaniedbania socjalistycznych władz, w tym niepodejmowanie remontów, modernizacji i często rabunkowa działalność gospodarcza, obecnie ukazuje obraz Zabrze wymagający wielu istotnych zmian.

Ostatnia ze zidentyfikowanych strategii to **strategia konserwatywna**. Jej orientacja wskazuje na fakt, iż siły miasta w małym stopniu mogą być postrzegane jako bazowe dla jego rozwoju. Ich oddziaływanie nie pozwala na pokonanie zagrożeń. Zalety Zabrze „nie poradzą” sobie z zewnętrznymi negatywnymi tendencjami. Niewłaściwym byłoby w tym kontekście zalecanie oparcia przyszłości Zabrze na dotychczasowej pozycji i potencjałach endogenicznych. Nie do utrzymania, przede wszystkim z punktu widzenia potrzeb użytkowników miasta, są działania zorientowane na utrwalanie aktualnych realiów. Brak zmian będzie cofaniem się w rozwoju, a koncentracja na siłach nie stworzy zachęty do dalszego życia bądź działalności w mieście. Zbyt wiele jest zagrożeń, jak na miasto o takiej pozycji konkurencyjnej. Konserwatywna polityka przeczekania czy zamknięcia się i radzenia sobie za pomocą własnych środków nie sprawdzi się. Nawet najmocniej oddziałujące siły takie jak: przynależność własnych środków Zabrze do Górnośląskiego Związku Metropolitalnego i wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców Zabrze, nie zdołają zwiększyć zainteresowania zamieszkaniem w Zabrzu czy wpłynąć wystarczająco silnie na utrzymujący się negatywny wizerunek Śląska.

Na podstawie tych refleksji można sformułować następujące wnioski:

- miasto musi zdobyć odpowiednią (co do swoich zasobów i ambicji) pozycję konkurencyjną na rynku ofert miejskich i jako ważny podmiot powstającej Metropolii Górnośląskiej musi wygrywać z innymi miastami w skali międzynarodowej,
- należy ustalić zawartość oferty konkurencyjnej, tj. zbiór produktów miejskich przeznaczonych dla mieszkańców, inwestorów, turystów, przyjeżdżających do zabrzańskich placówek handlowych, korzystających z usług szpitali, odwiedzających miasto przy okazji imprez kulturalnych, sportowych itp.,
- należy określić podmioty rynku, na który trafi oferta Zabrze, tj. miasta starające się o pozyskanie tego samego segmentu klientów, z uwzględnieniem przynajmniej dwóch zasięgów: metropolitalnego (miejsce w rankingu miast Aglomeracji Górnośląskiej

co do międzynarodowej oferty) oraz krajowego (pozycja pomiędzy miastami przemysłowymi o podobnej historii gospodarczej),

- miasto wymaga znaczących przemian, w tym wielu inwestycji zorientowanych na zatrzymanie mieszkańców, a w przyszłości pozyskanie nowych. Trzeba nie tylko powstrzymać migracje młodzieży, ale także zapewnić dobrą jakość życia wszystkim mieszkańcom, w wielu dziedzinach poprzez różne oferty o charakterze bytowym (kultura, edukacja, sport, rekreacja, pomoc społeczna),
- jest czas i okazja na podejmowanie ambitnych przedsięwzięć przede wszystkim o charakterze gospodarczym, ale i społecznym, wykorzystując szanse wynikające z integracji unijnej, zainteresowania zagranicznych podmiotów, przemian politycznych, nowych trendów proekologicznych, przekształceń wizerunku regionu itp.,
- trzeba budować profil gospodarczy, gdyż Zabrze nie posiada wyróżniającego produktu (kiedyś związanego głównie z górnictwem i hutnictwem), swego rodzaju specjalizacja umocniłaby przede wszystkim aglomeracyjną pozycję miasta, teraz głównie będącą rezultatem realiów społecznych,
- trzeba wykorzystać historię Zabrza w kreowaniu jego przyszłej pozycji, w tym głównie zadbać o przywrócenie przedwojennej świetności centrum miasta (raczej w nowych funkcjach) oraz klimatu i powiązań z sąsiednimi ośrodkami miejskimi (Gliwice, Bytom),
- poprawiając dostępność komunikacyjną miasta należy zadbać o to, by przejeżdżający chcieli i mieli po co zatrzymać się w Zabrzu, by miasto stało się dla nich atrakcyjnym przystankiem, miejscem lokalizacji działalności przyciągających mieszkańców, co najmniej Aglomeracji Górnośląskiej,
- nie uda się stworzyć korzystnego wizerunku miasta bez zadbania o jego publicity, w tym opinii dotyczącej estetyki Zabrza i poziomu bezpieczeństwa na obszarze miasta (głównie centrum), które postrzegane jest gorzej niż na to wskazują statystyki i analizy,
- przyszłość Zabrza będzie związana z powstawaniem Metropolii Górnośląskiej i trzeba już dziś ustalić miejską specjalizację w tym podmiocie, zapewniając sobie tym samym dominujący głos w sprawach rozwoju określonej funkcji (np. usługi medyczne, turystyka poprzemysłowa).

VI. Wizja rozwoju miasta

Wizja rozwoju miasta stanowi projekcję stanu, który powinien być w przyszłości osiągnięty z uwzględnieniem istniejących i przewidywanych potrzeb oraz panujących uwarunkowań globalnych, krajowych, regionalnych i lokalnych. Wskazuje główne cele i obszary problemowe, które są istotne dla rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.

Jej elementy opisują pożądaną cechy miasta w racjonalnych realiach.

W określaniu wizji rozwoju Zabrza należy uwzględnić rezultaty przeprowadzonych analiz: aksjologicznej oraz SWOT oraz wnioski wynikające z rozpoznania pozycji konkurencyjnej miasta w kontekście aglomeracyjnym, metropolitalnym i krajowym, z uwzględnieniem doświadczeń zagranicznych miast, które borykają się z podobnymi uwarunkowaniami rozwojowymi.

Zabrze stawia na równowagę pomiędzy składnikami rzeczywistości miejskiej, które współtworzą jego atrakcyjność. Mimo ich różnorodności, siłę oddziaływania na przyszłość postrzega się we właściwej strukturze kreowanych realiów. Zawierać powinna bogactwo składników historycznych i ambicje na przyszłość dobrze wpisujące się w nowoczesne wyzwania gospodarcze, środowiskowe i społeczne. Ważnym jest jednocześnie, by nie zatracić świadomości swych śląskich korzeni i raczej wykorzystać niż zapominać o niemieckiej przeszłości miasta. Rozmach rozwoju w unijnych realiach współtworzyć musi jednak kontekst metropolitalny, w ramach którego miasto powinno wpisać swoją ofertę w europejską przestrzeń i rynek miejski. Na co dzień ważne jest, by demograficznie przetrwać i budować zamożność. Do tego potrzeba inwestycji, zarówno w zasoby mieszkaniowe, jak i gospodarkę. Inwestorów przekonać musi dobrze wypromowana atrakcyjność zabrzańskich zasobów.

Wizję rozwoju Zabrza na lata 2008 – 2020 sformułowano następująco:

„Zabrze będzie miastem kreującym swój rozwój oparty na równowadze pomiędzy historią i nowoczesnością, śląską tożsamością i metropolitalnym kontekstem oraz atrakcyjnością mieszkaniową i inwestycyjną.”

Na jej elementy składają się następujące założenia:

- Zabrze utrzyma i wzmocni pozycję dużego i znaczącego ośrodka miejskiego dzięki rozwojowi nowoczesnego społeczeństwa, aktywnie podejmującego globalne wyzwania XXI w.;
- Władze będą stymulować rozwój środowiska gospodarczego w mieście, zorientowanego na poprawę konkurencyjności zabrzańskich przedsiębiorstw, z uwzględnieniem promowania innowacyjności, nowoczesnych technologii i lokalnej specjalizacji, również we współpracy z nowymi, zagranicznymi inwestorami;
- Zabrze poprawi i wzbogaci atrakcyjność miejskich przestrzeni publicznych, wpływających na zadowolenie mieszkańców, zaspokojenie potrzeb estetycznych użytkowników miasta oraz współtworzącą materialne podstawy identyfikacji tożsamości i dumy lokalnej, uwzględniającej również historię miasta;
- Zabrze podniesie swą rangę miejską dzięki kreowaniu oferty produktów metropolitalnych, pozwalających jednocześnie na zdobycie pożądanej pozycji w Aglomeracji Górnośląskiej i realiach europejskich.

VII. Priorytety rozwoju

Racjonalizacja kształtowania procesów rozwojowych miasta, przy zastosowaniu podejścia strategicznego, zakłada konieczność dokonania wyboru obszarów, w których nastąpi intensyfikacja działań i przedsięwzięć. Wybór tego typu ma charakter kompleksowy, gdyż z jednej strony istnieje obecnie wiele różnorodnych, dotąd niezaspokojonych (aczkolwiek pilnych do rozwiązania) potrzeb społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych czy środowiskowych, a z drugiej zaś występują określone ograniczenia wynikające z poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta oraz jego zewnętrznych uwarunkowań.

Formułując *Strategię rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* przyjęto, iż priorytety wyznaczają główne obszary rozwoju miasta, w których dokonywana jest interwencja za pomocą zbioru mierzalnych celów strategicznych oraz wynikających z nich kierunków działań i przedsięwzięć.

Identyfikacja priorytetów rozwoju Zabrze została przeprowadzona z wykorzystaniem wyników analizy aksjologicznej oraz wizji rozwoju miasta. W ramach *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* wyznaczono następujące cztery priorytety rozwoju:

P1. Środowisko gospodarcze.

P2. Nowoczesne społeczeństwo miejskie.

P3. Atrakcyjne przestrzenie publiczne.

P4. Usługi metropolitalne.

Każdemu z nich towarzyszy wyzwanie strategiczne, rozumiane jako generalne wyjaśnienie zamierzeń oraz myśl wiodąca zogniskowana w ramach danego priorytetu. Wyzwanie strategiczne wskazuje tym samym, czemu powinny zostać podporządkowane zdolności, sposobności, zasoby wykorzystywane w procesie implementacji celów strategicznych, kierunków rozwoju oraz przedsięwzięć.

Pierwszy z priorytetów rozwoju, tj. „Środowisko gospodarcze” wiąże się z wartościami o charakterze ekonomicznym, dotyczącymi m.in.: miejsc pracy, inwestorów, nowoczesności gospodarki miasta, przedsiębiorczości i gospodarności mieszkańców. Działania podejmowane w ramach priorytetu „Środowisko gospodarcze” obejmują wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej miasta, stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, wzmocnienie profilu gospodarczego miasta oraz tworzenie warunków

umożliwiających transfer nowych technologii, w tym dostępu do informacji gospodarczej. Priorytetowi towarzyszy wyzwanie strategiczne, sformułowane jako: **„Wzmocnić konkurencyjność gospodarczą miasta”**.

Priorytet **„Nowoczesne społeczeństwo miejskie”** został zidentyfikowany na podstawie wartości odnoszących się do: współpracy podmiotów i środowisk, poszanowania tradycji, religijności, aktywności mieszkańców miasta, działalności o charakterze kulturalnym i sportowym. Stanowi także odpowiedź na wyzwania zawarte m.in. w Strategii Lizbońskiej, odnoszące się do budowania społeczeństwa informacyjnego. Działania składające się na priorytet „Nowoczesne społeczeństwo miejskie” obejmują m.in. realizację przedsięwzięć związanych z poprawą bezpieczeństwa, podnoszeniem jakości kształcenia, wzrostem aktywności kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej mieszkańców, poprawą standardu mieszkań, racjonalizacją polityki społecznej oraz tworzeniem warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Priorytet wpisuje się w realizację wyzwania strategicznego: **„Dążenie do udziału w rozwoju cywilizacyjnym miast europejskich”**.

Trzeci z priorytetów, tj. **„Atrakcyjne przestrzenie publiczne”** wyznacza obszar interwencji strategii związany z szeroko rozumianym planowaniem przestrzennym. Został on zidentyfikowany m.in. na podstawie wartości obejmujących: zagospodarowanie wolnych przestrzeni, zabytki, kultura osobista i estetyka, ranga Zabrze jako dużego miasta śląskiego. Działania realizujące priorytet skupiać będą się na implementacji projektów w dziedzinach: zapewnienia ładu przestrzennego, poprawy standardu infrastruktury komunalnej, polepszenia dostępności komunikacyjnej miasta, rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Priorytet służy realizacji wyzwania strategicznego: **„Poprawić funkcjonalność przestrzeni miasta”**.

„Usługi metropolitalne” to ostatni z priorytetów rozwoju, realizujący wyzwanie strategiczne: **„Zdobycie pożądaną pozycję w Metropolii Górnośląskiej”**, wpisujące się w kontekst przyspieszenia procesów integracji Aglomeracji Górnośląskiej. Identyfikacja priorytetu została oparta na wartościach takich jak: postrzeganie Zabrze jako części Metropolii Górnośląskiej, odniesienia dzielnicowe, bezpieczeństwo, nowe technologie, zmiany świadomości mieszkańców, produkty metropolitalne związane ze służbą zdrowia.

VIII. Cele strategiczne i cele horyzontalne

Sformułowanie wizji i priorytetów rozwoju umożliwia przejście na kolejny poziom refleksji strategicznej związanej z identyfikacją celów, tj. intencyjnych stanów i zamierzeń wskazujących pożądane efekty rozwoju miasta wynikające z realizacji strategii. Cele powinny podkreślać faktyczne przeznaczenie strategii rozumiane w kategoriach jej oczekiwanych efektów, nie wskazując środków i działań służących ich realizacji. Istotne jest także zapewnienie rozłączności pomiędzy celami tak, aby przeciwdziałać ich powielaniu, bądź sprzeczności.

Cele odgrywają istotną rolę w procesie monitoringu i ewaluacji strategii. W tym ujęciu stanowią podstawę dla stworzenia zbioru wskaźników ewaluacji tworzących narzędzie umożliwiające ocenę procesu wdrażania strategii. W *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* przyjęto następujący podział celów:

- **cele strategiczne** – definiujące intencyjne stany i zamierzenia, których zakres merytoryczny odnosi się bezpośrednio do zakresu tematycznego jednego z priorytetów rozwoju;
- **cele horyzontalne** – definiujące stany i zamierzenia, których zakres merytoryczny wiąże się bezpośrednio z zakresem tematycznym wszystkich priorytetów rozwoju miasta.

Wskazanie celów strategicznych i horyzontalnych ma szczególną wartość informacyjną dla mieszkańców, władz miasta, pozostałych podmiotów funkcjonujących na jego terenie, a także dla potencjalnych inwestorów z otoczenia aglomeracyjnego, regionalnego, krajowego i międzynarodowego. Służąc komunikacji zamierzeń rozwojowych wskazanie celów powinno także stanowić podstawę m.in. dla prac nad zakresem merytorycznym programu operacyjnego, zakresem działań promocyjnych miasta oraz programu rewitalizacji miasta. Cele strategiczne i horyzontalne to także podstawa dla identyfikacji kierunków działań oraz kryteriów oceny i wyboru przedsięwzięć.

Szczegółowe zestawienie priorytetów rozwoju, wyzwań strategicznych, celów strategicznych i horyzontalnych zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 6. Priorytety rozwoju, wyzwania strategiczne, cele strategiczne i horyzontalne

Priorytety rozwoju	P1. Środowisko gospodarcze	P2. Nowoczesne społeczeństwo miejskie	P3. Atrakcyjne przestrzenie publiczne	P4. Usługi metropolitalne
Wyzwanie strategiczne	<i>Wzmocnić konkurencyjność gospodarczą miasta</i>	<i>Dążyć do udziału w rozwoju cywilizacyjnym miast europejskich</i>	<i>Poprawić funkcjonalność przestrzeni miasta</i>	<i>Zdobyć pożądaną pozycję w Metropolii Górnośląskiej</i>
Cele strategiczne	C 1. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej miasta na rzecz wzrostu potencjału zatrudnienia C 2. Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości C 3. Wzmacnianie profilu gospodarczego miasta C 4. Transfer nowych technologii oraz dostęp do informacji gospodarczej	C 5. Poprawa bezpieczeństwa C 6. Podniesienie jakości kształcenia mieszkańców C 7. Rozwój różnych form i aktywności kulturalnych mieszkańców C 8. Aktywizacja sportowo-rekreacyjna mieszkańców C 9. Podnoszenie standardu istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych C 10. Racjonalizacja działań w ramach polityki społecznej C 11. Kształtowanie warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego	C 12. Zapewnienie ładu przestrzennego C 13. Podniesienie standardu urządzeń infrastruktury komunalnej C 14. Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta C 15. Rozwój budownictwa mieszkaniowego	C 16. Rozwój turystyki w oparciu o obiekty poprzemysłowe C 17. Rozwój usług medycznych C 18. Zwiększenie międzynarodowej rozpoznawalności miasta w dziedzinie kultury i sportu C 19. Rozwój placówek naukowych oraz szkolnictwa wyższego C 20. Poprawa międzynarodowej dostępności komunikacyjnej miasta
Cele horyzontalne	CH1. Skuteczna promocja miasta CH2. Rewitalizacja miasta CH 3. Poprawa estetyki miasta CH 4. Poprawa jakości środowiska naturalnego CH 5 Współpraca wielopodmiotowa			

IX. Kierunki działań

Kierunki działań, jako kolejny element podejścia strategicznego do planowania rozwoju miasta, stanowią konkretyzację celów strategicznych lub horyzontalnych poprzez wskazanie określonych rodzajów aktywności służących ich realizacji. Formułowanie kierunków odbywa się poprzez kreowanie pomysłów ściśle związanych ze sposobami realizacji celów. W tym kontekście kierunki działań stanowią element łączący planowanie strategiczne na poziomie celów z planowaniem operacyjnym na poziomie przedsięwzięć.

Poniżej dokonano charakterystyki poszczególnych kierunków działań uporządkowanych według priorytetów rozwoju oraz celów strategicznych i horyzontalnych. Dodatkowo dla każdego ze wskazanych kierunków działań zaproponowano przedsięwzięcia rozwojowe, stanowiące uszczegółowienie kierunków działań.¹⁰ W celu zachowania walorów **elastyczności** zapisów *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* przyjęto, iż zbiór przedsięwzięć rozwojowych może podlegać modyfikacji w zależności od zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych, a także ze względu na rozwiązania szczegółowe, wprowadzone m.in. w programie operacyjnym rozwoju miasta, programie rewitalizacji miasta oraz innych dokumentach planistycznych pod warunkiem ich zgodności z priorytetami rozwoju, celami strategicznymi lub horyzontalnymi oraz kierunkami działań.

1. Kierunki działań dla priorytetu: „Środowisko gospodarcze”

Priorytet „Środowisko gospodarcze” zakłada realizację przedsięwzięć rozwojowych wpisujących się w kierunki działań odnoszących się do następujących aktywności: wyznaczenia wielkości i struktury terenów inwestycyjnych, działań w zakresie uzbrojenia terenów inwestycyjnych, wskazania profilu sektora edukacji, organizacji kursów i przekwalifikowań zawodowych, wykorzystania efektów sąsiedztwa, wspierania instytucji otoczenia biznesu, tworzenia warunków dla współpracy przedsiębiorstw, w tym w branży medycznej, wspierania przedsiębiorczości mieszkańców oraz innowacyjności.

Szczegółowe zestawienie kierunków działań i przedsięwzięć rozwojowych, uporządkowanych według logiki celów strategicznych dla priorytetu „Środowisko gospodarcze”, zaprezentowano w poniższej tabeli.

---

¹⁰ Przedsięwzięcie rozwojowe jest rozumiane jako zadanie lub zbiór zadań realizowanych w możliwym do oszacowania przedziale czasu, wyposażonych w budżet, cechujących się określonym zakresem technicznym. Przedsięwzięcie rozwojowe przyczynia się do realizacji aktywności zdefiniowanej za pomocą kierunków działań i realizuje w konsekwencji dany cel strategiczny lub horyzontalny.

Tabela 7. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P1: „Środowisko gospodarcze”

Priorytet P1. Środowisko gospodarcze		
Wyzwanie strategiczne: <i>Wzmocnić konkurencyjność gospodarczą miasta</i>		
Cele strategiczne	Kierunki działań	Przedsięwzięcia rozwojowe
C 1. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej miasta na rzecz wzrostu potencjału zatrudnienia	K.1.1. Wyznaczenie wielkości i struktury terenów inwestycyjnych	PR.1.1.1. Opracowanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego oraz zmiany w Studium Kierunków i Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego (tereny inwestycyjne) PR.1.1.2. Określenie zasad i formy udostępniania terenów inwestycyjnych
	K.1.2. Uzbrajanie w infrastrukturę techniczną terenów inwestycyjnych	PR.1.2.1. Inwestycje w ramach gospodarki wodno-ściekowej PR.1.2.2. Inwestycje w ramach zaopatrzenia w ciepło scentralizowane PR.1.2.3. Inwestycje w infrastrukturę transportową i komunikacyjną
	K.1.3. Usprawnienie działań administracyjnych w zakresie obsługi inwestorów	PR.1.3.1. Przygotowanie zbioru ofert inwestycyjnych PR.1.3.2. Udział w targach ofert inwestycyjnych
	K.1.4. Wyznaczanie profilu i specjalizacji w zakresie edukacji	PR.1.4.1. Aktualizacja lokalnego programu rozwoju szkolnictwa

	K.1.5. Wsparcie poprawy użyteczności zawodowej mieszkańców poprzez kursy, przekwalifikowania, studia podyplomowe	PR.1.5.1. Uczestnictwo w inicjatywach samorządu gospodarczego, instytucji działających na rynku pracy
	K.1.6. Kreowanie i wykorzystywanie efektów sąsiedztwa	PR.1.6.1. Opracowanie koncepcji polityki w zakresie miejskiego rynku nieruchomości PR.1.6.2. Skomunikowanie terenów inwestycyjnych (m.in. budowa autostrady A1, budowa DTŚ odcinek Zabrze do węzła z A1 Sośnica, budowa drogi Nowopaderewskiego)
C 2. Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	K.2.1. Wsparcie tworzenia i rozwoju instytucji otoczenia biznesu	PR. 2.1.1. Przygotowanie oferty lokali użytkowych dla małych i średnich przedsiębiorstw PR 2.1.2. Pomoc organizacyjna w tworzeniu nowych i rozwoju istniejących instytucji otoczenia biznesu PR 2.1.3. Pomoc w tworzeniu i wsparcie rozwoju systemu preferencyjnych kredytów i poręczeń dla rozwijających się przedsiębiorców

	K.2.2. Kształtowanie aktywnych przedsiębiorczych postaw mieszkańców	PR 2.2.1. Uczestnictwo w projektach wspierających przedsiębiorczość mieszkańców PR.2.2.2. Usprawnienie działań administracyjnych służących rozwojowi przedsiębiorczości PR 2.2.3. System ulg w podatkach lokalnych skierowanych do przedsiębiorców aktywnie wspierających rozwój miasta i zatrudnienia oraz do osób rozpoczynających działalność gospodarczą
C 3. Wzmacnianie profilu gospodarczego miasta	K.3.1. Tworzenie warunków ułatwiających przedsiębiorcom kontakty regionalne i międzynarodowe	PR.3.1.1. Stworzenie platformy kontaktów gospodarczych PR.3.1.2. Imprezy, targi i imprezy wystawiennicze
	K.3.2. Integracja środowisk gospodarczych	PR.3.2.1. Zabrzeńskie Forum Małej i Średniej Przedsiębiorczości PR.3.2.2. Uczestnictwo w inicjatywach klastrowych PR. 3.2.3. Wspieranie inicjatyw organizacji gospodarczych działających na terenie miasta
	K. 3.3. Wzbogacanie profilu gospodarczego miasta	PR 3.3.1. Budowa Centrum Logistycznego przez PKP Cargo i rozwój usług logistycznych

C 4. Transfer nowych technologii oraz dostęp do informacji gospodarczej	K.4.1 Wspieranie przedsięwzięć innowacyjnych	PR.4.1.1. Uczestnictwo w przedsięwzięciach innowacyjnych PR 4.1.2. Utworzenie parku przemysłowo-technologicznego PR. 4.1.3. Projekt Centrum Czystych Technologii Węglowych PR 4.1.4. System Informacji o Terenie
	K.4.2. Tworzenie warunków do kooperacji podmiotów działających w branży medycznej	PR 4.2.1. Projekt BioMedTech

2. Kierunki działań dla priorytetu: „Nowoczesne społeczeństwo miejskie”

„Nowoczesne społeczeństwo miejskie” to priorytet zakładający realizację przedsięwzięć rozwojowych w ramach kierunków działań odnoszących się do następujących aktywności: poprawa bezpieczeństwa w zagrożonych dzielnicach (w tym przeciwdziałanie wandalizmowi oraz współpraca z policją); wzrost znajomości języków obcych, umiejętności w zakresie obsługi Internetu, rozwijanie zainteresowań lokalną tradycją; racjonalizacja kierunków kształcenia, wspieranie rozwoju szkół wyższych, podniesienie standardu funkcjonowania placówek edukacyjnych; tworzenie różnorodnej oferty kulturalnej oraz warunków dla rozwoju działalności kulturalnej; poprawa atrakcyjności i użyteczności urządzeń i obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz tworzenie nowych urządzeń tego typu; modernizacja komunalnych zasobów mieszkaniowych, przywrócenie świetności zabytkowych zasobów mieszkaniowych, restrukturyzacja zarządzania lokalnymi zasobami mieszkaniowymi; poprawa skuteczności zaangażowania w rozwiązywanie problemów społecznych oraz zapobieganie marginalizacji społecznej; zapewnienie dostępu do Internetu i wykorzystanie technologii ICT (technologie informacyjno-komunikacyjne).

Zestawienie kierunków działań i przedsięwzięć rozwojowych uporządkowanych według przyjętego układu celów strategicznych dla priorytetu „Nowoczesne społeczeństwo miejskie” zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 8. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P2: „Nowoczesne społeczeństwo miejskie”

P2. Nowoczesne społeczeństwo miejskie		
Wyzwanie strategiczne: <i>Dążenie do udziału w rozwoju cywilizacyjnym miast europejskich</i>		
Cele strategiczne	Kierunki działań	Przedsięwzięcia rozwojowe
C 5. Poprawa bezpieczeństwa	K 5.1. Wzmocnienie poziomu bezpieczeństwa w najbardziej zagrożonych dzielnicach	PR 5.1.1. Monitoring wizyjny najbardziej niebezpiecznych obszarów miasta
	K 5.2. Przeciwdziałanie wandalizmowi	PR 5.2.1. Skuteczne egzekwowanie kar za akty wandalizmu PR 5.2.2. Naprawianie uszkodzonych i zdewastowanych urządzeń miejskich PR 5.2.3. Powołanie komórki organizacyjnej ds. szybkiej interwencji
	K 5.3. Współpraca z policją	PR 5.3.1. Program „Razem bezpieczniej”
C 6. Podniesienie jakości kształcenia mieszkańców	K 6.1. Wzrost znajomości języków obcych, umiejętności w zakresie obsługi Internetu, rozwijanie talentów, zainteresowań lokalną tradycją	PR 6.1.1. Program zajęć pozalekcyjnych
	K 6.2. Racjonalizacja kierunków kształcenia	PR 6.2.1. Program rozwoju systemu edukacji, głównie zawodowej oraz specjalnej
	K 6.3. Wspieranie rozwoju szkół wyższych w zakresie unowocześniania kierunków kształcenia	PR 6.3.1. Inicjowanie i uczestnictwo w projektach kreujących i wzbogacających ofertę dydaktyczną szkół wyższych

	K 6.4. Podniesienie standardu funkcjonowania placówek edukacyjnych	PR 6.4.1. Remonty obiektów edukacyjnych PR 6.4.2. Zakup wyposażenia dydaktycznego PR 6.4.3. Budowa nowych szkół warunkowana rozwojem budownictwa mieszkaniowego
C 7. Rozwój różnych form i aktywności kulturalnych mieszkańców	K 7.1. Tworzenie różnorodnej oferty kulturalnej dla mieszkańców	PR 7.1.1. Kreowanie nowych oraz wspomaganie istniejących imprez kulturalnych PR 7.1.2. Program wspierania aktywności i instytucji kulturalnych
	K 7.2. Tworzenie warunków dla działalności kulturalnej	PR 7.2.1. Program wspierania młodych talentów PR 7.2.2. Adaptacja zasobów komunalnych dla potrzeb działalności kulturalnej PR 7.2.3. Budowa nowych siedzib dla istniejących instytucji kulturalnych
C 8. Aktywizacja sportowo-rekreacyjna mieszkańców	K 8.1. Podniesienie atrakcyjności i użyteczności istniejących urządzeń i obiektów sportowo-rekreacyjnych	PR 8.1.1. Wsparcie działalności sportowo-rekreacyjnej, w tym imprez i zajęć pozalekcyjnych PR 8.1.2. Program remontów i modernizacji istniejących obiektów sportowo-rekreacyjnych

	K 8.2. Tworzenie nowych urządzeń infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	PR 8.2.1. Program rozwoju systemu ścieżek rowerowych PR 8.2.2. Program budowy parków aktywnej rekreacji dla dzieci i młodzieży w poszczególnych dzielnicach miasta
C 9. Podnoszenie standardu istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych	K 9.1. Modernizacja komunalnych zasobów mieszkaniowych	PR 9.1.1. Program remontów i modernizacji
	K 9.2. Przywrócenie świetności zabytkowych zasobów mieszkaniowych	PR 9.2.1. Program odnowy zabytkowych zasobów mieszkaniowych
	K 9.3. Restrukturyzacja zarządzania lokalnymi zasobami mieszkaniowymi	PR 9.3.1. Program gospodarki mieszkaniowej (remonty i modernizacje) PR 9.3.2. Prywatyzacja lokali mieszkalnych
C 10. Racjonalizacja działań w ramach polityki społecznej	K 10.1. Poprawa skuteczności zaangażowania w rozwiązywanie problemów społecznych	PR 10.1.1. Aktualizacja Strategii rozwiązywania problemów społecznych PR 10.1.2. Uczestnictwo w przedsięwzięciach organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej PR. 10.1.3. Projekty w zakresie poprawy dostępności obiektów publicznych dla osób niepełnosprawnych

	K 10.2. Zapobieganie marginalizacji społecznej wybranych obszarów miasta	PR 10.2.1. Program przeciwdziałania patologiom społecznym PR 10.2.1. Minimalizowanie skutków wykluczenia społecznego
	K 10.3. Wspieranie działalności placówek służby zdrowia	PR 10.3.1. Modernizacja szpitali PR 10.3.2. Projekty w zakresie poprawy jakości świadczenia usług przychodni
C 11. Kształtowanie warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego	K 11.1. Zapewnienie dostępu do Internetu i wykorzystanie technologii ICT	PR 11.1.1. Budowa zabrzańskiej szerokopasmowej sieci światłowodowej PR 11.1.2. Budowa lokalnych sieci szerokopasmowych; PR 11.1.3. Stworzenie miejsc bezprzewodowego dostępu do Internetu tzw. hot-spot'ów PR 11.1.4. Wdrożenie nowych systemów teleinformatycznych w administracji publicznej, w tym usług publicznych on-line PR 11.1.5. Projekty w zakresie elektronicznego udostępniania zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych

3. Kierunki działań dla priorytetu: „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”

Realizacja celów strategicznych składających się na priorytet rozwoju „Atrakcyjne przestrzenie publiczne” obejmuje kierunki działań związane z następującymi aktywnościami: porządkowanie oraz budowa obiektów i urządzeń miejskich; modernizacja istniejącej i rozwój nowej infrastruktury komunalnej miasta; modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej drogowej, budowa nowych dróg i ulic; wyznaczenie oraz uzbrojenie

w infrastrukturę techniczną terenów przeznaczonych pod budownictwo niskiej i wysokiej intensywności, pozyskanie inwestorów prywatnych i społecznych, w tym TBS dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Zbiorcze zestawienie kierunków działań i przedsięwzięć rozwojowych uporządkowanych według zdefiniowanego układu celów strategicznych dla priorytetu „Atrakcyjne przestrzenie publiczne” zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 9. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P3: „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”

P3. Atrakcyjne przestrzenie publiczne		
Wyzwanie strategiczne: <i>Poprawić funkcjonalność przestrzeni miasta</i>		
Cele strategiczne	Kierunki działań	Przedsięwzięcia rozwojowe
C 12. Zapewnienie ładu przestrzennego	K 12.1. Uporządkowanie, budowa obiektów i urządzeń miejskich	PR 12.1.1. Opracowanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego oraz zmiany w Studium Kierunków i Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego (ustalenie struktury przestrzennej) PR. 12.1.2. Rewaloryzacja centrum miasta PR 12.1.3. Określenie zasad współpracy z właścicielami obiektów PR 12.1.4. Projekty rewitalizacyjne PR 12.1.5. System informacji o terenie, w tym baza danych o nieruchomościach
C 13. Podniesienie standardu urządzeń infrastruktury komunalnej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej	K 13.1. Modernizacja istniejącej i rozwój nowej infrastruktury komunalnej miasta	PR 13.1.1. Program poprawy gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Zabrze PR 13.1.2. Dostosowanie systemu gospodarki odpadami do wymogów ochrony środowiska i potrzeb miasta

C 14. Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta	K 14.1. Modernizacja istniejącej infrastruktury komunikacyjnej drogowej i kolejowej	PR 14.1.1. Program remontów i modernizacji dróg PR 14.1.2. Program modernizacji komunikacji tramwajowej
	K 14.2. Budowa nowych dróg i ulic	PR 14.2.1. Program rozbudowy infrastruktury drogowej miasta, w szczególności w układzie północ-południe
C 15. Rozwój budownictwa mieszkaniowego	K 15.1. Wyznaczenie oraz uzbrojenie w infrastrukturę techniczną terenów przeznaczonych pod budownictwo niskiej i wysokiej intensywności	PR 15.1.1. Opracowanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego oraz zmiany w Studium Kierunków i Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego (tereny mieszkaniowe) PR. 15.1.2. Program gospodarki mieszkaniowej (nowe obiekty)
	K 15.2. Pozyskanie inwestorów prywatnych i społecznych, w tym TBS dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego	PR 15.2.1. Oferta inwestycyjna dla deweloperów mieszkaniowych PR 15.2.2. Wspieranie przedsięwzięć mieszkaniowych TBS

4. Kierunki działań dla priorytetu: „Usługi metropolitalne”

Implementacja priorytetu „Usługi metropolitalne” zakłada realizację kierunków działań związanych z aktywnościami obejmującymi: wspieranie działalności i inicjatyw w zakresie turystyki poprzemysłowej, wspieranie działalności Śląskiego Centrum Chorób Serca, kreowanie produktu kulturalnego miasta przy współudziale lokalnych środowisk

artystycznych, wspieranie działalności istniejących instytucji kulturalnych, kreowanie produktu sportowego miasta, wspieranie działalności istniejących placówek naukowych oraz rozwoju infrastruktury szkolnictwa wyższego, tworzenie warunków dla realizacji inicjatyw komunikacyjnych.

Syntetyczne zestawienie kierunków działań i przedsięwzięć rozwojowych uporządkowanych według zdefiniowanej logiki celów strategicznych dla priorytetu „Usługi metropolitalne” zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 10. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P4: „Usługi metropolitalne”

P4. Usługi metropolitalne		
Wyzwanie strategiczne: Zdobyć pożądaną pozycję w Metropolii Górnośląskiej		
Cele strategiczne	Kierunki działań	Przedsięwzięcia rozwojowe
C 16. Rozwój turystyki w oparciu o obiekty przemysłowe	K 16.1. Wsparcie działalności i inicjatyw turystyki przemysłowej	PR 16.1.1. Program Zabrze Śląski Ośrodek Kultury i Turystyki Przemysłowej PR 16.1.2. Tworzenie warunków dla rozwoju zróżnicowanej bazy noclegowej na terenie miasta
C 17. Rozwój usług medycznych	K 17.1. Wsparcie działalności Śląskiego Centrum Chorób Serca	PR 17.1.1. Współpraca ze Śląskim Centrum Chorób Serca, określenie zakresu i wspólnych projektów
C 18. Zwiększenie międzynarodowej rozpoznawalności miasta w dziedzinie kultury i sportu	K 18.1. Kreowanie produktu kulturalnego miasta przy współudziale lokalnych środowisk artystycznych	PR 18.1.1. Inicjowanie oraz organizacja imprez kulturalnych w oparciu o istniejące obiekty i instytucje (koncerty, przeglądy, wystawy) PR 18.1.2. Inkubator młodych artystów w obiektach przemysłowych PR 18.1.3. Adaptowanie atrakcyjnych obiektów (w tym przemysłowych) na potrzeby twórców „kwartał artystów”
	K 18.2. Wsparcie działalności istniejących instytucji kulturalnych	PR 18.2.1. Budowa siedziby Filharmonii Zabrzeńskiej PR 18.2.2. Modernizacja Domu Muzyki i Tańca PR 18.2.3. Aktywizacja działalności teatru

	K 18.3. Kreowanie produktu sportowego miasta	PR 18.3.1. Modernizacja lub budowa stadionu Górnika Zabrze PR 18.3.2. Aktywizacja działalności Hali Sportowej MOSiR
C 19. Rozwój placówek naukowych oraz szkolnictwa wyższego	K 19.1. Wspieranie działalności istniejących placówek naukowych	PR 19.1.1. Współpraca w obszarze nauki ze Śląskim Uniwersytetem Medycznym - określenie zakresu i wspólnych projektów PR 19.1.2. Współpraca z Instytutem Chemicznej Przeróbki Węgla PR 19.1.3. Przygotowanie warunków dla realizacji projektu BioMedTech PR 19.1.4. Aktywizacja i współpraca z innymi instytutami naukowymi - określenie zakresu i wspólnych projektów
	K 19.2. Wspieranie rozwoju infrastruktury szkolnictwa wyższego	PR 19.2.1. Pomoc w tworzeniu infrastruktury dydaktycznej dla AWF-u, Politechniki Śląskiej, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego oraz innych szkół wyższych
C 20. Poprawa międzynarodowej dostępności komunikacyjnej miasta	K 20.1. Tworzenie warunków dla realizacji inicjatyw komunikacyjnych	PR 20.1.1. Budowa centrum przesiadkowego PR 20.1.2. Budowa połączeń dróg miejskich ze zjazdami z autostrad i DTŚ

5. Kierunki działań dla celów horyzontalnych

Cele horyzontalne tematycznie wiążą się z realizacją wszystkich priorytetów rozwoju zdefiniowanych w *Strategii*. Zawarte w nich kierunki działań obejmują następujące aktywności: kształtowanie atrakcyjnego wizerunku miasta, promowanie wybranych produktów miejskich, rewitalizacja terenów miejskich i przemysłowych, tworzenie miejsc przyjaznych mieszkańcom, wprowadzenie obiektów małej infrastruktury w istniejącą zabudowę, przywołanie wybranych elementów przedwojennego klimatu miasta, odnowienie elewacji budynków, tworzenie nowych obiektów wyróżniających miasto, wspierania działań proekologicznych, aktywne poszukiwanie partnerów rozwoju miasta oraz zacieśnianie współpracy z podmiotami działającymi w mieście.

Zbiorcze zestawienie kierunków działań i przedsięwzięć rozwojowych uporządkowanych dla celów horyzontalnych przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 11. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla celów horyzontalnych

Cele horyzontalne		
Cele	Kierunki działań	Przedsięwzięcia rozwojowe
CH 1. Skuteczna promocja miasta	KH 1.1. Kształtowanie atrakcyjnego wizerunku miasta	PRH 1.1.1. Zintegrowana strategia promocji miasta
	KH 1.2. Promowanie wybranych produktów miejskich – promocja zewnętrzna	PRH 1.2.1. Program promocji turystyki przemysłowej PRH 1.2.2. Program promocji imprez i obiektów kulturalnych oraz sportowych PRH 1.2.3. Program promocji gospodarczej miasta PRH 1.2.4. Program promocji metropolitalnej miasta

CH 2. Rewitalizacja miasta	KH 2.1. Rewitalizacja terenów miejskich	PRH 2.1.1. Projekty rewitalizacyjne zawarte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich
	KH 2.2. Rewitalizacja terenów przemysłowych	PRH 2.2.1. Projekty rewitalizacyjne zawarte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszarów Przemysłowych
CH 3. Poprawa estetyki miasta	KH 3.1. Tworzenie miejsc przyjaznych mieszkańcom	PRH 3.1.1. Budowa nowych i odnowienie istniejących skwerów, parków, zaułków, terenów zieleni miejskiej PRH 3.1.2. Projekty dla Miejskiego Ogrodu Botanicznego
	KH 3.2. Wprowadzenie obiektów małej infrastruktury w istniejącą zabudowę	PRH 3.2.1. Stworzenie przestrzeni dla twórczości artystycznej
	KH 3.3. Przywołanie wybranych elementów przedwojennego klimatu miasta	PRH 3.3.1. Waloryzacja historyczna miasta PRH 3.3.2. Adaptacja wybranych obiektów do nowych funkcji
	KH 3.4. Odnowienie elewacji i remonty budynków	PRH 3.4.1. Projekty rewitalizacyjne PRH 3.4.2. Określenie zasad współpracy z prywatnymi właścicielami obiektów (w zakresie odnawiania elewacji budynków)

	KH 3.5. Tworzenie nowych obiektów wyróżniających miasto	PRH 3.6.1. Projekty prywatnych inwestorów w dziedzinie mieszkalnictwa, kultury, gospodarki, sportu i rekreacji, edukacji
CH 4. Poprawa jakości środowiska naturalnego	KH 4.1. Wspieranie działań proekologicznych	PRH 4.1.1. Przedsięwzięcia zorientowane na poprawę jakości powietrza (likwidacja niskiej emisji) PRH 4.1.2. Przedsięwzięcia zorientowane na zmniejszanie zanieczyszczenia wód PRH 4.1.3. Przedsięwzięcia zorientowane na właściwe gospodarowanie odpadami (w tym: modernizacja i rozbudowa Zakładu Segregacji oraz Kompostowania oraz system zbiórki odpadów) PRH 4.1.4. Przedsięwzięcia zorientowane na zmniejszanie hałasu, PRH 4.1.5. Przedsięwzięcia zorientowane na poszanowanie energii PRH 4.1.6. Inicjatywy w zakresie wdrażania nowych technologii proekologicznych

CH 5. Współpraca wielopodmiotowa	KH 5.A. Aktywne poszukiwanie partnerów rozwoju miasta KH 5.B. Zacieśnianie współpracy z podmiotami działającymi w mieście	PRH 5.1. Inicjowanie i realizacja przedsięwzięć w ramach koncepcji partnerstwa publiczno-prywatnego PRH 5.2. Inicjowanie i realizacja przedsięwzięć z sektorem obywatelskim PRH 5.3. Inicjowanie i realizacja przedsięwzięć w ramach Górnośląskiego Związku Metropolitalnego PRH 5.4. Współpraca z miastami partnerskimi

X. Założenia procesu wdrażania strategii

1. Założenia o charakterze organizacyjnym

Rozwiązania zaproponowane w *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* w większości przypadków mają charakter kompleksowy, przejawiający się zarówno różnorodnością tematyczną, organizacyjną, jak i finansową. Skuteczne wdrażanie *Strategii* zakłada konieczność inicjowania i nawiązywania współpracy wielosektorowej opartej o wspólne projekty z lokalnym sektorem biznesu, organizacjami pozarządowymi, administracją państwową, a także aktywnym udziałem mieszkańców miasta.

Mając na uwadze powyższe założenia, proces wdrażania *Strategii* powinien uwzględniać podjęcie następujących działań o charakterze organizacyjnym:

- **audyt kompetencyjny**, w tym weryfikacja obecnej struktury organizacyjnej Urzędu Miejskiego z punktu widzenia możliwości wdrażania zapisów *Strategii* w zakresie priorytetów rozwoju, celów strategicznych i horyzontalnych, kierunków działań oraz przedsięwzięć rozwojowych. Proces oceny zdolności obecnej struktury organizacyjnej Urzędu Miasta pod względem wymagań wiążących się z wdrażaniem *Strategii* powinien umożliwić przypisanie poszczególnych priorytetów rozwoju oraz kierunków działań do wyróżnionych komórek organizacyjnych;
- powołanie na wniosek Prezydenta Miasta stałej opiniodawczej **Rady Liderów Lokalnych ds. Wdrażania Strategii**, skupiającej radnych miasta oraz przedstawicieli różnych podmiotów i środowisk lokalnych zainteresowanych procesami rozwoju miasta. Zakłada się, iż w okresie wdrażania *Strategii* Rada Liderów Lokalnych będzie corocznie informowana o postępach prac związanych z działaniami implementacyjnymi oraz, przynajmniej raz w roku, będzie uczestniczyć w spotkaniu poświęconym ocenie procesu wdrażania *Strategii*;
- powołanie na wniosek Prezydenta Miasta **Zespołu ds. Wdrażania Strategii**, składającego się m.in. z naczelników poszczególnych wydziałów i biur urzędu miasta, pełnomocników ds. kluczowych projektów oraz koordynatorów projektów. Zadaniem Zespołu będzie bieżąca koordynacja prac związanych z implementacją przedsięwzięć rozwojowych wskazanych w *Strategii*;
- powołanie na wniosek Prezydenta Miasta lub naczelników poszczególnych wydziałów organizacyjnych Urzędu Miejskiego **pełnomocników ds. kluczowych przedsięwzięć**,

których zadaniem będzie zarządzanie projektami cechującymi się znacznym poziomem kompleksowości. Dotyczy to m.in. takich aktywności jak: pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych, kreowanie i wzmacnianie usług metropolitalnych miasta, opracowanie programu operacyjnego rozwoju miasta, opracowanie lokalnych programów rewitalizacji miasta, opracowanie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, działalność promocyjna;

- powołanie przez naczelników poszczególnych wydziałów Urzędu Miejskiego **koordynatorów ds. realizacji przedsięwzięć**, realizujących przedsięwzięcia wskazane w *Strategii* (poza grupą projektów kluczowych);
- **spotkania** Zespołu ds. Wdrażania Strategii, pełnomocników ds. kluczowych projektów oraz koordynatorów projektów z podmiotami zainteresowanymi realizacją przedsięwzięć rozwojowych określonych w *Strategii*, celem: pozyskania partnerów, promocji *Strategii*, przekazywania syntetycznej informacji na temat postępów prac oraz uwag nt. poprawy skuteczności jej wdrażania. Spotkania z uczestnikami zewnętrznymi stanowią podstawowy warunek dla tworzenia platformy współpracy wielopodmiotowej w procesie wdrażania *Strategii*;
- **comiesięczne spotkania koordynacyjne** władz miasta, Zespołu ds. Wdrażania Strategii, pełnomocników ds. kluczowych przedsięwzięć oraz koordynatorów ds. przedsięwzięć, poświęcone bieżącej koordynacji i ocenie procesu implementacji *Strategii*.

O sukcesie procesu wdrażania Strategii decydować będą także działania zmierzające do określenia **zasad pozyskiwania i współpracy podmiotów publicznych i prywatnych** w ramach realizacji przedsięwzięć rozwoju w oparciu o ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym, a także inne alternatywne formy prawne tworzące warunki dla realizacji przedsięwzięć, w tym pozyskiwanie środków unijnych.

Istotne jest także gromadzenie informacji i doświadczeń na temat tzw. **dobrych praktyk**, wynikających z realizacji procesu wdrażania *Strategii*, oraz ich rozpowszechnianie na forum lokalnym-Aglomeracji Górnośląskiej, regionalnym, krajowym i międzynarodowym dla stymulowania i podtrzymywania zainteresowania procesami rozwoju Zabrze wśród szerokiego kręgu odbiorców.

2. Założenia w zakresie działalności promocyjnej

W ramach wdrażania *Strategii* przewiduje się podjęcie następujących ogólnych działań promocyjnych:

- konsultacje społeczne przed uchwaleniem *Strategii*,
- poinformowanie społeczności miasta i innych jego użytkowników o uchwaleniu *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008–2020*, udostępnienie dokumentu,
- poinformowanie społeczności miasta i innych jego użytkowników o przyjętych priorytetach rozwoju, celach strategicznych i horyzontalnych oraz kierunkach działań (omówienie w prasie, Internecie, na spotkaniach),
- przekonanie zainteresowanych do nowego wizerunku miasta wynikającego z przyjętych zamierzeń strategicznych (nowe produkty, usługi, działalności),
- pozycjonowanie nowego wizerunku miasta, zgodnego z przyjętą wizją i celami rozwoju,
- promowanie metropolitalnej pozycji miasta.

Konkretne rozstrzygnięcia w zakresie promocji należy zdefiniować w programie promocji miasta, precyzując między innymi jej cele, odbiorców, instrumenty, środki oraz projekty.

3. Założenia w zakresie finansowania procesu wdrażania strategii

Szczegółowy plan finansowy, będący elementem procesu wdrażania *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020*, powinien zostać opracowany m.in. w formie indykatywnej tabeli finansowej wchodzącej w skład programu operacyjnego rozwoju miasta. W planie finansowym powinny znaleźć się szacunkowe wielkości wydatków związanych z realizacją przedsięwzięć rozwojowych wraz z ich podziałem według priorytetów rozwoju, celów strategicznych i horyzontalnych oraz działań. W warstwie finansowania program operacyjny rozwoju miasta powinien zawierać podstawowe źródła finansowania, obejmujące: budżet JST, środki z budżetu państwa, środki prywatne, środki UE (pochodzące z programów operacyjnych, przy założeniu odpowiedniej wielkości wsparcia) oraz inne środki (obejmuje przykładowo środki sponsorów, zaangażowanie instytucji pożytku publicznego, zakładów budżetowych, spółek gminnych, spółdzielni mieszkaniowych, prywatnego kapitału).

XI. Monitoring strategiczny

1. Założenia systemu monitoringu strategicznego

Założenia dla konstrukcji systemu monitorowania *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020* odnoszą się do zbioru elementów umożliwiających pomiar, kontrolę, interpretację efektów realizowanych działań oraz uaktualnienia *Strategii*. Tak rozumiane, obejmują:

- **roczne raporty implementacyjne** – przygotowywane przez Zespół ds. Wdrażania *Strategii* odnoszące się do postępów prac implementacyjnych oraz obejmujące swym zasięgiem zagadnienia oceny mid-term (okresowej), ex-post (regresywnej) *Strategii*, a także bazujące na wskaźnikach monitoringu i ewaluacji;
- **system gromadzenia, przetwarzania i analizy informacji** związanych z efektami *Strategii*, bazujący na wartościach wskaźników monitoringu i ewaluacji. Biorąc pod uwagę kompleksowość aktywności proponowanych w ramach *Strategii*, a także wieloaspektowość jej efektów proponuje się wykorzystanie elektronicznych form gromadzenia i przetwarzania danych. Zadania tego rodzaju powinny zostać powierzone Grupie Ewaluacyjnej działającej w ramach Zespołu ds. Wdrażania *Strategii*;
- **badania opinii społeczności lokalnej** oceniające *Strategię*. Badani będą: mieszkańcy, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe z wyróżnieniem układu dzielnicowego miasta, a także mieszkańcy wybranych miast Aglomeracji Górnośląskiej. Zakłada się, że badania winny odbywać się corocznie. Ich celem będzie ocena *Strategii* przez mieszkańców i wskazanie niezbędnego zakresu jej uaktualnienia na poziomie priorytetów, celów strategicznych i horyzontalnych, kierunków działań oraz przedsięwzięć rozwojowych;
- **cykliczne spotkania Zespołu ds. Wdrażania *Strategii*** z jednostkami organizacyjnymi podległymi gminie miejskiej Zabrze, odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych działań, celem koordynacji prac oraz przekazywania syntetycznej informacji dotyczącej efektów wdrażania *Strategii* w ramach poszczególnych jej priorytetów rozwoju, celów strategicznych i horyzontalnych, kierunków działań, przedsięwzięć rozwojowych wraz z ewentualnymi wnioskami dotyczącymi usprawniania tego procesu;

- **aktualizacja Strategii** związana ze zmianą uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, odnosząca się do zakresu tematycznego priorytetów rozwoju, celów strategicznych i horyzontalnych, kierunków działań oraz przedsięwzięć rozwojowych.

Monitoring i ewaluacja *Strategii Rozwoju Miasta Zabrze na lata 2008-2020* jest niezbędnym elementem skutecznego procesu jej wdrożenia, zapewniającym pozyskanie informacji

na temat postępów działań implementacyjnych, szczególnie w kontekście oczekiwanych efektów. Stanowi równocześnie narzędzie kontrolne umożliwiające wprowadzenie niezbędnych korekt, modyfikacji i uaktualnień w zakresie realizowanych przedsięwzięć, zdefiniowanych celów i priorytetów rozwoju.

Monitoring *Strategii* powinien bazować na wskaźnikach ewaluacji zidentyfikowanych dla każdego z celów strategicznych i horyzontalnych, stanowiących ich kwantyfikację ilościową, rozumianą w kategoriach oczekiwanych efektów rozwoju miasta.

Dane gromadzone na podstawie wskaźników ewaluacji stanowią podstawę dla formułowania szerszej oceny *Strategii*, sporządzanej m.in. na podstawie rocznych raportów ewaluacyjnych. W okresowej ocenie *Strategii* poza danymi o charakterze ilościowym, identyfikowanymi na podstawie wskaźników monitoringu i ewaluacji należy także uwzględnić dane jakościowe, pochodzące m.in. z badań opinii mieszkańców oraz ewaluacji poszczególnych przedsięwzięć rozwojowych dokonywanych na etapie sporządzania koncepcji projektów, studiów wykonalności projektów, raportów post-implementacyjnych. Istotny wkład w całościową ocenę *Strategii* powinny także stanowić raporty ewaluacyjne tworzone m.in. na potrzeby programu operacyjnego rozwoju miasta, programów rewitalizacji, informacji z realizacji budżetów miasta, a także innych dokumentów o charakterze planistycznym (np. strategie i programy funkcjonalne). Poniżej zaprezentowano zestawienie celów strategicznych i horyzontalnych wraz ze wskaźnikami monitoringu i ewaluacji¹¹.

---

¹¹ Wskaźniki monitoringu i ewaluacji zostały zidentyfikowane m.in. na podstawie „Zestawienia wskaźników produktów i rezultatów” do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013.

Tabela 12. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla priorytetu P1: „Środowisko gospodarcze”

Priorytet P1. Środowisko gospodarcze	
Cele strategiczne	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji (efekty)
C 1. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej miasta na rzecz wzrostu potencjału zatrudnienia	• liczba przygotowanych ofert inwestycyjnych (szt.) • liczba targów, na których prezentowano oferty inwestycyjne (szt.) • powierzchnia objęta ofertami inwestycyjnymi (ha) • przychody ze sprzedaży ofert inwestycyjnych (mln PLN, zbiorczo od 2008 r.) • docelowa wartość inwestycji sektora biznesu na terenach nabytych w ramach ofert inwestycyjnych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • szacunkowa wartość inwestycji sektora biznesu w mieście dokonana poza ofertami inwestycyjnymi przygotowanymi przez miasto (mln PLN /rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • liczba utworzonych miejsc pracy (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • liczba utworzonych miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • wartość inwestycji związana z uzbrojeniem terenów inwestycyjnych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • średnie czasy przejazdu pomiędzy obszarami o funkcji gospodarczej a autostradami A4, A1 oraz DTS (minuty) • nośność wybudowanych obiektów drogowych na potrzeby skomunikowania terenów inwestycyjnych (kN/oś) • długość sieci drogowej powstałej na potrzeby skomunikowania terenów inwestycyjnych (km, zbiorczo od 2008 r.) • długość sieci ciepłowniczej powstałej na potrzeby terenów inwestycyjnych (km, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki związane z budową sieci drogowej powstałej na potrzeby skomunikowania terenów inwestycyjnych (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wielkość podatku dochodowego od osób prawnych (mln PLN/rok, dynamika zmian od 2007 r.) • wielkość podatku od nieruchomości płaconego przez osoby prawne (mln PLN /rok, dynamika od 2007 r.) • liczba porad i usług udzielonych przez miasto w zakresie obsługi inwestorów (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • liczba szkół wyższych działających w Zabrzu (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba studentów szkół wyższych działających w Zabrzu (osoby/rok) • liczba kierunków oferowanych przez szkoły wyższe działające w Zabrzu (szt./rok) • liczba projektów na rzecz rynku pracy aktywnie wspieranych przez miasto (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.)

C 2. Stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	• liczba firm korzystających z usług inkubatora przedsiębiorczości (szt./rok) • liczba miejsc pracy utworzona przez firmy korzystające z inkubatora przedsiębiorczości (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • dynamika tworzenia firm sektora MŚP (dynamiki liczby firm od 2007 r.) • szacunkowa liczba utworzonych miejsc pracy w ramach sektora MŚP (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba porad i usług udzielonych przez miasto w zakresie obsługi firm sektora MŚP (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.)
C 3. Wzmacnianie profilu gospodarczego miasta	• liczba osób uczestniczących w imprezach, targach, konferencjach, seminariach, wystawach realizowanych w mieście na rzecz sektora MŚP (szt./rok) • liczba inicjatyw/projektów na rzecz sektora MŚP wspieranych/realizowanych przez miasto (szt./rok) • liczba inicjatyw związanych z utworzeniem klastra (szt./rok) • wielkość powierzchni przeznaczonej na potrzeby Centrum Logistycznego (ha) • liczba firm biorących udział w inicjatywach klastrowych (szt./rok)
C 4. Transfer nowych technologii oraz dostęp do informacji gospodarczej	• liczba inicjatyw/projektów w zakresie innowacyjności i transferu technologii wspieranych/realizowanych przez miasto (szt./rok) • liczba zastrzańskich firm działających w sektorze tzw. wysokich technologii (szt./rok) • liczba usług udzielonych z wykorzystaniem systemu informacji o mieście na rzecz zastrzańskich przedsiębiorstw (szt./rok.) • liczba/wartość projektów na rzecz rozwoju podmiotów działających w branży medycznej (szt./rok. mln PLN /rok) • liczba podmiotów uczestniczących w projektach na rzecz rozwoju branży medycznej (szt./rok)

Tabela 13. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla Priorytetu P2: „Nowoczesne społeczeństwo miejskie”

Priorytet P2. Nowoczesne społeczeństwo miejskie	
Cele strategiczne	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji
C 5. Poprawa bezpieczeństwa	• liczba kamer monitoringu wizyjnego (szt., zbiorczo szt. od 2008 r.) • liczba przestępstw (szt./rok) • wydatki miasta w zakresie poprawy bezpieczeństwa (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wykrywalność przestępstw (%) • wpływy do budżetu miasta z tytułu kar za akty wandalizmu (tys. zł/rok) • nakłady na naprawę zdewastowanych urządzeń (tys. zł/rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba osób zajmujących się tzw. „szybką interwencją” (osoby/rok, zbiorczo od 2008 r.)
C 6. Podniesienie jakości kształcenia mieszkańców	• wydatki miasta w zakresie organizacji zajęć pozalekcyjnych (mln PLN/rok) • liczba osób uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych (osoby/rok) • rodzaje zajęć pozalekcyjnych (szt./rok) • liczba młodzieży kontynuującej naukę w szkołach średnich w relacji do całkowitej liczby młodzieży (%) • liczba kierunków kształcenia na poziomie szkolnictwa ponadgimnazjalnego (szt./rok) • liczba inicjatyw/projektów w zakresie profili kształcenia szkół wyższych wspieranych przez miasto (szt./rok) • wydatki miasta związane z unowocześnieniem bazy dydaktycznej (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • wydatki miasta związane z budową nowych szkół (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.)
C 7. Rozwój różnych form i aktywności kulturalnych mieszkańców	• liczba imprez kulturalnych (szt./rok) • uczestnicy imprez kulturalnych (osoby/rok) • liczba podmiotów sektora i przemysłów kultury (szt./rok) • wydatki miasta wspierające aktywność instytucji kulturalnych (mln PLN/rok) • liczba konkursów / inicjatyw / projektów wspierających działalność kulturalną wśród młodzieży (szt./rok) • wydatki związane z adaptacją zasobów komunalnych dla potrzeb działalności kulturalnej (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • wydatki związane z budową nowych siedzib dla instytucji kulturalnych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.)
C 8. Aktywizacja sportowo-	• liczba imprez sportowych, rekreacyjnych (szt./rok)

rekreacyjna mieszkańców	• liczba uczestników imprez sportowych, rekreacyjnych (tys. osób/rok) • wydatki miasta związane z organizacją imprez sportowych, rekreacyjnych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • wielkość wsparcia sponsorów związana z organizacją imprez sportowych, rekreacyjnych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • wydatki miasta związane z remontami i modernizacją obiektów sportowych, rekreacyjnych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • wielkość kubatury, powierzchni urządzeń sportowo-rekreacyjnych wyremontowanych / zmodernizowanych (m³/rok, m²/rok, zbiorczo m³/rok, m²/rok od 2008 r.) • długość utworzonych ścieżek rowerowych (km/rok, zbiorczo km od 2008 r.) • liczba utworzonych parków aktywnej rekreacji dla dzieci i młodzieży (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.)
C 9. Podnoszenie standardu istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych	• liczba wyremontowanych / zmodernizowanych komunalnych lokali mieszkalnych (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • wydatki miasta związane z remontami / modernizacjami komunalnych lokali mieszkalnych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • liczba osób zamieszkałych w wyremontowanych / zmodernizowanych komunalnych lokalach mieszkalnych (osoby/rok, zbiorczo osoby od 2008 r.) • liczba odnowionych zasobów mieszkaniowych mieszczących się w obiektach zabytkowych (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • wydatki miasta związane z odnową zabytkowych zasobów mieszkaniowych (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • liczba sprywatyzowanych komunalnych lokali mieszkalnych (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • liczba osób zamieszkujących sprywatyzowane komunalne lokale mieszkalne (osoby/rok, zbiorczo osoby od 2008 r.)
C 10. Racjonalizacja działań w ramach polityki społecznej	• liczba projektów / inicjatyw organizacji pozarządowych na rzecz pomocy społecznej wspieranych przez miasto (szt./rok, zbiorczo szt. od 2008 r.) • liczba osób objętych projektami / inicjatywami organizacji pozarządowych na rzecz pomocy społecznej wspieranych przez miasto (osoby/rok, zbiorczo osoby od 2008 r.) • liczba wypłacanych zasiłków socjalnych (szt./rok) • przeciętna wartość zasiłku socjalnego (zł/osobę) • wydatki miasta związane z pomocą społeczną (mln PLN/rok, dynamika od 2007 r.) • szacunkowa liczba osób podlegających wykluczeniu społecznemu (tys. osób/rok, dynamika od 2007 r.) • szacunkowa liczba dzieci i młodzieży znajdujących się w rodzinach zagrożonych patologią społeczną (tys. osób/rok, dynamika od 2007 r.) • szacunkowa liczba osób żyjących poniżej minimum socjalnego (tys. osób/rok, dynamika od 2007 r.) • liczba urządzeń poprawiających dostępność obiektów publicznych dla osób niepełnosprawnych (szt./rok) • liczba przebudowanych / wyremontowanych budynków ochrony zdrowia (szt.)

	• powierzchnia przebudowanych / wyremontowanych budynków ochrony zdrowia (m²) • liczba zakupionego sprzętu medycznego (szt.)
C 11. Kształtowanie warunków dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego	• liczba użytkowników nowo wybudowanej sieci internetowej (tys. osób/rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba punktów publicznego dostępu do sieci internetowej • liczba punktów bezprzewodowego dostępu do sieci internetowej • skrócenie czasu obsługi interesantów (%) • ilość/wzrost/ usług typu „informacja” powstałych w wyniku realizacji projektów usług publicznych on-line oraz udostępniania zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych, itp. (szt./rok, %) • ilość/wzrost/ usług typu „interakcja” powstałych w wyniku realizacji projektów usług publicznych on-line oraz udostępniania zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych, itp. (szt./rok, %) • ilość/wzrost/ usług typu „interakcja dwukierunkowa” powstałych w wyniku realizacji projektów usług publicznych on-line oraz udostępniania zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych, itp. (szt./rok, %) • ilość/wzrost/ usług typu „transakcja” powstałych w wyniku realizacji projektów usług publicznych on-line oraz udostępniania zasobów bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych, itp. (szt./rok, %) • ilość wdrożonych systemów zarządzania informacją w JST (szt.) • ilość wdrożonych systemów elektronicznej archiwizacji dokumentów w JST (szt.) • ilość wdrożonych systemów elektronicznego obiegu dokumentów w JST (szt.)

Tabela 14. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla Priorytetu P3: „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”

Priorytet P3. Atrakcyjne przestrzenie publiczne	
Cele strategiczne	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji
C 12. Zapewnienie ładu przestrzennego	• przeciętny wzrost ceny m² nieruchomości mieszkaniowych w centrum miasta (%; rok bazowy 2007) • przeciętny wzrost ceny m² nieruchomości komercyjnych w centrum miasta (%; rok bazowy 2007) • wydatki miasta związane z wyburzaniem obiektów / urządzeń miejskich (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • szacunkowa wartość wydatków innych podmiotów związanych z wyburzaniem obiektów / urządzeń (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki miasta związane z realizacją projektów odtworzenia właściwego centrum miasta (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki innych podmiotów związane z realizacją projektów odtworzenia właściwego centrum miasta (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wskaźniki ewaluacji ujęte w celu horyzontalnym CH2: „Rewitalizacja miasta” • liczba osób korzystających z systemu informacji o terenie (osoby/rok)
C 13. Podniesienie standardu urządzeń infrastruktury komunalnej	• wydatki miasta w zakresie realizacji „Programu poprawy gospodarki wodno-ściekowej” (mln PLN/rok, zbiorczo począwszy od 2008 r.) • długość zmodernizowanej sieci wodno-kanalizacyjnej (km/rok, zbiorczo od 2008 r.) • długość nowo powstałej sieci wodno-kanalizacyjnej (km/rok, zbiorczo od 2008 r.) • procent / liczba osób obsługiwanych przez zmodernizowaną sieć wodno-kanalizacyjną (tys. osób, %; zbiorczo od 2008 r.)
C 14. Poprawa dostępności komunikacyjnej miasta	• wydatki miasta w zakresie realizacji programu modernizacji i remontów dróg (mln PLN/rok zbiorczo, począwszy od 2008 r.) • długość zmodernizowanej / wyremontowanej sieci drogowej (km/rok, zbiorczo od 2008 r.) • długość nowo powstałych dróg (km/rok, zbiorczo od 2008 r.) • długość zmodernizowanej / nowo powstałej sieci tramwajowej (km/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wymiana taboru tramwajowego (liczba nowo zakupionych jednostek taboru tramwajowego) • liczba osób obsługiwanych przez komunikację tramwajową (tys. osób/rok)
C 15. Rozwój budownictwa mieszkaniowego	• wielkość terenów przeznaczona pod budownictwo mieszkaniowe niskiej intensywności (ha) • wielkość terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe wysokiej intensywności (ha) • wydatki miasta związane z uzbrojeniem terenów pod budownictwo

	mieszkaniowe niskiej i wysokiej intensywności zabudowy (mln PLN/rok, zbiorczo do 2008 r.) • liczba mieszkań nowo powstałych w budownictwie mieszkaniowym niskiej i wysokiej intensywności zabudowy (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba osób zamieszkałych w nowo powstałym budownictwie mieszkaniowym niskiej i wysokiej intensywności zabudowy (osoby/rok, zbiorczo od 2008 r.) • przychody z tytułu sprzedaży ofert inwestycyjnych dla deweloperów realizujących budownictwo mieszkaniowe niskiej i wysokiej intensywności • liczba mieszkań powstałych w ramach TBS (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba osób zamieszkałych w nowo powstałych mieszkaniach TBS (osoby/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki miasta wspierające budowę mieszkań przez TBS (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.)

Tabela 15. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla Priorytetu P4: „Usługi metropolitalne”

Priorytet P4. Usługi metropolitalne	
Cele strategiczne	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji
C 16. Rozwój turystyki w oparciu o obiekty przemysłowe	• liczba ofert w zakresie turystyki przemysłowej (szt.) • liczba osób korzystających z ofert turystyki przemysłowej (tys. osób/rok) • liczba osób korzystających z bazy noclegowej (tys. osób/rok, dynamika od 2008 r.) • liczba miejsc noclegowych (szt., dynamika od 2008 r.) • liczba obiektów przemysłowych zabezpieczonych na potrzeby turystyki (szt.) • wydatki miasta związane z zabezpieczeniem obiektów przemysłowych na potrzeby turystyki (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki innych podmiotów związane z zabezpieczeniem obiektów przemysłowych na potrzeby turystyki (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba miejsc pracy związana z obsługą ofert w zakresie turystyki przemysłowej (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba punktów usługowych w ramach obiektów przemysłowych działających na rzecz turystyki przemysłowej (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.)
C 17. Rozwój usług medycznych	• liczba projektów / inicjatyw realizowanych przez Śląskie Centrum Chorób Serca wspieranych przez miasto (szt./rok) • wydatki miasta związane ze wsparciem projektów / inicjatyw realizowanych przez Śląskie Centrum Chorób Serca (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba pacjentów obsługiwanych przez Śląskie Centrum Chorób Serca (tys. osób/rok)
C 18. Zwiększenie międzynarodowej rozpoznawalności miasta w dziedzinie kultury i sportu	• liczba imprez kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym (szt./rok, dynamika od 2008 r.) • liczba uczestników imprez kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym (tys. osób/rok, dynamika od 2008 r.) • uczestnictwo środowisk twórczych miasta w międzynarodowych imprezach o charakterze kulturalnym (szt./rok) • liczba artystów działających w ramach inkubatora młodych artystów (osoby) • liczba imprez kulturalnych kreowanych w ramach inkubatora młodych artystów (szt./rok, dynamika od 2008 r.) • wydatki miasta związane z utworzeniem inkubatora młodych artystów (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba obiektów, w tym przemysłowych, zabezpieczonych na potrzeby kultury (szt.) • wydatki miasta związane z zabezpieczeniem obiektów, w tym przemysłowych na potrzeby kultury (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki miasta związane z budową / modernizacją obiektów kultury, w tym m.in. budowa Filharmonii Zabrzeńskiej, modernizacja Domu Muzyki i Tańca (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.)

	- wydatki miasta związane z modernizacją obiektów sportowych, w tym wydatki związane z budową stadionu Górnika Zabrze (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008r.) - wydatki innych podmiotów związane z modernizacją obiektów sportowych, w tym z budową stadionu Górnika Zabrze (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) - liczba meczów i innych imprez sportowych rozgrywanych na stadionie Górnika Zabrze o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (szt./rok, dynamika od 2008 r.) - liczba imprez o znaczeniu regionalnym, krajowym, międzynarodowym o charakterze kulturalnym, sportowym organizowanych w Hali Sportowej MOSiR
C 19. Rozwój placówek naukowych oraz szkolnictwa wyższego	- liczba projektów / inicjatyw Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w zakresie nauki wspieranych przez miasto (szt.) - wielkość wsparcia udzielonego przez miasto w związku z projektami / inicjatywami Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w zakresie nauki (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) - liczba projektów / inicjatyw załączających instytucji B+R w zakresie nauki wspieranych przez miasto (szt.) - wielkość wsparcia udzielonego przez miasto w związku z projektami / inicjatywami instytucji B+R w zakresie nauki (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) - liczba zmodernizowanych urządzeń / obiektów infrastruktury dydaktycznej AWF-u, Politechniki Śląskiej, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego (szt.) - wielkość wsparcia udzielonego przez miasto w związku z modernizacją urządzeń / obiektów infrastruktury dydaktycznej AWF-u, Politechniki Śląskiej, Śląskiego Uniwersytetu Medycznego (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.)
C 20. Poprawa międzynarodowej dostępności komunikacyjnej miasta	- liczba osób obsługiwanych przez centrum przesiadkowe (tys. osób/rok) - rodzaje środków komunikacji obsługujące centrum przesiadkowe (szt.) - liczba miejsc pracy powstała w ramach centrum przesiadkowego (szt./rok, dynamika od 2008 r.) - liczba obcokrajowców odwiedzających miasto (osoby/rok, zbiorczo od 2008 r.) - średni czas przejazdu pomiędzy dwoma punktami sieci drogowej (minuty) - nośność wybudowanych obiektów drogowych (kN/oś) - liczba wypadków drogowych (szt./rok, dynamika od 2008 r.) - czas dojazdu do centrum miasta z centrum Aglomeracji Górnośląskiej (minuty)

Tabela 16. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla celów horyzontalnych

Cele horyzontalne	
Cele	Wskaźniki monitoringu i ewaluacji
CH 1. Skuteczna promocja miasta	• liczba nowych ofert programowych w zakresie promocji gospodarczej miasta (szt.) • liczba uczestników imprez promocji gospodarczej miasta (tys. osób/rok) • liczba wypromowanych ofert inwestycyjnych (szt./rok) • liczba nowych ofert programowych w zakresie promocji wewnętrznej miasta (szt.) • liczba uczestników imprez promocji wewnętrznej miasta (tys. osób/rok) • liczba nowych ofert programowych w zakresie promocji metropolitalnej miasta (szt.) • liczba uczestników imprez promocji metropolitalnej miasta - targi, konferencje, wystawy międzynarodowe (tys. osób/rok) • uczestnictwo miasta w targach, konferencjach, wystawach międzynarodowych promujących miasto (szt./rok) • liczba nowych ofert programowych w zakresie turystyki przemysłowej (szt.) • liczba wypromowanych markowych produktów turystyki przemysłowej (szt.) • liczba uczestników imprez promujących markowe produkty turystyki przemysłowej (osoby/rok) • liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury (szt.) • liczba wypromowanych markowych produktów kulturowych (szt.) • liczba uczestników imprez promujących markowe produkty kulturowe (osoby/rok) • ilość nowo powstałych systemów oznakowania obiektów gospodarczych, kulturalnych, zabytkowych, turystycznych, itp. (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba osób odwiedzających portale / domeny o tematyce gospodarczej, turystycznej, kulturalnej związanej z miastem (tys. osób) • liczba osób korzystających z nowych punktów informacji gospodarczej, kulturalnej, turystycznej (tys. osób/rok)
CH 2. Rewitalizacja miasta	• liczba zrewitalizowanych budynków mieszkaniowych (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba osób zamieszkujących w budynkach poddanych rewitalizacji (osoby/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki miasta związane z rewitalizacją terenów miejskich (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach zrewitalizowanych (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba instytucji edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych zlokalizowanych na terenach zrewitalizowanych (szt./rok) • liczba obiektów przemysłowych zabezpieczonych na potrzeby nowych firm

	(szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba miejsc pracy powstała w firmach zlokalizowanych na terenach zrewitalizowanych (osoby/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki miasta związane z rewitalizacją terenów przemysłowych (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.)
CH 3. Poprawa estetyki miasta	• liczba nowych skwerów, placów, parków, zaułków, terenów zieleni miejskiej (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • powierzchnia skwerów, placów, parków, zaułków, terenów zieleni miejskiej (ha/rok, zbiorczo od 2008 r.) • wydatki związane z budową nowych skwerów, placów, parków, zaułków, terenów zieleni miejskiej (mln PLN/rok, zbiorczo mln PLN od 2008 r.) • liczba roślin wzbogaconych kolekcję Miejskiego Ogrodu Botanicznego (szt.) • liczba imprez organizowanych przez Miejski Ogród Botaniczny (szt./rok) • liczba osób odwiedzających Miejski Ogród Botaniczny (tys. osób/rok) • wydatki związane z podniesieniem atrakcyjności oferty Miejskiego Ogrodu Botanicznego (mln PLN/rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba utworzonych / odnowionych obiektów małej architektury o cennych walorach kulturowych (szt.) • liczba nowych ofert programowych w zakresie waloryzacji historycznej miasta (szt.) • liczba obiektów adaptowanych do nowych funkcji przywołujących przedwojenny klimat miasta (szt.) • liczba nowych ofert programowych w zakresie współpracy z właścicielami obiektów (szt.) • liczba obiektów o odnowionej elewacji (szt.) • liczba wyremontowanych obiektów (szt.)
CH 4. Poprawa jakości środowiska naturalnego	• udział ścieków oczyszczonych w ogólnej ilości ścieków (%) • zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń: BZT5, azot, fosfor, zawiesina (Mg/dobę) • zwiększenie przepustowości oczyszczalni ścieków (m³/dobę) • powierzchnia terenów inwestycji gospodarczych dostępnych w wyniku rozbudowy systemu wodno-kanalizacyjnego (ha) • powierzchnia terenów inwestycji mieszkaniowych dostępnych w wyniku rozbudowy systemu wodno-kanalizacyjnego (ha) • liczba przedsiębiorstw obsługiwanych przez system kanalizacji sanitarnej (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • liczba mieszkańców objętych selektywną zbiórką odpadów komunalnych (tys. osób/rok, dynamika od 2008 r.) • ilość zebranych selektywnie odpadów komunalnych (tony/rok) • ilość niesegregowanych odpadów komunalnych trafiających na składowiska (tony/rok) • przepustowość zakładów odzysku i przetwarzania odpadów komunalnych (tony/rok) • liczba miejsc pracy utworzona w zakładach odzysku i przetwarzania odpadów

	komunalnych (osoby/rok, dynamika od 2008 r.) • ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest (tony/rok) • zmniejszenie emisji do atmosfery SO₂, NO_x, CO₂ i pyłów (tony/rok) • liczba zlikwidowanych źródeł niskiej emisji (szt./rok, zbiorczo od 2008 r.) • zmniejszenie zapotrzebowania na ciepło w budynkach podłączonych do sieci zdalaczynnej (MWh/rok) • powierzchnia terenów objętych monitoringiem środowiska (ha) • powierzchnia terenów objętych mapami akustycznymi (ha)
CH 5. Współpraca wielopodmiotowa	• liczba nowych ofert programowych w zakresie realizacji wspólnych projektów / inicjatyw przez miasto oraz podmioty sektora biznesu i sektora publicznego, miasta Aglomeracji Górnośląskiej, miasta partnerskie (szt.) • liczba projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym, realizowana przez miasto wspólnie z podmiotami sektora biznesu (szt./rok) • udział wydatków miasta w ramach wspólnych z sektorem biznesu projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym (%) • liczba projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym realizowana przez miasto wspólnie z podmiotami sektora społecznego (szt./rok) • udział wydatków miasta w ramach wspólnych z sektorem społecznym projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym (%) • liczba projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym realizowana przez miasto wspólnie z miastami Aglomeracji Górnośląskiej (szt./rok) • udział wydatków miasta w ramach wspólnych z miastami Aglomeracji Górnośląskiej projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym (%) • liczba projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym realizowana przez miasto wspólnie z miastami partnerskimi (szt./rok) • udział wydatków miasta w ramach wspólnych z miastami partnerskimi projektów / inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym, kulturowym, turystycznym, środowiskowym (%)

2. Rozwiązania organizacyjne w zakresie monitoringu strategicznego

Zaproponowane elementy monitoringu *Strategii rozwoju miasta Zabrze na lata 2008-2020*, w szczególności szeroki zakres tematyczny informacji dostarczanych poprzez wskaźniki ewaluacji wymaga wprowadzenia niezbędnych dostosowań organizacyjnych determinujących skuteczność procesu implementacji. W celu wykonywania zadań związanych z monitoringiem *Strategii* proponuje się powołanie w ramach Zespołu ds. Wdrażania *Strategii* tzw. **Grupy Ewaluacyjnej**, której zadaniem będzie:

- gromadzenie informacji ilościowej, obejmującej zakresowo zbiór wskaźników monitoringu i ewaluacji;
- przygotowanie i przeprowadzenie procesu corocznego badania opinii mieszkańców;
- gromadzenie informacji związanej z procesem wdrażania *Strategii*, w tym zawartej w koncepcjach projektów, studiach wykonalności, strategiach funkcjonalnych, programie operacyjnym rozwoju miasta oraz innych dokumentach planistycznych;
- monitoring prasy, programów telewizyjnych i radiowych ukierunkowany na pozyskiwanie informacji nt. postrzegania procesu realizacji *Strategii*;
- przetwarzanie i analiza informacji związanych z oceną procesu wdrażania *Strategii*;
- przygotowanie **corocznego raportu ewaluacyjnego**, stanowiącego część rocznego raportu implementacyjnego, dostarczającego informacji nt. oceny efektów procesu wdrażania *Strategii*.

Grupa ewaluacyjna będzie także odpowiedzialna za zidentyfikowanie potrzeb w zakresie modyfikacji i dostosowania obecnie istniejących w Urzędzie Miejskim systemów gromadzenia informacji (ze względu na możliwość gromadzenia informacji dla zbioru wskaźników monitoringu i ewaluacji), w tym wprowadzenia odpowiednich systemów informatycznych oraz systemów raportowania.

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Wzajemne relacje pomiędzy siłami i szansami (ćwiartka I)	47
Tabela 2. Wzajemne relacje pomiędzy siłami a zagrożeniami (ćwiartka II)	48
Tabela 3. Wzajemne relacje pomiędzy słabościami a szansami (ćwiartka III).....	49
Tabela 4. Wzajemne relacje pomiędzy słabościami a szansami (ćwiartka IV)	50
Tabela 5. Zestawienie wyników macierzy SWOT	53
Tabela 6. Priorytety rozwoju, wyzwania strategiczne, cele strategiczne i horyzontalne	62
Tabela 7. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P1: „Środowisko gospodarcze”	64
Tabela 8. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P2: „Nowoczesne społeczeństwo miejskie”	68
Tabela 9. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P3: „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”	73
Tabela 10. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla priorytetu P4: „Usługi metropolitalne”	76
Tabela 11. Kierunki działań, przedsięwzięcia rozwojowe dla celów horyzontalnych.....	78
Tabela 12. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla priorytetu P1: „Środowisko gospodarcze”	87
Tabela 13. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla Priorytetu P2: „Nowoczesne społeczeństwo miejskie”	89
Tabela 14. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla Priorytetu P3: „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”	92
Tabela 15. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla Priorytetu P4: „Usługi metropolitalne”	94
Tabela 16. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii dla celów horyzontalnych.....	96
 Rysunek 1. Relacja pomiędzy wartościami – logika identyfikacji priorytetów rozwoju.....	9

Załącznik nr 1. Uczestnicy prac nad Strategią

Lp.	Imię i nazwisko	Reprezentowana instytucja
1	Małgorzata Mańka-Szulik	Prezydent Miasta
2	Adam Kurbiel	Zastępca Prezydenta
3	Krzysztof Lewandowski	Zastępca Prezydenta
4	Piotr Barczyk	Skarbnik Miasta
5	Ewa Weber	Dyrektor Urzędu Miejskiego w Zabrzu
6	Roksana Dragon	Biuro Poselskie Tadeusza Wity
7	Eugenia Nowakowska	Biuro Poselskie Tadeusza Wity
8	Ks. Józef Dorosz	Parafia św. Józefa
9	Marianna Kaernbach	Rada Miejska
10	Maria Krybus	Rada Miejska
11	Sławomir Pelec	Rada Miejska
12	Marian Czochara	Rada Miejska
13	Gerd Piernikarczyk	Rada Miejska
14	Przemysław Juroszek	Rada Miejska
15	Jerzy Wereta	Rada Miejska
16	Adam Kołodziejski	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Zabrze
17	Walerian Wiora	Rada Gospodarcza przy Prezydencie Miasta Zabrze
18	Zdzisław Iwański	Rada Sportu przy Prezydencie Miasta Zabrze
19	Rafał Kobos	Pełnomocnik Prezydenta ds. Inwestorów
20	Larysa Tkacz-Pałac	Pełnomocnik Prezydenta ds. Rewitalizacji
21	Stanisława Dornia	Rada Dzielnicy Centrum Południe
22	Józef Konieczny	Rada Dzielnicy Grzybowice
23	Adrian Pyszka	Rada Dzielnicy Helenka
24	Marek Skrzypek	Rada Dzielnicy Helenka
25	Stefan Kubica	Rada Dzielnicy Helenka

26	Jan Szulik	Rada Dzielnicy Kończyce
27	Jerzy Loska	Rada Dzielnicy Kończyce
28	Alicja Pigoń-Węgiel	Rada Dzielnicy Maciejów
29	Krystyna Postrzednik	Rada Dzielnicy Maciejów
30	Jerzy Zamora	Rada Dzielnicy Maciejów
31	Józef Kowol	Rada Dzielnicy Mikulczyce
32	Józef Skoczylas	Rada Dzielnicy Mikulczyce
33	Jerzy Mazur	Rada Dzielnicy Osiedla Janek
34	Jan Kasprzyk	Rada Dzielnicy Zaborze Południe
35	Edeltrauda Depta	Rada Dzielnicy Zaborze Południe
36	Dorota Oleszko	Rada Dzielnicy Zaborze Południe
37	Jan Skawiński	Rada Dzielnicy Zaborze Północ
38	Alojzy Cieśla	Rada Osiedla Młodego Górnika
39	Jan Kałuski	Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej
40	Lesław Zoport	Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla Zabrze
41	Maciej Koztecki	Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska PAN
42	Andrzej Kamiński	Cech Rzemieślników Małej i Średniej Przedsiębiorczości oraz Pracodawców
43	Janusz Furmaniak	Zabrzańska Izba Gospodarcza
44	Zbigniew Krzyżanowski	Zabrzańska Izba Przemysłowo-Handlowa
45	Stanisław Sidor	Zabrzańskie Stowarzyszenie Kupców
46	Leon Krota	Zabrzańskie Stowarzyszenie Kupców
47	Bogusław Korpak	ZSK Zabrze
48	Grzegorz Rochan	Zabrzańskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej
49	Lesław Złotorowicz	Zabrzańskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej
50	Elżbieta Neruś	Zabrzańskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej
51	Eugeniusz Demidowicz	Zabrzańskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji
52	Ilona Wilczek	Zabrzańska Spółdzielnia Mieszkaniowa

53	Czesław Zdechlikiewicz	Centrum Organizacji Pozarządowych
54	Alina Nowak	Powiatowy Urząd Pracy
55	Halina Matys	Powiatowy Urząd Pracy
56	Zbigniew Gurnacz	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
57	Leszek Kołodziejczyk	Komenda Miejska Policji
58	Mirosława Czubala - Uziel	Straż Miejska
59	Jarosław Raszpla	Straż Miejska
60	Józef Gawron	SKS GWAREK
61	Elżbieta Adryńska	Głos Zabrze i Rudy Śląskiej
62	Katarzyna Kleczka	Zabrzeński Informator Samorządowy
63	Izabela Kaszuba	Biuro Audytu Wewnętrznego UM Zabrze
64	Mirosław Kaszycki	Biuro Kontroli UM Zabrze
65	Andrzej Twardecki	Biuro Nadzoru Właścicielskiego UM Zabrze
66	Jan Szołtysek	Biuro Promocji Miasta UM Zabrze
67	Michał Astapczyk	Wydział Obrotu Nieruchomościami UM Zabrze
68	Ewa Rowecka	Wydział Strategii i Rozwoju Miasta UM Zabrze
69	Urszula Pawłowska	Wydział Budownictwa UM Zabrze
70	Elżbieta Jankowska-Nowacka	Wydział Budownictwa UM Zabrze
71	Ewa Ratajczak	Wydział Budżetu UM Zabrze
72	Antoni Wrodło	Wydział Ekologii UM Zabrze
73	Bożena Kołodziej	Wydział Ekologii UM Zabrze
74	Grzegorz Janecki	Wydział Infrastruktury Komunalnej UM Zabrze
75	Józef Strózik	Wydział Infrastruktury UM Zabrze
76	Kazimierz Ladziński	Wydział Inwestycji UM Zabrze
77	Stanisław Śliwiński	Wydział Inwestycji UM Zabrze
78	Dariusz Krawczyk	Wydział Kontaktów Społecznych UM Zabrze
79	Barbara Chamiga	Wydział Kontaktów Społecznych UM Zabrze

80	Eugeniusz Tatys	Wydział Kultury i Sportu UM Zabrze
81	Elżbieta Sikora	Wydział Komunikacji UM Zabrze
82	Edyta Zelosko	Wydział Księgowości Urzędu UM Zabrze
83	Dorota Szatters	Wydział Kultury i Sportu UM Zabrze
84	Ewa Dybał	Wydział Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej UM Zabrze
85	Czesława Winecka	Wydział Ochrony Zdrowia i Pomocy Społecznej UM Zabrze
86	Romuald Rymaszewski	Wydział Organizacyjny UM Zabrze
87	Beata Szuran	Wydział Oświaty UM Zabrze
88	Katarzyna Kucia	Wydział Podatków i Egzekucji Administracyjnych UM Zabrze
89	Anna Wyleżoł	Wydział Zarządzania Nieruchomościami UM Zabrze
90	Jakub Kurasiewicz	Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności UM Zabrze
91	Magdalena Korzeniowska	Wydział Zarządzania Nieruchomościami UM Zabrze

Zespół zadaniowy

1	Bartłomiej Szewczyk	Wydział Strategii i Rozwoju Miasta UM Zabrze
2	Czesława Węclewicz	Wydział Strategii i Rozwoju Miasta UM Zabrze
3	Zenon Rodak	Wydział Strategii i Rozwoju Miasta UM Zabrze
4	Marcin Bania	Wydział Strategii i Rozwoju Miasta UM Zabrze
5	Magdalena Gózdź	Wydział Strategii i Rozwoju Miasta UM Zabrze
6	Anna Sekuła	Wydział Strategii i Rozwoju Miasta UM Zabrze

Zespół metodyczny

Lp.	Imię i nazwisko	Reprezentowana instytucja
1	dr Małgorzata Czornik	Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katedra Badań Strategicznych i Regionalnych
2	dr Adam Drobnik	Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katedra Badań Strategicznych i Regionalnych
3	dr Maciej Baranowski	Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katedra Finansów
4	mgr Piotr Gibas	Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katedra Gospodarki Przestrzennej

Załącznik nr 2. Wyniki internetowej ankiety dla mieszkańców Zabrze

Analiza metryczki ankiety

PLEĆ RESPONDENTA	respondenci	%
kobiety	80	48,5
mężczyźni	85	51,5
suma	165	100

WIEK RESPONDENTÓW	respondenci	%
do 20 lat	31	18,8
od 21 - 30	72	43,6
od 31 - 40	32	19,4
od 41 – 50	20	12,1
od 51 - 60	10	6,1

WYKONYWANY ZAWÓD	respondenci	%
student	21	12,7
uczeń	19	11,5
nauczyciel	14	8,5
urzędnik	12	7,3
pracownik umysłowy	12	7,3
bezrobotny	8	4,8
ekonomista	6	3,6
informatyk	5	3,0
lekarz	3	1,8
górnik	3	1,8
handlowiec	3	1,8
menedżer	3	1,8
inżynier budowlany	3	1,8
chemik	2	1,2
wolny zawód	2	1,2
budowlaniec	2	1,2
sprzedawca	2	1,2
właściciel firmy	2	1,2
elektryk	2	1,2
pracownik naukowy	2	1,2
dziennikarz	2	1,2
historyk	2	1,2

przedstawiciel handlowy	2	1,2
spawacz	2	1,2
konsultant	1	0,6
kierownik działu promocji	1	0,6
pracownik ochrony	1	0,6
kierowca	1	0,6
emeryt	1	0,6
magazynier	1	0,6
prawnik	1	0,6
dyspozytor	1	0,6
mechanik	1	0,6
pracownik fizyczny	1	0,6
pracownik obsługi kompleksu rozrywkowego	1	0,6
doradca finansowy	1	0,6
rencista	1	0,6
prezes	1	0,6
pracownik usług	1	0,6
monter	1	0,6
architekt	1	0,6
specjalista sprzedaży węgla	1	0,6
artysta plastyk	1	0,6
automatyk	1	0,6
rejestratorka medyczna	1	0,6
psycholog	1	0,6
kierownik salonu	1	0,6
koordynator	1	0,6
cukiernik	1	0,6
laborant	1	0,6
kosmetyczka	1	0,6
opiekunka do dzieci	1	0,6
pedagog	1	0,6
renowator	1	0,6
bibliotekarz	1	0,6

JAK DŁUGO MIESZKAM W ZABRZU	respondenci	%
do 5 lat	9	5,5
do 10	7	4,2
do 15	9	5,5
do 20	12	7,3
ponad 20	17	10,3
od urodzenia	111	67,3

PRACUJE W ZABRZU	respondenci	%
tak	87	52,7
nie	78	47,3

Pytanie 1. Co jest największą zaletą Zabrze?

ZALETY MIASTA	płeć	wiek					SUMA	
		do 20	21-30	31-40	41-50	51-60		
położenie	M	2	22	9	3	1	37	55
	K		14	3	1		18	
sport (Górnik Zabrze)	M	3	8	4	1		16	19
	K		1	1		1	3	
komunikacja	M	2	6	3	1		12	17
	K	1	3	1			5	
zabytki	M	2	2		2		6	16
	K	2	5	2	1		10	
tereny zielone	M	1	3	1			5	15
	K	1	6		1	2	10	
opieka zdrowotna	M	1	2	3	2		8	15
	K		3		2	2	7	
brak zalet	M				2	1	3	14
	K	2	6		2	1	11	
dziedzictwo przemysłowe	M	1	7	3			11	12
	K			1			1	
kultura	M			2			2	10
	K	4	3		1		8	
tereny do zagospodarowania	M	2	2	3	1	1	9	
ciągły rozwój	M			1			1	9
	K	1	4	1	1	1	8	
filia uczelni wyższych	M		4	1	2		7	8
	K		1				1	
potencjał ludzki	M	1	3	1			5	7
	K			1	1		2	
duże sklepy	M	1	1				2	7
	K	2	3				5	
ciekawa historia	M	1	3	1			5	6
	K	1					1	
tradycja	M		2		2		4	5
	K			1			1	
klimat	M		2	1			3	4
	K			1			1	
ładny rynek kamienice	M	2			1		3	4

	K	1					1	
imprezy na MOSiR	M	2			1		3	4
	K	1					1	
Multikino	M	1					1	3
	K		2				2	
Dom Muzyki i Tańca	M		1				1	2
	K		1				1	
dużo możliwości spędzenia czasu	K		1		1			2
nowy prezydent	M		1	1				2
kąpieliska, ośrodki sportu	K	2						2
muzea	K		1					1
tolerancja	K				1			1
atmosfera wśród mieszkańców	K	1						1
spokój	K		1					1
dbanie o ekologię	K					1		1
impreza „Muzyczne lato”	K		1					1
reklamy na billboardach	K		1					1
hufiec ZHP	M	1						1
szkoły językowe	M	1						1
ciekawe miejsca	K		1					1
restauracje	M	1						1

Pytanie 2. Jakie zachowanie mieszkańców Zabrze najbardziej Cię denerwuje?

JAKIE ZACHOWANIE MIESZKAŃCÓW CIĘ DENERWUJE	płeć	wiek					SUMA	
		do 20	21-30	31-40	41-50	51-60		
niedbanie o czystość - brud	M	1	12	6	1		20	40
	K	4	9	2	3	2	20	
pijaństwo awantury	M	3	7	3	1	1	15	27
	K	1	9		1	1	12	
obojętność	M	1	1	1	3	1	7	22
	K	4	4	2	3	2	15	
wandalizm	M	1	6	2			9	21
	K	1	8	1		2	12	
chamstwo wulgaryzm	M	2	4	1		1	8	17
	K	2	6		1		9	
hałasy /nocne/	M		1	1			2	16
	K	3	6	3		2	14	
odchody zwierząt	M	1	1	1	1		4	11
	K	1	1	3	1	1	7	
brak inicjatywy	M	1	2	2			5	10
	K		2		3		5	
narzekanie	M	1	3	4			8	9
	K				1		1	
niekulturalne zachowanie	M	1	1	1			3	9
	K	1	2	1	1	1	6	
kradzieże	M		1	1	1		3	8
	K		3			2	5	
miernota intelektualna	M	1	2	1		1	5	7
	K		2				2	
brak uwag	M			2	1		3	7
	K	2			1	1	4	

brak entuzjazmu	M	1	3	2			6	7
	K		1				1	
plotkowanie	M			1			1	7
	K	2	2	1	1		6	
wścibskość	M	3	2				5	7
	K	2					2	
zawiść zazdrość	M	2					2	6
	K		2		1	1	4	
łamanie przepisów drogowych	M		3				3	5
	K		2				2	
rodziny patologiczne	M	1	1	1			3	5
	K		1			1	2	
agresja	M	1					1	5
	K		3		1		4	
pijana młodzież	M			1			1	4
	K		2			1	3	
niechlujstwo	K	1	1	1		1		4
mniejszość romska nietolerancja	M				1		1	4
	K	1	2				3	
chuligaństwo	M		3					3
roszczeniowość	M	1	2					3
brak dbałości o zabytki	M		1				1	2
	K	1					1	
brak dumy	M				1		1	2
	K			1			1	
brak odpowiedzialności obywatelskiej	M		1			1		2
brak ambicji	M		1					1
pazerność na pieniądze	M			1				1
stagnacja zawodowa	M		1					1
beztroska	M		1					1

Pytanie 3. Z czego powinno być znane Zabrze ?

Z czego powinno być znane Zabrze	płeć	wiek																					Suma		
		do 20 lat				do 30 lat				do 40 lat				do 50 lat				do 60 lat							
		jak długo mieszka w mieście																							
		do 5	10-15	od urodz	do 5	do 10	do 15	do 20	pow 20	od urodz	do 5	do 10	do 15	pow 20	od urodz	do 5	do 15	do 20	pow 20	od urodz	do 20	pow 20			od urodz
dziedzictwo przemysłowe kopalnia Guido	M			1	2	1	2		1	7		3			8				1	3		1	1	31	62
	K			5				2	1	12					4		1	1		2		3		31	
Górnik Zabrze – sport	M		1	1	1		2		1	13		2	1		5	1			1	6				35	48
	K	1		2					1	3				1	1		1			1		1	1	13	
Centrum Chorób Serca	M			1			1			4		3			1					1		1		12	27
	K			1	1					4		1			3					1		4		15	
wydarzenia artystyczne kultura	M						1			1			2		1					1			1	7	26
	K			4	2			2	1	4							1	1		2		1	1	19	
ośrodek akademicki	M			1	1				1	3					3					3				12	22
	K			1						2					1			1		2		3		10	
Dom Muzyki i Tańca	M			1			1			2			1	1										6	13
	K			2				1	1	2		1												7	
rozwinięty przemysł	M			1						1	1			1	1									5	13
	K			1						3								1		2		1		8	
czystości i estetyki	K			2	1					3					2				1	1		1		11	
zabytki	M			1						1			1							2				5	10
	K									3										1		1		5	
inicjatywy przedsiębiorczości	M			1				1		2					2					1				7	8
	K																					1		1	
dynamiczny rozwój	M					1		1		1			1		1									5	7
	K			1				1																2	
tereny zielone	M				1					2										1				4	7
	K									3														3	
Centrum Kultury Wiatrak	M			1						1														2	6
	K	1							1	2														4	
trudno powiedzieć - nie wiem	M			3					1															4	5
	K			1																				1	

tradycja – śląskość	K			1						1					1				1				4	
skuteczny samorząd	M							1							1							2	4	
	K																	1			1	2		
transport miejski komunikacja	M								1									1				2	4	
	K								2													2		
historia	M										1				1				1				3	4
	K			1																		1		
ośrodki sportu	M						1			1			1										3	4
	K			1																			1	
kościół	M			1																			1	3
	K			1																	1		2	
Multikino	M		1	1																			2	3
	K							1															1	
klimat ludzki	M			1																			1	3
	K									2													2	
architektura	K			1																	2			3
małe bezrobocie	K			1				2																3
Ogród Botaniczny	K			1						2														3
Teatr Nowy	M							1															1	3
	K									2													2	
najlepsza policja w kraju bezpieczeństwo	M								1														1	3
	K							1						1									2	
wieża ciśnień	M						1			1														2
rozrywkowe centrum	M									1													1	2
	K																	1					1	
brak korupcji	M									1													1	2
	K													1									1	
firmy polskie i zagraniczne	M								2															2
Hala MOSiR	M		1																				1	2
	K			1																			1	
ochrona środowiska	M											1											1	2
	K												1		1								1	

gospodarność	K									2															2
obszary przemysłowe i wypoczynku	M			1																				1	2
	K																			1				1	
cmentarz żydowski	K			2																					2
działalność prezydenta	M									1															1
dworzec autobusowy	M			1																					1
handel	M									1															1
pracowitość	M									1															1
chór Resonans con tutti	M											1													1
huta Donnesmarck	M			1																					1
warunki życiowe	M												1												1
infrastruktura ekonomiczna	M													1											1
paraolimpiady	K																			1					1

Pytanie 4. Czego brakuje w Zabrze?

Czego brakuje w Zabrzu, co chciałbyś zmienić	płeć	wiek																						suma	
		do 20 lat				do 30 lat				do 40 lat				do 50 lat				do 60 lat							
		jak długo mieszka w Zabrzu																							
		do 5	10-15	do 20	od urodz	do 5	10-15	do 20	pow 20	od urodz	do 5	do 10	do 15	do 20	pow 20	od urodz	do 5	10-15	do 20	pow 20	od urodz	pow 20	od urodz		
remontować kamienice rekultywować	M				1	1		1	2	5					1	2				1	2	1		17	32
	K				3	1				4		1			1			1			3	1		15	
sprzątać aby było czyszej	M						2			4		2		1	1							1		11	28
	K	1	1		2					6						2			1		1	2	1	17	
dworzec kolejowy autobusowy	M				2		2		1	4	1					2					1			13	26
	K				1				2	4		1						1			1	3		13	
lepszy stan dróg	M				1		1		2	5		1	1			4	1				2	1		19	25
	K				1					2								1			2			6	
remont centrum	M				2	1		1		3		2									1			10	17
	K				3			1		1		1										1		7	
więcej imprez kulturalnych	M				1							2									1			4	16
	K		1		3	1				5						1						1		12	
więcej miejsc rozrywki dla młodzieży	M			1						2		1												4	13
	K		1		2			1		2		1				1					1			9	
większe bezpieczeństwo	M				1											1					1			3	12
	K				1	1			1	4						1					1			9	
więcej i lepiej funkcjonujące linie autobusowe i tramwajowe	M				1	1	1		1	2		1				1					1			9	12
	K				1					2														3	
więcej miejsc integracji mieszkańców	M			1		1	2			3						1								8	11
	K					1				2														3	
trasy rowerowe	M									1														1	9
	K				1	1			1	2											1	2		8	
nowy basen aquapark	K				2	1				2		1										2		8	
odnowić stadion Górnika	M								1	2			1								1			5	7
	K									2														2	

więcej terenów zielonych w centrum	M				1		1								1							3	7
	K				3				1													4	
zbudować rynek	M								2		1							1				4	6
	K								2													2	
więcej miejsc pracy	M				1			1	2													4	6
	K								2													2	
ul. Wolności	M				1				1	1					1				1			5	6
	K																	1				1	
nowy zadbane park tereny zielone	M								1													1	6
	K				1				2									1	1			5	
lepszą pracę Straży Miejskiej	M								2						2							4	5
	K						1															1	
więcej zajęć dla dzieci	M				1													2				3	5
	K										1							1				2	
więcej mieszkań dla młodych	M									1		1			2								4
zagospodarować nieużytki	M								2													2	4
	K				1														1			2	
dbać o zabytki	M																1					1	4
	K				2				1													3	
kompleks sportowy	M				1																	1	4
	K				1														2			3	
kawiarnie i restauracje w centrum	M					1								1								2	4
	K						1		1													2	
nowe place zabaw dla dzieci	K					2			1									1					4
ul. 3 Maja	M				1					1												2	3
	K																	1				1	
nowe uczelnie wyższe	M							1														1	3
	K				1									1								2	
mniej supermarketów	M					1		1														2	3
	K				1																	1	
kontrolować wydatki socjalne	K								1		1									1			3

prezydenta	K								2															2
parkingi w centrum	K							1													1			2
monitoring w centrum	M							1							1									2
ład architektoniczny	M																						1	2
	K														1								1	
sprzątać po zwierzętach – kosze	K								1															1
nowa siedziba dla hufca harcerskiego	M				1																			1
administracja na Helence	K				1																			1
lepsz organizacja imprez kulturalnych	K				1																			1
przebudować południową część Zabrze	M				1																			1
wybudować halę targową	K					1																		1
budowa nowych osiedli	K				1																			1
klub bilardowy	M				1																			1
rewitalizacja kamienic	M				1																			1
walka z patologią	M											1												1

Pytanie 5. Jakie firmy (jakiej branży) powinny działać w Zabrzu?

Jakie firmy powinny działać w Zabrzu	Suma	Płeć	Praca w Zabrzu	Zawód
przemysłu ciężkiego	16	K	T	EKONOMISTA
				NAUCZYCIEL - 2
				RENOWATOR
		M	N	UCZEŃ
				STUDENT
				INFORMATYK
				KIEROWNIK BUDOWY
				PRAC. UMYŚLOWY
			T	KIEROWNIK
				CHEMIK
				MECHANIK
				SPAWACZ
				EKONOMISTA
				UCZEŃ
				HANDLOWIEC
budowlane	16	K	N	KSIEGOWA
				PEDAGOG
				STUDENT
			T	KOORDYNATOR
				PRAC. SZKOŁY
				STUDENT
		M	N	EKONOMISTA – 2
				STUDENT
				KIEROWNIK
				ELEKTRYK
			T	EKONOMISTA
				HISTORYK
				SPAWACZ
komputerowe informatyczne	16	K	N	PSYCHOLOG
			T	HISTORYK
				NAUCZYCIEL
		M	N	UCZEŃ
				STUDENT – 2
				INFORMATYK – 2
				KONSULTANT PROJEKTANT
				RENCISTA
			T	KIEROWCA
				URZĘDNIK
				MONTER
				PRAC. FIZYCZNY
				STUDENT
				HANDLOWIEC
kultury i rozrywki	13	K	N	UCZEŃ – 4
				DZIENNIKARZ
				BEZROBOTNA
			T	URZĘDNIK BANKOWY
				STUDENT

		M	N	NAUCZYCIEL -2
				URZĘDNIK
			T	STUDENT
nowych technologii	13	K	N	BIBLIOTEKARZ
			T	HISTORYK
				PRACOWNIK
				ADMINISTRACYJNY
		M	N	PRAC. UMYŚŁOWY
				MENEDŻER
				STUDENT - 3
				INFORMATYK
				NAUCZYCIEL AKADEMICKI
				SPRZEDAWCA
			T	INŻ. BUDOWNICTWA
NAUCZYCIEL				
samochodowe	10	K	T	NAUCZYCIEL - 2
			LEKARZ	
		M	N	ADWOKAT
				EKONOMISTA
			T	EKONOMISTA
				ELEKTRYK
				PLASTYK
				GÓRNIK
HANDLOWIEC				
handlowe	9	K	N	INŻYNIER CHEMIK
				BEZROBOTNA
			T	PRAC. BIUROWY
				STUDENT
		M	N	URZĘDNIK
				NAUCZYCIEL AKADEMICKI
				RENCISTA
PRAC. UMYŚŁOWY				
T	ELEKTRYK			
elektroniczne	9	K	T	NAUCZYCIEL
			LEKARZ	
		M	N	UCZEŃ
				STUDENT
				INFORMATYK
			T	MENEDŻER
				EKONOMISTA
CHEMIK				
HANDLOWIEC				
przemysłu lekkie	8	K	T	PRAC. BIUROWY
				EKONOMISTA
				NAUCZYCIEL
				NAUCZYCIEL
				LEKARZ
		M	N	UCZEŃ
ELEKTRYK				
T	HANDLOWIEC			
turystyki	7	K	T	KOORDYNATOR

			T	KIEROWNIK
			N	INŻ. CHEMIK
			T	STUDENT
		M	T	EKONOMISTA
			N	HISTORYK
			T	DZIENNIKARZ
gastronomii	7	K	N	STUDENT
				BEZROBOTNA – 2
			T	KOORDYNATOR
		M	T	PRAC. BIUROWY
			N	URZĘDNIK
przemysłu medycznego	6	M	N	PRACOWNIK USŁUGOWY
				STUDENT
				INŻ. BUDOWNICTWA
				KONSULTANT
			T	LEKARZ
Usług logistycznych	6	K	M	PRAC. UMYŚLOWY
				GÓRNIK
				EKONOMISTA
				STUDENT
				KONSULTANT
górnictwa	5	K	M	WOLNY ZAWÓD
				EKONOMISTA
				DORADCA FINANSOWY
				STUDENT
				UCZEŃ
spożywcze	5	K	M	HISTORYK
				TECHNIK GÓRNIK
				EKONOMISTA
				LEKARZ
				WOLNY ZAWÓD
usług medycznych	5	K	M	TECHNIK GÓRNIK
				HANDLOWIEC
				MENEDŻER
				PRAC. BIUROWY
				STUDENT
usług transportowych	4	K	M	KIEROWNIK BUDOWY
				STUDENT
				EKONOMISTA
				UCZEŃ
				KONSULTANT
sportowe	4	K	M	RENCISTA
				NAUCZYCIEL
				STUDENT
				MAGAZYNIER
				PRACOWNIK NAUKOWY
ochrony środowiska	3	K	T	HISTORYK
				NAUCZYCIEL
				INFORMATYK
badawczo-naukowe	3	M	N	PRACOWNIK NAUKOWY

			T	CHEMIK
				GÓRNIK
szkolnictwa wyższego	3	K	N	MENEDŻER
		M	N	BIBLIOTEKARZ
marketingu	2	K	N	URZĘDNIK
		M	T	STUDENT
pośrednictwa pracy	2	K	N	GÓRNIK
		M	N	DZIENNIKARZ
usług sprzątan	2	K	N	SPECJ. D/S. REKRUTACJI
		M	T	STUDENT
usług hotelarskich	2	K	N	GRAFIK KOMPUTEROWY
		M	T	STUDENT
deweloperskie	2	K	T	NAUCZYCIEL
		M	N	URZĘDNIK BANKOWY
galerie	2	K	T	STUDENT
		M	T	URZĘDNIK BANKOWY
przemysłu piwowarskiego	2	K	T	PRACOWNIK USŁUG
		M	T	NAUCZYCIEL
ubezpieczenie	2	M	N	KIEROWCA
		M	T	STUDENT
farmaceutyczne	2	M	N	TECHNIK GÓRNIK
		M	T	NAUCZYCIEL AKADEMICKI
mechaniki precyzyjnej	1	M	T	KIEROWCA
materiałów budowlanych	1	M	N	PROGRAMISTA
ogrodnicze	1	K	N	STUDENT
hutnicze	1	K	T	KIEROWNIK
rzemiosła	1	K	T	EKONOMISTA
rehabilitacji	1	M	T	NAUCZYCIEL
lokalne radio	1	K	N	DZIENNIKARZ
wypożyczalnia rowerów	1	K	N	DZIENNIKARZ
artystyczne	1	M	T	PLASTYK
telekomunikacyjne	1	M	T	NAUCZYCIEL
organizujące zajęcia dla dzieci	1	K	N	KOSMETYCZKA
wodociągi	1	K	T	PRAC. SZKOŁY
kosmetyczne	1	M	N	NAUCZYCIEL AKADEMICKI
c&a – odzież	1	K	N	UCZEŃ
cukiernicze	1	K	T	CUKIERNIK
velux	1	K	N	UCZEŃ
hurtownie	1	K	N	UCZEŃ
agencje reklamy	1	K	N	UCZEŃ
zarządzające	1	K	N	STUDENT
transportowe	1	K	T	KOORDYNATOR
chemiczne	1	M	T	HANDLOWIEC

Załącznik nr 3. Wyniki ankietyzacji bezpośredniej mieszkańców Zabrze

Pytanie 1. Jakim miastem powinno być Zabrze?:

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
gdzie dobrze jest mieszkać	193	76%
gdzie miło można spędzić wolny czas	132	52%
gdzie chciałbym pracować	117	46%
na trasie wycieczek turystycznych	38	15%
przemysłowym	28	11,0%
wyspecjalizowanych usług	27	10,6%
inne ¹²	11	4%
RAZEM	255	-

Pytanie 2. Z czego powinno być znane Zabrze?:

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
Centrum Kardiologii	182	71%
Górnika Zabrze	139	55%
Kopalni GUIDO i Skansenu Królowa Luiza	137	54%
Domu Muzyki i Tańca	129	51%
Akademii Medycznej	112	44%
Ogrodu Botanicznego	84	33%
Filharmonii	79	31%
impresz sportowych	54	21%
kopalni Makoszowy/Sośnica	27	11%
ulicy Wolności	24	9%
inne ¹³	11	4%
RAZEM	255	-

¹² Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: czyste, przyjazne, gospodarne, sportu i kultury, dialogu, b.o. (tj. brak odpowiedzi)

¹³ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: kultury, Politechniki Śląskiej, dobrej gospodarki, b.o. (tj. brak odpowiedzi)

Pytanie 3. Po co mieszkańcy Zabrze najczęściej wyjeżdżają do innych miast?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
praca	175	69%
dokształcanie	143	56%
imprezy kulturalne	132	52%
zakupy	65	25%
imprezy sportowe	41	16%
usługi	6	2%
inne ¹⁴	3	1%
RAZEM	255	-

Pytanie 4. Czego brakuje najbardziej młodym mieszkańcom Zabrze?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
mieszkania	157	62%
pracy	126	49%
odpowiedniej pracy	120	47%
miejsca spotkań	100	39%
atrakcyjnej oferty rozrywkowej	98	38%
szans na karierę	90	35%
atrakcyjnej oferty obiektów sportowych	55	22%
atrakcyjnej oferty edukacyjnej	50	20%
miejsca pod budowę domu	37	15%
funduszy na rozwój działalności gospodarczej	27	11%
obiektów handlowych	9	3,5%
usług	9	3,5%
inne ¹⁵	10	3,9%
RAZEM	255	-

¹⁴ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: wypoczynek, b.o. (tj. brak odpowiedzi)

¹⁵ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: basen kryty, tereny zielone, ścieżki rowerowe, rynek, b.o. (tj. brak odpowiedzi)

Pytanie 5. Czym władze Zabrze powinny zająć się natychmiast?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
pozyskaniem inwestora tworzącego nowe miejsca pracy	171	67%
posprzątaniem miasta	112	44%
poprawą bezpieczeństwa	99	39%
promowaniem miasta	90	35%
wyremontowaniem mieszkań komunalnych	90	35%
usprawnieniem komunikacji w mieście	69	27%
modernizacją infrastruktury technicznej	48	19%
boiskami osiedlowymi i placami zabaw	6	2,4%
rewitalizacją dzielnic	5	2,0%
nowymi mieszkaniami	4	1,6%
remontem dworca PKP	4	1,6%
inne ¹⁶	2	0,8%
RAZEM	255	-

Pytanie 6. Jakie imprezy chciałbyś, by organizowano na terenie miasta?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
koncerty znanych artystów	174	68%
przeeglądy twórczości np. filmowej czy teatralnej	87	34%
dni miasta	87	34%
zawody sportowe	86	33,7%
festyny	84	33%
wystawy	80	31%
turnieje sportowe	61	24%
występy zabrzańskich zespołów artystycznych	47	18%
koncerty muzyki poważnej	42	16%
inne ¹⁷	8	3%
RAZEM	255	-

¹⁶ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: b.o. (tj. brak odpowiedzi)

¹⁷ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: targi, teatry uliczne, koncerty plenerowe, „masowa” promocja imprez, b.o. (tj. brak odpowiedzi)

Pytanie 7. Co powinno być w Zabrze, żebyś chciał w nim spędzić swój wolny czas?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
ścieżki rowerowe	134	53%
basen	128	50%
park	107	42%
imprezy plenerowe	104	41%
teatr	75	29%
duże centrum rozrywkowe	71	28%
kino	66	26%
kawiarnia	59	23%
hala sportowa	53	21%
korty	47	18,4%
filharmonia	46	18%
restauracja	42	16%
boisko	42	16%
kiermasze	38	15%
dyskoteka	35	14%
pub	34	13%
stadnina koni	33	13%
dancing	30	12%
klub bilardowy	21	8%
inne ¹⁸	12	5%
RAZEM	255	-

Pytanie 8. Jakie przedsiębiorstwa powinny działać w Zabrze?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
nowoczesnych technologii	140	55%
instytucje naukowe	134	53%
zakłady usługowe	125	49%
zakłady przemysłowe	94	37%
kopalnia węgla kamiennego	84	33%
małe sklepy	75	29%
centra handlowe	69	27%
inne ¹⁹	4	2%
RAZEM	255	-

Pytanie 9. Co chciałbyś zmienić w Zabrze?

¹⁸ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: place zabaw, kluby, rynek, aquapark, tereny zielone, b.o. (tj. brak odpowiedzi)

¹⁹ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: b.o. (tj. brak odpowiedzi)

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
Zagospodarowanie terenów przemysłowych	121	47%
Ofertę spędzania wolnego czasu	118	46%
Poprawić estetykę miasta	118	46%
Zasady gospodarowania zasobami mieszkaniowymi	103	40%
Poprawić bezpieczeństwo	95	37%
Wizerunek miasta	90	35%
Wygląd centrum	78	31%
Wzbogacić kolorystykę miasta	78	31%
Politykę wspierania małych firm	75	29%
Stworzyć zaplecze dla rozwoju dużych przedsiębiorstw	54	21%
Inne ²⁰	7	3%
RAZEM	255	-

Pytanie 10. Która część Zabrze (dzielnica, ulica) wymaga Twoim zdaniem najszybszych zmian?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
Centrum (dworzec PKP, ul. 3 Maja, ul. Wolności, ul. Rymera, estetyka, kanalizacja, remonty budynków, rewitalizacja, wizerunek),	57	22,4%
Biskupice (bezpieczeństwo, bezrobocie, estetyka, infrastruktura techniczna, remonty i odnowa budynków, problemy społeczne, wizerunek)	56	22,0%
Makoszowy (ul. Gawrona, ul. Kwiatowa, ul. Legnicka, kanalizacja, hałas z autostrady, remonty budynków mieszkalnych)	18	7,1%
Zaborze (remonty i odnowienia budynków, uporządkowanie infrastruktury drogowej, kanalizacyjnej, rewitalizacja terenu przemysłowego po kopalni, uruchomienia usług, estetyka, ul. Lompy, obiekty sportowe)	17	6,7%
Helenka (odnowienia budynków, park i plac zabaw dla dzieci, obiekty sportowe, odnowienia urządzeń małej architektury)	15	5,9%
Kończyce (ul. Nowopaderewskiego)	10	3,9%
Grzybowice (kanalizacja, infrastruktura drogowa, plac zabaw)	9	3,5%

²⁰ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: udrożnić komunikację w centrum, zainicjować stworzenie rynku, poprawić estetykę Zaborza Południe, b.o. (tj. brak odpowiedzi)

dla dzieci, obiekty sportowe)		
Os. Kopernika (komunikacja miejska – połączenia, ścieżki rowerowe, parkingi, zagospodarowanie Parku Jana Pawła II)	9	3,5%
Mikulczyce (bezpieczeństwo, estetyka)	3	2,7%
Cale miasto (bezpieczeństwo, estetyka)	4	1,6%
Maciejów (kanalizacja, zagospodarowanie terenów przeznaczonych na kompleks basenów)	7	1,2%
Rokitnica (estetyka, bezpieczeństwo, ul. Bohaterów Ofiar Katynia – przyciągnięcie inwestorów)	2	0,8%
Kolonia Piaskowa - Zandka –(bezpieczeństwo)	2	0,8%
Inne ²¹	46	18,0%
RAZEM	255	100%

Pytanie 11. Co Twoim zdaniem jest najważniejszym problemem Zabrze?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział procentowy
bezrobocie	54	21,2%
estetyka, brud, bałagan	23	9,0%
komunikacja - brak dobrych dróg, ul. Nowopaderewskiego	18	7,1%
brak mieszkań	17	6,7%
bezpieczeństwo	13	5,1%
brak skutecznej realizacji pomysłów	11	4,3%
brak inwestorów	8	3,1%
brak ofert spędzania wolnego czasu	8	3,1%
komunikacja miejska	6	2,4%
aktywność mieszkańców	5	2,0%
bieda	5	2,0%
zaniedbanie dzielnic, obiektów (np. dworzec PKP), zły stan budynków	5	2,0%
brak dobrych restauracji, kawiarni	4	1,6%
brak obiektów sportowych (boiska, ścieżki rowerowe, itp.)	4	1,6%
kanalizacja	4	1,6%
zanieczyszczenia ekologiczne - odpady	4	1,6%
brak kształcenia zawodowego	3	1,2%
brak MPZP, brak wyznaczonych terenów pod budownictwo mieszkaniowe	3	1,2%
brak oferty kulturalnej	3	1,2%
mieszkania pohutnicze	3	1,2%

²¹ Kategoria ta zawiera następujące odpowiedzi: b.o. (tj. brak odpowiedzi)

niekorzystny wizerunek	3	1,2%
brak ofert dla młodzieży	2	0,8%
zagospodarowanie terenów przemysłowych	2	0,8%
stadion Górnika Zabrze	1	0,4%
brak odpowiedzi	46	18,0%
Razem	255	100,0%

Pytanie 12. W którym mieście chciałbyś mieszkać ? Dlaczego ?

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział procentowy
Zabrze (moje miasto, miejsce urodzenia, miejsce pracy, życzliwość mieszkańców, tradycja)	79	31,0%
Gliwice (estetyka, odnowiony rynek, atmosfera, kultura, porządek, inwestycje, nauka, oferta spędzania wolnego czasu)	64	25,1%
Katowice (praca, kultura, nauka, oferta spędzania wolnego czasu)	13	5,1%
Ruda Śląska (bezpieczeństwo, czystość, estetyka, korzystne zmiany)	6	2,4%
Rybnik (gospodarność, miasto zadbane)	5	2,0%
Tarnowskie Góry (atmosfera, brak korków)	3	1,2%
Bielsko-Biała (bliskość gór)	2	0,8%
Bytom (brak uzasadnienia)	2	0,8%
Gdańsk (potencjał rozwoju, estetyka)	2	0,8%
Mikołów (miasto czyste i zadbane)	2	0,8%
Chorzów (estetyka)	1	0,4%
Knurów (imprezy kulturalne)	1	0,4%
Opole (estetyka)	1	0,4%
Pszczyna (dużo zieleni)	1	0,4%
Pyskowice (miasto ciche i zielone)	1	0,4%
Racibórz (estetyka)	1	0,4%
Skoczów (gospodarność)	1	0,4%
Sosnowiec (zadbane miasto)	1	0,4%
Świętochłowice (ośrodek Skąłka)	1	0,4%
Tychy (estetyka)	1	0,4%
Wrocław (potencjał rozwoju)	1	0,4%
Żory (estetyka)	1	0,4%
brak odpowiedzi	65	25,5%
Razem	255	100,0%

Pytanie 13. Jakimi wartościami Twoim zdaniem kierują się mieszkańcy Zabrze?

Kategoria odpowiedzi	jednostka	bez znaczenia	b. małe	małe	średnie	duże	b. duże	Brak odpowiedzi
Skłonność do współpracy	liczba	11	49	68	89	16	5	17
	%	4%	19%	27%	35%	6%	2%	7%
Otwartość na potrzeby innych	liczba	6	50	80	82	14	4	17
	%	2%	20%	31,6%	32,4%	6%	2%	7%
Dbałość o dobro publiczne	liczba	8	82	88	50	9	0	18
	%	3%	32%	35%	19,6%	4%	0%	7%
Identyfikacja z miastem	liczba	16	40	67	85	26	3	18
	%	6%	16%	26%	33%	10%	1%	7%
Wspólne cele i normy życia	liczba	14	45	81	85	7	3	20
	%	5%	18%	32%	33%	3%	1%	8%
Poszanowanie tradycji	liczba	5	26	42	77	69	18	18
	%	2%	10%	16%	30%	27%	7%	7%
Gospodarność	liczba	6	23	71	105	29	3	18
	%	2%	9%	28%	41%	11%	1%	7%
Poszanowanie prawa	liczba	6	50	86	81	13	0	19
	%	2%	20%	34%	32%	5%	0%	7%
Tożsamość regionalna	liczba	12	25	46	83	53	16	20
	%	5%	10%	18%	33%	21%	6%	8%
Odniesienia dzielnicowe	liczba	11	26	47	75	62	15	19
	%	4%	10%	18%	29%	24%	6%	7%
Zamożność	liczba	4	27	77	91	26	9	21
	%	2%	11%	30%	36%	10%	4%	8%
Tolerancja	liczba	4	42	83	93	11	2	20
	%	2%	16%	33%	36%	4%	1%	8%
Przedsiębiorczość	liczba	2	23	61	118	29	2	20
	%	1%	9%	24%	46%	11%	1%	8%
Kultura osobista	liczba	2	27	54	138	15	1	18
	%	1%	11%	21%	54%	6%	0%	7%
Religijność	liczba	3	12	28	92	70	30	20
	%	1%	5%	11%	36%	27%	12%	8%

Analiza metryczki ankiety

Płeć respondentów

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
Mężczyzna	100	39%
Kobieta	150	59%
Brak odpowiedzi	5	2%

Wiek respondentów

Kategoria odpowiedzi	do 20 lat	21-30	31-40	41-50	51-60	pow. 61	Brak odpowiedzi
Liczba odpowiedzi	7	71	49	49	55	19	5
Procent odpowiedzi	3%	28%	19%	19%	22%	7%	2%

Wykonywany zawód respondentów

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi
bezrobotny	2	0,8%
budowlaniec	6	2,4%
ekonomista	8	3,1%
elektryk	3	1,2%
emeryt	28	11,0%
górnik	4	1,6%
informatyk	3	1,2%
inżynier	8	3,1%
kierowca	2	0,8%
księgowa	8	3,1%
mechanik	4	1,6%
nauczyciel	24	9,4%
pracownik administracji	50	19,6%
pracownik fizyczny	10	3,9%
pracownik naukowy	5	2,0%
pracownik umysłowy	5	2,0%
przedsiębiorca	4	1,6%
psycholog	2	0,8%
służba zdrowia	5	2,0%
sprzedawca	7	2,7%
student	9	3,5%
technik	3	1,2%
uczeń	5	2,0%
inne	2	0,8%
brak odpowiedzi	48	18,8%

Liczba lat zamieszkania w Zabrze

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział procentowy
1-5 lat	11	4,3%
6-10 lat	5	2,0%
11-15 lat	8	3,1%
16-20 lat	19	7,5%
21-25 lat	39	15,3%
26-30 lat	47	18,4%
31-35 lat	22	8,6%
36-40 lat	24	9,4%
41-45 lat	9	3,5%
46-50 lat	20	7,8%
51-55 lat	13	5,1%
56-60 lat	10	3,9%
pow. 60 lat	8	3,1%
brak odpowiedzi	20	7,8%
Razem	255	100%

Dzielnice zamieszkania respondentów

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział procentowy
Biskupice	3	1,2%
Centrum	63	24,7%
Grzybowice	17	6,7%
Helenka	14	5,5%
Kończyce	18	7,1%
Maciejów	17	6,7%
Makoszowy	6	2,4%
Mikulczyce	10	3,9%
Os. Kopernika	21	8,2%
Os. Kotarbińskiego	1	0,4%
Os. Sobieskiego	1	0,4%
Pawłów	1	0,4%
Rokitnica	9	3,5%
Zaborze	28	11,0%
brak odpowiedzi	46	18,0%
Razem	255	100,0%

Miejsce pracy respondentów

Kategoria odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział procentowy
pracuje w Zabrzu	162	64%
nie pracuje w Zabrzu, w tym:	85	33%
• <i>pracuje poza Zabrzem</i>	61	24%
• <i>emeryt</i>	24	9%
brak odpowiedzi	8	3%
Razem	255	100%

Załącznik nr 4. Wyniki warsztatu moderacyjnego: „Diagnoza strategiczna miasta Zabrze – wartości, uwarunkowania i problemy rozwoju”

Warsztat moderacyjny przeprowadzony 14.06.2007 r.

Pytanie 1. Jakie jest Zabrze?

CECHY NEGATYWNE

Czarne, brudne, zanieczyszczone (20)²²

- czarne
- brudne
- zaniedbane
- zaniedbane
- brudne
- zaniedbane
- niestety brudne
- zaniedbane
- zanieczyszczone
- zaniedbane
- zaniedbane
- nieco zanieczyszczone
- zarośnięte przez chwasty, zaniedbane, zaśmiecone
- zdegradowane
- zaniedbane
- nieuporządkowane
- brudne
- zaniedbane
- brudne
- zaniedbane

Szare, smutne (12)

- szare
- smutne
- smutne, zaniedbane
- szare
- bardzo brzydkie
- brzydkie
- smutne wieczorem
- mało ciekawe
- smutne
- smutne, nieciekawe
- ponure
- ponure

---

²² Liczba w nawiasie okrągłym oznacza liczbę odpowiedzi udzielonych przez uczestników warsztatu

Słabe gospodarczo (5)

- brak potencjału ekonomicznego
- słabe ekonomicznie
- mało renomowanych firm
- brak firm high-tech
- nieposiadające dominującej branży gospodarki

Przeciętne – bez perspektyw (6)

- przeciętne
- bez perspektyw
- bez wyrazu
- mało interesujące dla mieszkańców
- nijakie
- bez wyrazu

Poprzemysłowe (5)

- poprzemysłowe
- poprzemysłowo-robotnicze
- poprzemysłowe
- poprzemysłowe
- przemysłowe

Słaba komunikacja (4)

- zatłoczone – transport
- ze słabą komunikacją
- zaniedbane ulice (i budynki)
- zakorkowane

Upadające społecznie i gospodarczo (1)

- upadające społecznie i gospodarczo

Niewykorzystujące możliwości (1)

- niewykorzystujące możliwości

Brak oferty spędzania wolnego czasu (3)

- puste po południu
- brak oferty spędzania wolnego czasu dla młodych ludzi
- wieczorem zamiera życie w centrum

Złożone (2)

- złożone
- rozległe i rozciągnięte

Źle zarządzane (1)

- źle zarządzane

Brak przyosiedlowej infrastruktury sportowej (1)

- mało boisk osiedlowych dla dzieci i młodzieży

Niewyróżniające się architektonicznie (1)?

- nieciekawa zabudowa

Przeciętne – bez perspektyw (1)

- przeciętne

Brak centrum (1)

- bez centrum

Niedoinwestowane (1)

- niedoinwestowane

Biedne (1)

- biedne

Brak skutecznej promocji (1)

- niewypromowane

CECHY POZYTYWNE**Potencjał medyczny, kulturalny, sportowy (7)**

- Zabrze to miasto ogromnych szans, nauki i kultury
- duży potencjał kultury
- o dużym potencjale
- miasto medycyny, nauki, sportu, kultury i ...
- o dużym potencjale
- z dobrą siecią usług medycznych
- ma dużo możliwości w aspekcie troski o człowieka

Ciekawe i piękne (6)

- piękne
- ciekawe architektonicznie
- ciekawe
- ciekawe
- ciekawe
- interesujące

Zielone (6)

- bardzo zielone
- posiada duże przestrzenie zieleni
- zielone – przyroda
- zielone, ale zaniedbane
- zielone
- smutne

Moje miasto (5)

- może być moim miastem
- moje

- moje
- to miasto moje, moich rodziców, moich dzieci
- nasze

Otwarte - gościnne (4)

- przyjazne dla innych
- rozpoznawalne za granicą
- gościnne – otwarte
- otwarte

Ambitnych ludzi (2)

- miasto ambitnych ludzi
- miasto ambitnych ludzi

Miasto OK (1)

- OK

Z dobrą komunikacją (2)

- dobra komunikacja
- dobrze skomunikowane

Funkcja handlowa (1)

- miasto marketów

Bezpieczne (1)

- bezpieczne

Dobra lokalizacja (1)

- dobrze zlokalizowane

Młode administracyjnie (1)

- młode administracyjnie – stare terytorialnie

Tańsze od Gliwic (1)

- Tańsze od Gliwic

Bogate tradycje (1)

- Bogate tradycje regionalne

Dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna (2)

- dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna dla rozwoju gospodarczego

Pytanie 2. Jakie są najważniejsze problemy Zabrze?

Brak atrakcyjnych miejsc pracy potęgujący zjawisko ubóstwa (19)

- bieda
- bezrobocie

- duże bezrobocie
- bezrobocie
- brak pracy – miejsc
- bezrobocie
- niezamożność mieszkańców
- bezrobocie
- bezrobocie
- brak pracy – biedne społeczeństwo
- bezrobocie
- bezrobocie
- utrwalone bezrobocie w rodzinach
- brak miejsc pracy dla absolwentów
- mało interesujących miejsc pracy
- bezrobocie
- brak ofert atrakcyjnej pracy
- brak atrakcyjnych miejsc pracy
- bezrobocie

Niedomagania układu komunikacyjnego miasta (12)

- komunikacja – korki na drogach
- drogi
- brak połączeń drogowych między dzielnicami
- rozwiązać problemy komunikacji w centrum
- problemy komunikacji wewnątrz miasta
- słaby układ komunikacyjny
- zła komunikacja w centrum
- komunikacja
- komunikacja
- infrastruktura drogowa
- odciążenie centrum z ciężkiego transportu – jakość dróg
- drogi - korki

Brak mieszkań (11)

- brak mieszkań
- brak mieszkań
- zaniedbana tkanka mieszkaniowa
- brak mieszkań na średnim poziomie
- brak mieszkań
- mieszkania
- brak miejsc gdzie mogą budować młodzi ludzie
- brak mieszkań
- brak mieszkań
- mieszkania
- drogie mieszkania

Niezadawalający poziom bezpieczeństwa (7)

- nie uwzględnia się bezpieczeństwa w projektowaniu ulic i osiedli
- niebezpieczne miasto

- bezpieczeństwo
- brak koncepcji w zakresie bezpieczeństwa przestrzeni
- bezpieczeństwo
- bezpieczeństwo
- bezpieczeństwo mieszkańców

Brak wizji i planów zagospodarowania przestrzennego (7)

- brak zagospodarowania przestrzennego
- brak planu zagospodarowania przestrzennego
- estetyka
- mało uzbrojonych gruntów
- brak wizji rozwoju
- plan zagospodarowania przestrzennego
- brak właściwie zagospodarowanych przestrzeni publicznych

Słaba infrastruktura sportowo-rekreacyjna (7)

- brak miejsc do wypoczynku, sportu, rekreacji
- brak miejsc wypoczynku
- mało miejsc rekreacji
- brak obiektów sportowych, ogólnodostępnych
- niski poziom infrastruktury sportowej
- rozważyć problemy wypoczynku w aquaparku
- brak miejsc wypoczynku

Słaby potencjał gospodarczy miasta (6)

- brak pomysłu na rozwój miasta
- uporządkować, urozmaicić potencjał gospodarczy miasta
- pustka po przemyśle
- rozwój gospodarczy – słaby
- niska atrakcyjność gospodarcza
- brak produkcji dającej finanse

Zdegradowane budynki (5)

- wiele atrakcyjnych obiektów całkowicie zdegradowanych – przywrócić dawną świetność
- renowacja starych kamienic
- dewastacje różnych budynków
- rewitalizacja osiedli robotniczych
- zaniedbany atrakcyjny obiekt teatru i jego otoczenie

Brak wielkomiejskiego centrum (5)

- brak wielkomiejskiego centrum
- stworzenie właściwego centrum
- brak nowoczesnego centrum
- dworzec PKP
- brak lokali w centrum

Brak szkolnictwa wyższego i jednostek B+R (4)

- brak centrów nauki i technologii
- rozwinąć szkolnictwo i jednostki naukowe
- mniejszy potencjał intelektualny i finansowy od sąsiednich miast (np. Gliwic)
- brak zintegrowanego centrum badań

Słaba identyfikacja mieszkańców z miastem (4)

- duży pesymizm
- zaścianek
- brak chęci dostrzegania dobrych cech
- słaba identyfikacja mieszkańców z miastem

Niezagospodarowane tereny przemysłowe i typu „green field” (4)

- puste obiekty przemysłowe
- zagospodarować wolne tereny – jest ich dużo
- zagospodarowanie terenów przemysłowych
- zaniedbane tereny szczególnie przemysłowe

Brak oferty spędzania wolnego czasu dla młodzieży (4)

- brak alternatywy dla młodzieży
- brak oferty spędzania wolnego czasu dla młodzieży
- brak pomysłu na młodzież
- uciekająca młodzież

Niski poziom inwestycji, brak pomysłu na przyciągnięcie inwestorów (4)

- stworzyć warunki dla przyciągnięcia inwestorów z branży high-tech
- mała liczba inwestorów
- brak dużego inwestora
- niski poziom inwestycji

Brak czystości w mieście (4)

- utrzymanie porządku
- brak czystości w mieście
- czystość
- czystość

Ograniczone środki finansowe miasta na inwestycje (3)

- niewystarczający budżet
- brak pieniędzy na inwestycje w mieście
- niewystarczający budżet

Zanieczyszczenie środowiska (3)

- jakość powietrza
- zanieczyszczenie środowiska
- ekologia

Złe zarządzanie (2)

- nieudolne zarządzanie

- tracenie czasu, brak właściwych, dobrych decyzji

Problemy dzieci i pracy z nimi w szkołach (2)

- problemy dzieci
- zła praca niektórych szkół

Gospodarka komunalna, w tym wodno-ściekowa (2)

- gospodarka wodno-ściekowa
- gospodarka komunalna

Słaba infrastruktura społeczna w zakresie żłobków i przedszkoli (1)

- słaba oferta żłobków i przedszkoli

Niski poziom kultury mieszkańców (1)

- niski poziom kultury mieszkańców

Brak oferty kulturalnej w zakresie spędzania wolnego czasu (1)

- brak stałych, atrakcyjnych form kulturalnych spędzania wolnego czasu

Słaba pozycja Górnika Zabrze (1)

- ciągle niskie lokaty Górnika Zabrze

Dominacja usług w zakresie handlu (1)

- tylko usługi handlowe

Malejąca liczba mieszkańców miasta (1)

- ciągle zmniejszająca się liczba mieszkańców

Słaba promocja (1)

- brak promocji

Policja (1)

- brak ogłady policji dla stron

Pytanie 3. Co powinno decydować o przyszłości Zabrze?

Pozyskiwanie inwestorów oferujących atrakcyjne miejsca pracy, w tym w branży high-tech (17)²³ [24 głosy]²⁴

- pozyskanie inwestorów
- nowe inwestycje
- inwestorzy – nowe miejsca pracy – wyższe zarobki
- inwestorzy
- inwestycje przemysłowe i usługowe
- lokalizacja na terenach miasta nowych inwestycji (nowe miejsca pracy)
- trafione inwestycje zapewniające więcej ofert pracy

²³ Liczba w nawiasie okrągłym oznacza liczbę odpowiedzi udzielonych przez uczestników warsztatu

²⁴ Liczba w nawiasie kwadratowym oznacza liczbę głosów oddanych przez uczestników warsztatu na daną grupę (kategorie) odpowiedzi

- rozwój inwestycji w nowoczesne technologie
- infrastruktura w sąsiedztwie powstających autostrad – przyciągnięcie inwestorów
- deweloperzy – inwestycje
- rozwój gospodarczy – inwestycje
- inwestycje
- inwestycje
- pozyskiwanie inwestorów
- inwestycje w sferze high-tech
- dobre miejsca pracy
- dostępna praca

Skuteczne zarządzanie procesami rozwoju miasta (15) [13 głosów]

- dobrze przemyślany plan rozwoju
- plan zagospodarowania przestrzennego + dobrze funkcjonujące centrum
- harmonijny rozwój z wykorzystaniem atutów miasta
- prawidłowe i konsekwentne zarządzanie
- szybkie podejmowanie dobrych decyzji
- przygotowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
- plan zagospodarowania przestrzennego
- właściwa strategia dla miasta
- mądre planowanie rozwoju gospodarczego i ochrona zdrowia
- władze lokalne
- strategia miasta spójna z potrzebami mieszkańców
- jednokierunkowe, konsekwentne zarządzanie
- jasne sprecyzowanie priorytetów
- spójność realizacji ustaleń
- klarowna polityka, będąca kontynuacją wcześniej przyjętych założeń dotyczących inwestycji w mieście i kierunków rozwoju

Rozwój usług medycznych (4) [4 głosy]

- medycyna
- medycyna – usługi medyczne
- potencjał usług medycznych
- usługi medyczne – powrócić do idei ACM, tj. szansa rozwoju miasta

Zintegrowany rozwój miasta: gospodarka – nauka - kultura (4) [3 głosy]

- gospodarka, usługi medyczne, turystyka
- miasto już nie przemysłowe, to może: kultura, rekreacja, sport, wypoczynek
- gospodarka – nauka – kultura
- rozwój gospodarczy – inwestycje – nauka – kultura

Rozwój nauki i szkolnictwa wyższego (8) [2 głosy]

- rozwój nauki (szkolnictwo wyższe)
- potencjał naukowy
- nauka
- rozwój nauki
- rozwój nauki
- nauka

- szkolnictwo wyższe może przyciągnąć młodzież
- rozwój nauki

Dobrze rozwinięta komunikacja (wewnętrzna i zewnętrzna) (6) [1 głos]

- dobra sieć dróg
- sieć dróg
- infrastruktura drogowa
- dobrze rozwinięta komunikacja
- układ komunikacyjny
- dobra lokalizacja na skrzyżowaniu dwóch autostrad A4 i A1

Zagospodarowanie wolnych przestrzeni, w tym pod inwestycje (3) [1 głos]

- sposób zagospodarowania wolnych przestrzeni
- zagospodarowanie wolnych przestrzeni
- wolne przestrzenie inwestycyjne

Współpraca środowisk na rzecz rozwoju miasta (2) [1 głos]

- współpraca środowisk
- zaangażowanie wszystkich mieszkańców Zabrze

Wizja rozwoju centrum miasta (1) [1 głos]

- wizja rozwoju centrum – wzrost aktywności gospodarczej

Wsparcie placówek kultury i tworzenie atrakcyjnej oferty kulturalnej (6) [0 głosów]

- inwestycje poczynione na ośrodki kulturalno-społeczne
- rozwój kulturalny
- baza lokalowa i rozwój instytucji kultury
- rozwój placówek kultury
- oferta kulturalna
- oferta kulturalna

Turystyka poprzemysłowa (2) [0 głosów]

- dobrze rozwinięta turystyka poprzemysłowa
- turystyka poprzemysłowa

Rozwój funkcji handlowej (2) [0 głosów]

- handel
- handel – może na wyższym poziomie

Rozwój usług (2) [0 głosów]

- rozwój usług
- usługi

Integracja z Aglomeracją Górnośląską (2) [0 głosów]

- integracja z Aglomeracją Śląską
- lokalizacja w Aglomeracji o dużym potencjale

Potrzeby mieszkańców (2) [0 głosów]

- potrzeby mieszkańców
- potrzeby mieszkańców

Dobry poziom szkół (2) [0 głosów]

- dobry poziom szkół
- edukacja

Oferta spędzania wolnego czasu (2) [0 głosów]

- możliwość atrakcyjnego spędzania wolnego czasu
- bogata oferta spędzania wolnego czasu

Bezpieczeństwo (1) [0 głosów]

- bezpieczeństwo

Stworzenie warunków do życia i pracy w mieście (1) [0 głosów]

- stworzyć odpowiednie warunki do życia i pracy w Zabrzu

Zmiana wizerunku miasta (1) [0 głosów]

- zmiana wizerunku miasta

Budownictwo mieszkaniowe (1) [0 głosów]

- budownictwo mieszkaniowe

Bezpieczeństwo (1) [0 głosów]

- bezpieczeństwo

Ekologiczny przemysł (1) [0 głosów]

- czysty, ekologiczny przemysł

Zmiana mentalności ludzi (1) [0 głosów]

- zmiana mentalności ludzi

Zatrzymanie mieszkańców (1) [0 głosów]

- demografia

Infrastruktura (1) [0 głosów]

- infrastruktura w szerokim zakresie

Załącznik nr 5. Wyniki warsztatu moderacyjnego: „Wizja i cele rozwoju”

Warsztat moderacyjny przeprowadzony 9.07.2007 r.

Pytanie 1. Na czym można oprzeć przyszłość Zabrza?

Odpowiedzi wskazane przez grupę: „urzędnicy”

- turystyka poprzemysłowa
- wysokospecjalistyczne technologie medyczne
- zagospodarowanie terenów poprzemysłowych (rekultywacja)
- przemysł oparty na nowoczesnych technologiach
- rozwój edukacji, nauki (uczelnie wyższe, instytuty naukowe)
- zmiana tożsamości – identyfikacja poprzez kulturę, sport, sztukę
- układ komunikacyjny
- rozwój SSE
- 900 ha terenów inwestycyjnych (mieszkania, przemysł, usługi)

Odpowiedzi wskazane przez grupę: „organizacje pozarządowe, inne instytucje”

- rozwój inwestycji (pozyskiwanie nowych technologii, wykorzystanie terenów niezagospodarowanych, rewitalizacja terenów poprzemysłowych, wykorzystanie istniejącego potencjału ludzkiego – edukacja)
- komercyjne usługi medyczne, ośrodki naukowe, rozwój uczelni
- turystyka poprzemysłowa
- budownictwo mieszkaniowe (rozwój infrastruktury technicznej, rozwój bazy logistycznej przy trasach komunikacyjnych)
  1. rozwój nauki
  2. rozwój edukacji
  3. infrastruktura techniczna i komunalna
  4. rewitalizacja terenów poprzemysłowych
  5. rozwój usług

Odpowiedzi wskazane przez grupę: „sektor gospodarczy”

1. dobra lokalizacja (węzeł komunikacyjny, przynależność do GOP)
2. wolne tereny inwestycyjne
3. nowoczesna medycyna (serce)
4. nauka (szkoły wyższe, instytuty, FRK)

Pytanie 2. Jakiego Zabrza chcemy za 20 lat?

- przyjazne mieszkańcom – 9²⁵
- bezpieczne – 11
- spokojne – 2
- ciche i zielone
- gdzie dobrze jest mieszkać
- bogate – 7
- nowoczesne – 8

---

²⁵ Liczby przy poszczególnych kategoriach odpowiedzi oznaczają liczbę oddanych głosów na daną odpowiedź przez uczestników warsztatu

- szczęśliwych ludzi
- otwarte
- rozwinięte
- czyste – 10
- zadbane – 2
- uporządkowane – 2
- estetyczne – 2
- z pełną ofertą edukacyjną (od przedszkola do studiów)
- z dostępem do dobrych szkół i przedszkoli
- gdzie miło można spędzić wolny czas – 2
- z centrum tętniącym życiem
- z rynkiem
- nowoczesne, z ładnym centrum
- z restauracjami, kawiarniami, dancingami
- centrum – rozrywkowe miejsce
- tętniące życiem kulturalnym
- posiadające atrakcyjną ofertę kulturalną i rozrywkową
- dużo terenów rekreacyjnych, parków – 2
- zielone – 2
- miasto turystyki
- miasto skansen
- miasto zdrowia – nauki - sportu
- zagospodarowane tereny przemysłowe
- miasto usług
- szanujące tradycję
- elastyczne, dobrze zarządzane – 5
- naukowe, akademickie, ludzi wykształconych – 4
- połączone z Gliwicami, Rudą Śląską, część metropolii – 3
- przyjazne dla nowoczesnych technologii – 2
- mniej zatłoczone przez samochody
- dobre drogi
- dużo atrakcyjnych miejsc pracy – 5
- posiadające oferty pracy dla młodych mieszkańców
- wygodnych mieszkań, rozwiniętego budownictwa – 6
- odnowione budynki
- wyremontowane mieszkania

Pytanie 3. Jakie są najważniejsze cele rozwoju miasta?

- wykorzystanie wolnych terenów – 18
- rozwój usług dla mieszkańców – 5
- nowe technologie – 4
- rozwój edukacji – 4
- turystyka przemysłowa – 3
- rozwój nauki – 2
- wykorzystanie dogodnych połączeń komunikacyjnych – 1

Załącznik nr 6. Wyniki warsztatu moderacyjnego: „Przedsięwzięcia rozwojowe miasta”

Warsztat moderacyjny przeprowadzony 18.09.2007 r.

Pytanie 1. Jakie przedsięwzięcia powinny być realizowane w dziedzinie gospodarki?

DZIAŁANIA W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURY (14 odpowiedzi)

- uzbrojenie terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą
- wyznaczenie terenów pod działalność gospodarczą
- gospodarka wodno-ściekowa
- rozwój infrastruktury drogowej
- transport – odciążenie centrum, ułatwienie dojazdu do inwestycji
- inwestycje drogowe
- inwestowanie w drogi
- zmodernizować wodociągi – oczyszczalnie ścieków
- remontować trasy dojazdowe
- uzbrojony teren pod inwestycje
- uzbrojony teren pod budownictwo mieszkaniowe
- gospodarka wodno-kanalizacyjna
- udrożnienie dróg
- ułatwienie dojazdu

DZIAŁANIA ZMIERZAJĄCE DO POZYSKANIA INWESTORÓW (13 odpowiedzi)

- pozyskać inwestorów, którzy stworzą maksymalnie dużo miejsc pracy
- usprawnić administrację – uczulić na otwarcie na różne propozycje podmiotów
- stworzyć warunki dla inwestorów
- stworzyć warunki sprzyjające inwestorom
- restrukturyzacja instytucji, zakładów przemysłowych
- nowe miejsca pracy poprzez nowe inwestycje
- ściągnąć inwestora
- stworzyć podwaliny dla rozwoju MŚP
- stop z marketami, wykorzystać surowce wtórne
- pozyskanie inwestorów poprzez stworzenie sprzyjających warunków finansowych
- przygotowanie terenów pod inwestycje
- przyciągnąć inwestorów
- ściągnięcie inwestorów z technologiami proekologicznymi

DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z ULGAMI I WSPOMAGAJĄCE (13 odpowiedzi)

- ulgi dla rozpoczynających działalność gospodarczą
- ulgi dla inwestorów
- wspomaganie małych i średnich firm, w szczególności rodzinnych, zwłaszcza w dziedzinie usług i budownictwa
- reforma podatkowa kosztów pracy
- stworzyć warunki, by zamówienia miasta wykonywały miejscowe firmy
- aktywizacja zatrudnienia
- firmy rodzinne
- promować rodzinne firmy działające już na rynku

- wprowadzić atmosferę przyjazną przedsiębiorcom
- budowa parku przedsiębiorczości z biurami różnej wielkości
- zbudowanie e-systemu obsługi firm (sprawy organizacyjno-prawne, ułatwienie dostępu do informacji o rozwoju rynku)
- inwestowanie w instytucje otoczenia biznesu: parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości
- podjęcie wszelkich działań w celu utworzenia strefy ekonomicznej

DZIAŁANIA W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA TERENÓW POD INWESTYCJE (9 odpowiedzi)

- plany zagospodarowania przestrzennego
- dostęp do terenów pod inwestycje
- udostępnienie terenów pod inwestycje
- udostępnić grunty pod działalność gospodarczą
- szybkie przygotowanie i uchwalenie planu zagospodarowania przestrzennego
- przygotowanie terenów komercyjnych
- przygotowanie terenów pod nowe inwestycje
- wyznaczenie terenów pod składowisko odpadów
- na Zaborzu na terenie po kopalni Zabrze powinien powstać supermarket

DZIAŁANIA W ZAKRESIE REWITALIZACJI TERENÓW POPRZEMYSŁOWYCH (6 odpowiedzi)

- zagospodarowanie terenów po byłej KWK Zabrze
- udostępnić tereny przemysłowe dla MŚP
- zagospodarować tereny przemysłowe i skomunikować
- zrewitalizować tereny przemysłowe i przywrócić tam funkcje przemysłowe i usługowe
- zagospodarowanie terenów po byłej kopalni Zabrze
- pomysł na zdegradowane i niezagospodarowane tereny przemysłowe

DZIAŁANIA W ZAKRESIE BUDOWNICTWA (5 odpowiedzi)

- mieszkalnictwo
- rozwój usług dla budownictwa mieszkaniowego
- budownictwo mieszkaniowe
- powołanie firmy budowlanej dla budownictwa przemysłowego i mieszkań komunalnych
- rozwijać budownictwo mieszkaniowe

DZIAŁANIA W ZAKRESIE NOWYCH TECHNOLOGII (4 odpowiedzi)

- rozwój nowych technologii
- rozwój przemysłu precyzyjnego i wysokich technologii
- pozyskanie inwestorów w branży nowych technologii
- unowocześnienie technologii produkcji w istniejących zakładach przemysłowych i wytwórczych oraz ich skuteczne upowszechnienie

DZIAŁANIA W ZAKRESIE ZMIANY WIZERUNKU MIASTA (3 odpowiedzi)

- zmiana wizerunku miasta - akcent na naukę, kulturę, turystykę
- tworzenie dobrej atmosfery wokół miasta w dziedzinie współpracy
- prowadzenie marketingu bezpośredniego w firmach europejskich

DZIAŁANIA W ZAKRESIE TURYSTYKI POPRZEMYSŁOWEJ (3 odpowiedzi)

- rozwijać turystykę przemysłową
- rozwój turystyki przemysłowej
- turystyka przemysłowa

DZIAŁANIA W ZAKRESIE SPORTU I REKREACJI (2 odpowiedzi)

- decentralizacja ośrodków sportu i rekreacji
- budowa aquaparku

INNE (10 odpowiedzi)

- konsultować działania z radami dzielnic
- ekspresowa linia autobusowa: Zabrze – Bytom, Zabrze – Tarnowskie Góry
- budowa centrów logistycznych
- rozwiązać problem targowiska w centrum – poprawić jego estetykę
- tanie hotelarstwo dla młodzieży zwiedzającej kopalnie oraz rodzin pacjentów
- usługi księgowe dla małych firm
- wykorzystanie służby zdrowia jako lokomotywy gospodarczej
- utworzenie parku i lasu w rejonie ul. Lompy
- rozwój lokalnej cukierni / piekarni
- wykorzystanie odpadów wtórnych jako surowców wtórnych, np. do produkcji materiałów budowlanych

Pytanie 2. Jakie przedsięwzięcia powinny być realizowane w dziedzinie estetyki?

DZIAŁANIA W ZAKRESIE PORZĄDKOWANIA (15 odpowiedzi)

- wyczyścić miasto
- uporządkować miasto
- więcej koszy
- segregacja śmieci – kosze
- porządek w centrum
- śmieci do kosza
- bieżące utrzymanie czystości
- uporządkowanie otoczenia
- więcej miejsc z pojemnikami na segregację odpadów
- stworzyć pogotowie do wywozu nieczystości
- zwiększyć inwestycję w przetwórstwo śmieci
- egzekwować warunki umów o wywóz nieczystości
- poprawić stan ekologiczny środowiska miasta – poidła dla ptaków
- wprowadzenie automatów na puszki po napojach
- odkupienie odpadów od biednych mieszkańców w zamian za żywność
- poprawa walorów wizualnych i rekreacyjnych parków, skwerów i placów zabaw
- narzucenie obowiązku segregacji odpadów

DZIAŁANIA W ZAKRESIE ODNOWIENIA ELEWACJI I REMONTÓW BUDYNKÓW (12 odpowiedzi)

- odnowa kamienic
- odnowić budynki
- zainwestować w nową elewację domów w centrum miasta
- odnowić budynki

- wyremontować elewację kamienic
- odnowić elewację budynków
- renowacja kamienic
- odnowić elewację zabytkowych kamienic
- renowacja kamienic
- więcej zielonych terenów
- drogi dla rowerów
- modernizacja budynków poza centrum

DZIAŁANIA W ZAKRESIE ZIELENI MIEJSKIEJ (10 odpowiedzi)

- odrestaurować parki w Zabrze
- zastosować sosnę, świerk w zieleni miejskiej
- zazielenić centrum
- wyremontować parki i zieleńce
- posprzątać parki i skwery
- parki i zieleńce
- uporządkować tereny zielone
- dbałość o stan zieleni
- uporządkować skwery
- zagospodarowanie terenów zielonych

DZIAŁANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY KOMUNIKACYJNEJ (5 odpowiedzi)

- obwodnica miasta – połączenia między dzielnicami z wykluczeniem centrum
- poprawa nawierzchni ulic, chodników, placów parkingowych
- wyremontować chodniki
- ścieżki rowerowe pomiędzy dzielnicami
- trasy rowerowe

DZIAŁANIA W ZAKRESIE BUDOWY/REMONTU WAŻNYCH OBIEKTÓW W MIEŚCIE (4 odpowiedzi)

- budowa nowego dworca
- unowocześnić dworzec PKP i autobusowy
- pokolorować Dom Muzyki i Tańca
- wykorzystanie przebudowy dworca i budowa projektowanego węzła przesiadkowego dla poprawy wizerunku miasta

DZIAŁANIA W ZAKRESIE ELIMINACJI NISKIEJ EMISJI (5 odpowiedzi)

- uchwalenie planu zagospodarowania przestrzennego eliminującego obszary niskiej emisji
- zadbanie o czystość powietrza w okresie grzewczym
- wypracowanie metod podniesienia świadomości ekologicznej i wiedzy mieszkańców o problemach ochrony środowiska – likwidacja niskiej emisji
- przenieść ludność biedną do lokali opalanych centralnie, a kamienice sprzedać lub wyburzyć
- wprowadzenie termomodernizacji na szeroką skalę

INNE DZIAŁANIA (15 odpowiedzi)

- promować ciekawe formy architektoniczne
- stworzyć program wsparcia spółdzielni oraz wspólnot i pomóc w pozyskiwaniu funduszy

- parkingi i miejsca parkingowe przy ulicach
- recykling
- przepędzić pijących alkohol przed sklepami
- zagospodarować teren po hucie Zabrze
- rewitalizacja terenów przemysłowych
- edukacja ekologiczna
- mieszkańcy sami powinni sobie powiedzieć „nie śmieć”
- szybko – monitoring w centrum
- monitoring miejsc ulegających ciągłej dewastacji
- nakłady na przygotowanie propozycji spędzania wolnego czasu, skwery, parki, imprezy plenerowe, skate park, ścieżki rowerowe
- dać radom dzielnic szersze kompetencje
- zwiększyć środki gminy na fundusz remontowy dla wspólnot mieszkaniowych

Pytanie 3. Jakie przedsięwzięcia powinny być realizowane w dziedzinie warunków zamieszkania?

DZIAŁANIA W ZAKRESIE PRZYGOTOWANIA TERENÓW POD BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE (15 odpowiedzi)

- wyznaczenie terenów pod budownictwo ogólnie rozumiane
- przygotować nowe tereny pod budownictwo – uzbroić teren pod wszystkie media
- udostępnić atrakcyjne tereny pod budownictwo mieszkaniowe
- przygotowanie terenów i uzbrojenie pod budownictwo mieszkaniowe
- wolne tereny – rozbudowa w formie jednorodzinnej
- ułatwić dostęp do działek budowlanych
- stworzyć warunki do zabudowy willowej
- ułatwić dostęp do terenów pod budownictwo mieszkaniowe
- udostępnić tereny pod zabudowę jednorodzinną
- sprzedawać tereny pod budownictwo mieszkaniowe
- uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe
- wykupienie od agencji rolnictwa atrakcyjnych terenów pod budownictwo
- przygotowanie i oddanie terenów pod inwestycje deweloperów
- system informacji ułatwiający poszukiwanie działek
- sprowadzić duże firmy deweloperskie i udostępnić tereny

DZIAŁANIA W ZAKRESIE BUDOWY NOWYCH ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH (7 odpowiedzi)

- budować mieszkania nowoczesne, o wysokim standardzie dla ludzi bogatych
- nowe osiedla mieszkaniowe
- budowa nowych domów mieszkalnych
- budować nowe osiedla mieszkaniowe jedno i wielorodzinne
- budowanie nowych osiedli mieszkaniowych – niska zabudowa
- powinny powstać nowe zasoby mieszkaniowe gminne i prywatne
- budowa domów z funkcjami gospodarczymi pod wynajem dla MŚP na parterze

DZIAŁANIA W ZAKRESIE REMONTÓW ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH (7 odpowiedzi)

- kapitalne remonty w budynkach komunalnych

- doprowadzić CO do mieszkań komunalnych
- remont starych zasobów mieszkaniowych
- poprawić standard mieszkań
- wyremontować kamienice
- uzupełnić media w starych domach
- remonty budynków

DZIAŁANIA W ZAKRESIE LOKALI KOMUNALNYCH (4 odpowiedzi)

- szybsza sprzedaż nieruchomości mieszkańcom miasta
- obniżyć ceny sprzedaży mieszkań
- uprościć i ułatwić wykup mieszkań
- pozbyć się zasobów komunalnych gminy

DZIAŁANIA W ZAKRESIE UPORZĄDKOWANIA KWESTII PRAWNYCH WOLNYCH OBIEKTÓW (3 odpowiedzi)

- uporządkować sprawy wolnych mieszkań, których właściciele wyjechali
- regulacje stanów prawnych nieruchomości pozbawionych właścicieli
- uporządkować kwestie prawne wolnych terenów

INNE DZIAŁANIA (11 odpowiedzi)

- stworzyć warunki rekreacji po pracy
- zlikwidować spółdzielnię mieszkaniową
- przygotowanie programu gospodarki zasobami mieszkaniowymi – analiza i przygotowanie
- monitoring ulic
- pełna eliminacja niskiej emisji
- promowanie i udostępnianie ciekawych budynków przemysłowych
- systematyczne wyburzanie zdewastowanych budynków
- poprawa gospodarki odpadami
- TBS dla Zabrze. Utworzenie firmy budującej lokale mieszkalne w oparciu o lokalne firmy budowlane
- remont kanalizacji
- atrakcyjne parki, więcej rabat, skwerów

Pytanie 4. Jakie przedsięwzięcia powinny być realizowane w budowaniu międzynarodowej pozycji Zabrze?

DZIAŁANIA W ZAKRESIE SŁUŻBY ZDROWIA (6 odpowiedzi)

- rozbudowa Śląskiego Centrum Chorób Serca
- poprawa poziomu jakości usług medycznych
- rozwój kardiologii
- Śląskie Centrum Chorób Serca – medyczna specjalizacja
- dbać o wizerunek miasta nowoczesnej medycyny
- ukończyć szpital Zabrze – Gliwice

DZIAŁANIA W ZAKRESIE PROMOCJI (6 odpowiedzi)

- promować poprzez sport i klub „Górnik Zabrze”
- promocja poprzez osiągnięcia klubu „Górnik Zabrze”
- wspierać promocję „Górnika Zabrze”
- promować placówki naukowe miasta

- wypromować lepiej Zabytkową Kopalnię Węgla Kamiennego „Guido”
- przygotowanie programu promocji

DZIAŁANIA W ZAKRESIE EDUKACJI I NAUKI (6 odpowiedzi)

- edukacja
- rozwijać szkolnictwo zawodowe jako „właściwość” miasta
- zwiększyć udział placówek naukowych w rozwiązywaniu problemów miasta
- organizacja sympozjów naukowych
- nauka – AWF – hala sportowa
- integracja potencjalnych zabrzańskich instytutów naukowych

DZIAŁANIA W ZAKRESIE GOSPODARKI (4 odpowiedzi)

- inwestorzy zagraniczni, ściągnąć międzynarodowe firmy
- ściągnąć firmy znane na świecie dla promocji Zabrze
- ściągnąć kapitał deweloperów – deweloper budujący obiekty w zamian za tereny inwestycyjne
- centrum logistyczne

DZIAŁANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPORTOWEJ ORAZ IMPREZ SPORTOWYCH (4 odpowiedzi)

- stadion piłki nożnej na 30-35 tys. widzów
- stadion, boiska
- wspierać rozwój Górnika Zabrze
- masowe cykliczne imprezy sportowe wykorzystujące lokalne zasoby np. hala przy ul. Matejki

DZIAŁANIA W ZAKRESIE DZIAŁALNOŚCI KONFERENCYJNEJ, TARGOWEJ, WYSTAWIENNICZEJ (3 odpowiedzi)

- sympozja o randze międzynarodowej – centrum konferencyjne
- wykorzystać zabudowania po kopalni Ludwik pod centrum konferencyjne
- pomoc miasta w organizacji targów i wystaw międzynarodowych

DZIAŁANIA W ZAKRESIE KULTURY (3 odpowiedzi)

- masowe, cykliczne imprezy kulturalne, w tym w oparciu o DMiT
- organizacja imprez kulturalno-rozrywkowych w skali międzynarodowej
- zapoczątkowanie międzynarodowego festiwalu filmowego lub teatralnego

DZIAŁANIA W ZAKRESIE TURYSTYKI POPRZEMYSŁOWEJ (3 odpowiedzi)

- turystyka poprzemysłowa
- rozwój turystyki
- tworzenie atrakcji turystycznych

INNE DZIAŁANIA (6 odpowiedzi)

- budowa infrastruktury
- stać się najbardziej ekologicznym miastem Europy
- uruchomić ciekawe projekty międzynarodowe rozwiązujące problemy miasta
- stworzyć tor do wyścigów na ¼ mili
- utworzyć radio Zabrze
- otwieranie się na współpracę w ramach UE